

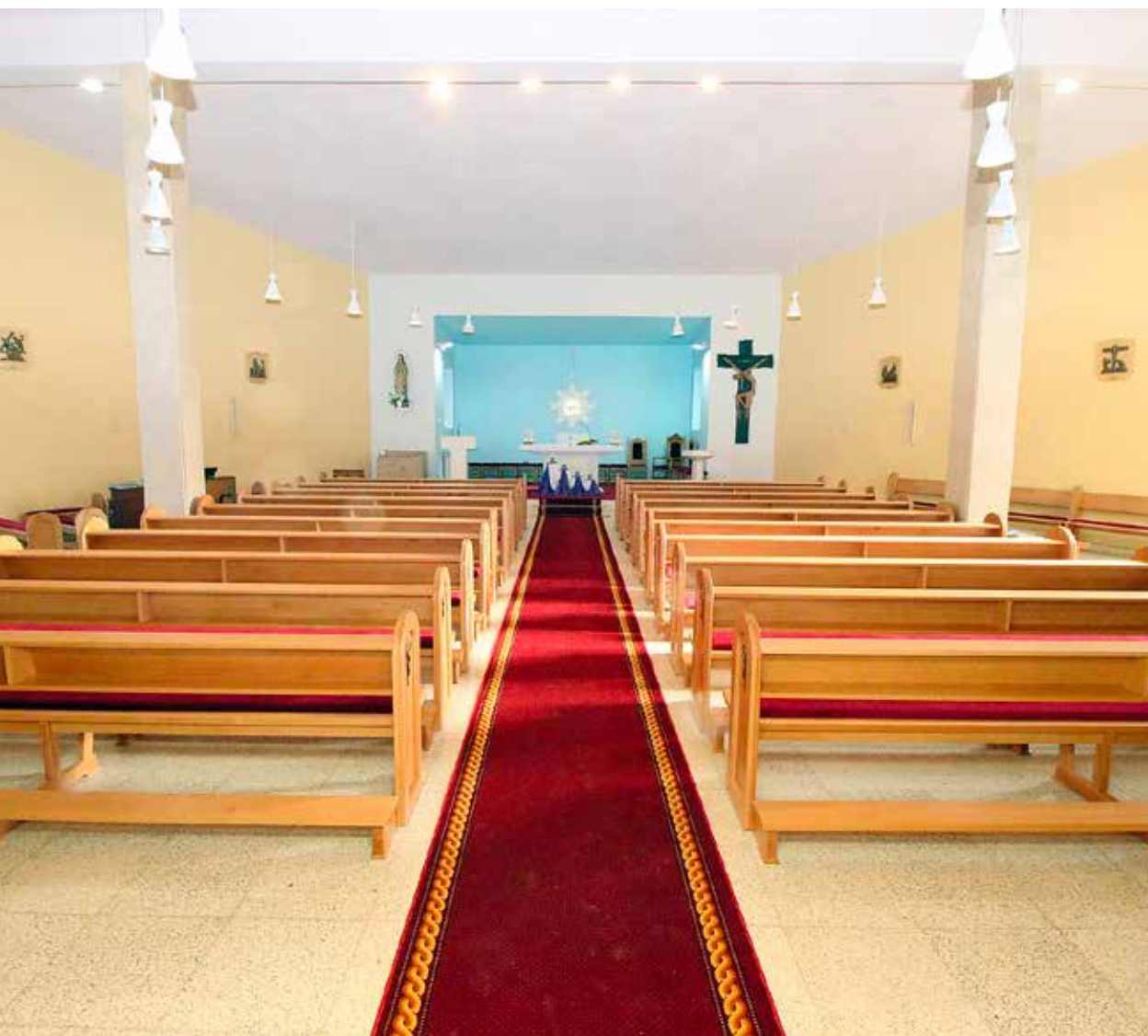
ISSN 1331-7539

ZOV RODNIH OGNJIŠTA

LIST ŽUPE SV. LUKE – KUČIĆE

GOD. XXVI. 2020. BR. 1. i 2. (50.)

50. jubilarni broj



Zov rodnih ognjišta.

List župe sv. Luke - Kučiće

God. XXVI. 2020. dvobroj 1. i 2. (50.)

Osniavač i izdavač:

Župski ured Kučiće

Hr-21208 KUČIČE

List izlazi dvaput godišnje.

Uredničko vijeće: Anita Bartulović,
Marko Juričić, don Slavko Kovačić,
Matko Sovulj, Jozo Srdanović, Ante Šušić,
Jere Tomasović, Marko Topić
i Srećko Vukasović
Odgovorni urednik: don Ljubo Bodrožić

Uredio: don Slavko Kovačić

Fotografije: S. Kovačić, Ć. Tomasović,
B. Gunjača

Priloge, dopise i pretplate slati na:

Župa sv. Luke Kučiće

(za župski list)

21208 KUČIČE

Žiro račun (NOVI) u kunama:

2330003-1100086733

Devizni (NOVI) račun:

34400-620-21

Kad šaljete pretplatu na žiro račun, na bijeloj uplatnici u "kvadratić" koji stoji iza riječi "Šifra" upišite broj 88 i 33. To je znak banci da nam u izvještaj napiše točnu adresu pošiljatelja. - Molimo vas kada nam šaljete novčane uplatnice ili narudžbe pišite čitljivo, najbolje velikim tiskanim slovima.

Na prvoj stranici omota: Crkva Presv.

Tijela i Krvi Kristove s novim klupama.

Pogled s ulaznih vrata prema oltaru.

Na trećoj stranici omota: Božićna

čestitka.

Na četvrtoj stranici omota: Crkva Presv.

Tijela i Krvi Kristove s novim klupama.

Pogled od oltara prema ulaznim vratima.

Tisak: „Dalmacija papir“

SADRŽAJ

UVODNIK: Župnikova riječ (Lj. Bodrožić) 3

ZA BOLJI I SRETNJI ŽIVOTNI PUT

„Zločin i kazna“ A. D. MMXX. (I. KT.) 5

DUIHOVNA RAZMIŠLJANJA I POTICAJI

O mučenstvu ljubavi i služenja (Z. Križić) 8

Tri župnikova pisma biišem župljaninu (N. N.) 11

IZ POVIJESTI ŽUPE, SELA I KRAJA

Omiški kraj u obrani od širenja epidemije kuge u
godinama 1762.-1765. (S. Kovačić) 15

Zagonetni znakovi urezani u veliki kamen na
Povilu (S. Kovačić) 21

PRILOZI U STIHU I PROZI

U mravinjaku (S. Vukasović) 34

Čista žena (Čovik) 36

Tri Marije (M. Kalajžić) 40

Momci (S. Topić) 40

Ljepotom križa (B. Mlinar) 41

Na kominu dalmatinskom (B. Mlinar) 41

Stijeg ljubavni (B. Mlinar) 42

Odakle si? i tko si? (A. Tomasović) 42

Didove priče (M. P.) 43

PRILOZI NAJMLADIH

Proljeće (T. Topić; J. Sovulj; O. Srdanović) . 44-45
Moja mama (D. Topić)

Voda (T. Srdanović; N. Tomasović) 46 i 48

Zvijezda da mi je biti (L. Škarica; L. Srdanović; A.

Radić; M. Sovulj; G. Šušić) 46-47

Moja domovina (A. Božić; S. Sovulj) 48

Ljubav (D. Srdanović; L. Sovulj) 48-49

Ljubav je u zraku (S. Topić) 49

IZ NAŠEGA MJESTA I ŽUPE

Kronološki pregled... (Ć. Tomasović) 50

Župna statistika za godine 2019. i 2020.

(Lj. Bodrožić) 52

Obljetnica preminuća don Špirka Vukovića

(S. Kovačić) 56

Ljubica Štambuk i njezina želja posjetiti Kučiće

(S. Kovačić) 60

OTIŠLI SU PRED NAMA -

Dvojica suradnika Zova RO

Josip (Jozo) Srdanović (S. Kovačić) 61

Josip (Jozo) Kovačić (S. Kovačić) 64

RAZNO

Dva nova nadbiskupa koadjutora

(S. Kovačić) 67

Uz jubilarni broj Zova rodni ognjišta

(S. Kovačić) 69

Seoski arambaše i rondari

(priredio S. Kovačić) 71

Kučićani žrtve ratova 20. stoljeća (S. Kovačić) 72

Svećani spoen palih i nestalih () 80

DOBRO JE ČINITI DOBRO

Darovatelji 81

ŽUPNIKOVA RIJEČ

Dragi Kućićani u Domovini
i po svijetu!

Sve vas od sveg srca pozdravljam. Iskreni pozdrav i svim drugim poštovanim čitateljima našega župnog glasila. U ruci imate pedeseti, jubilarni broj ZOVA RODNIH OGNJIŠTA. Malo se koja župa može pohvaliti takvim uspjehom. Pedeset brojeva lista u kojem su zabilježena sva važnija događanja u župi i selu, u kojem su objavljivani radovi nadarene djece, u kojem nalazimo statistiku iz župnih matica, u kojem su pisali uvaženi suradnici poput prof. dr. Ante Vukasovića, u kojem imamo duhovnih poticaja i zapaženih propovijedi i drugih vrijednih priloga. No, najvrjedniji sadržaj svih ovih brojeva, duboko sam u to uvjeren, jest rubrika: „Iz povijesti župe, sela i kraja.“ U toj rubrici je urednik ZOV- a kroz sve ove godine, eminentni stručnjak i poznati povjesničar, naš mještani prof. dr. Slavko Kovačić, na znanstveni način pisao o povijesti našeg mjesta i kraja. Nadam se da ćemo jednom te njegove radove izdati kao separat, koji bi mogao poslužiti budućim generacijama u proučavanju povijesti ovog kraja i kao dragocjen izvor kod pisanja radnji za doktorat novim znanstvenicima. Ne govorim sve ovo samo zato što je ovo jubilarni broj našeg lista, nego i zbog toga što se naš glavni urednik don Slavko ovim brojem oprašta od dužnosti glavnog urednika. To je nenadoknadiivi gubitak za naš list. Ma koliko god nam



bilo žao mi poštujemo njegovu odluku uvjetovanu njegovim zdravstvenim stanjem i visokim godinama. U ime svih čitatelja ZOV-a i u svoje osobno ime izražavam duboku zahvalnost don Slavku na dvadeset petogodišnjem uređivanju našeg lista i na svim njegovim vrijednim prilozima. Uvjeren sam da će i dalje, dokle god bude mogao biti uz list kojega je on osnovao i pokrenuo, naravno ukoliko list nastavi izlaziti.

Sve od blagdana sv. Josipa i mi i čitavi svijet živimo u posebnim okolnostima zbog opasnosti od zaraze korona virusom. Pandemija koja je zahvatila čitavi svijet utjecala je i na liturgijska slavlja u

našim župama i crkvama. Biskupi HBK, poštujući odredbe i preporuke Stožera civilne zaštite, Vlade RH i Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, zabranili su liturgijska slavlja s narodom, što je teško palo vjernicima napose u Velikom tjednu. Odredbom našeg Nadbiskupa odgođena su slavlja prve pričesti i krizme u čitavoj našoj nadbiskupiji, pa naravno i u našoj župi. Nakon ublažavanja mjera dozvoljene su mise i slavlja s narodom, uz poštovanje preporuka Stožera civilne zaštite. Tako smo ipak imali slavlje prve pričesti u skromnijem obliku uz nazočnost samo članova obitelji prvopričesnika. Nažalost opasnost od zaraze korona virusom trajno je prisutna i kod nas i u čitavome svijetu i nitko ne zna što će biti u budućnosti. Trebamo s tim živjeti očekujući cjepivo koje bi moglo donijeti olakšanje za sve.

Glavna investicija u našoj župi u ovoj godini bila je izrada novih klupa u našoj novoj crkvi. Hvala Bogu taj pothvat smo uspješno završili. Interijer crkve sada sa-

svim drugačije izgleda. Ljepota izgleda, udobnost sjedenja i klečanja čine ih jednim od najboljih do sada napravljenih klupa u našoj nadbiskupiji. Zahvaljujemo meštru Frani Tomasoviću na trudu i ljubavi koju je uložio dok ih je radio. Sveukupna investicija izrade klupa je oko sto devedeset tisuća kuna. U akciji dobrovoljnih priloga za klupe sudjelovalo je stotinu jedanaest obitelji. Nadam se da će i one obitelji koje to do sada nisu, sudjelovati prema svojim mogućnostima u ovoj zajedničkoj akciji.

U ovoj „novoj normalnoj“ situaciji zbog pandemije sva naša slavlja su drugačija i skromnija, pa tako i slavlje najradosnijeg kršćanskog blagdana Božića. No to nas neće omesti da mi kao vjernici doživimo iskrenu radost zbog dolaska na zemlju Božjeg Sina u liku malog betlehenskog djeteta. U tom smislu svima vama i vašim obiteljima želim sretan Božić i blagoslovljenu novu godinu uz srdačan pozdrav.

Vaš župnik don Ljubo



ZLOČIN I KAZNA“

A. D. MMXX.

Dragi moji, braćo i sestre, doživjelo smo neobična, teška vremena u kojima se sama po sebi nameću mnoga pitanja. Često se čuje izreka “pitanja bez odgovora“, no sada ne da nemamo odgovora, naprotiv, imamo ih na pretek, no malo ih je istinitih. Čak i sa znanstvene strane nemamo pravog odgovora, no time se ne mogu i ne ću baviti. Iznijet ću vam spoznaje kojima sam se zadnjih godina intenzivno bavio, proučavao ih, testirao i na koncu proživio. To su spoznaje o Bogu, njemu koji naš i moj Stvoritelj, a kojega sam nakon mnogih lutanja upoznao i zavolio, kojem vjerujem i kojem se molim.

Dakle, moj Bog Isus Krist je Bog ljubavi i dobrote, Stvoritelj i Otkupitelj, pa ipak mnogi često misle kako je on Bog srdit i gnjevan, te u trenutcima takvih rastrojstava kažnjava na razne, samo morbidnom ljudskom umu zamislive načine. Može li Bog stvoritelj, Bog ljubavi i otkupljenja biti srdit, gnjevan, može li uopće biti rastrojen? Pa jasno da ne može, to je samo potpuno pogrešna percepcija i površno promišljanje o Bogu.

Bog je stvoritelj svega. Ako ne vjerujete, pokušajte samo zamisliti sve dimenzije i pojave u svemiru, kemijske elemente i spojeve, biološke tvorbe, a napose oblike života koji nas okružuju, o svemu tome postojeća znanost, vjerovali ili ne, tek samo naslućuje. Mogao bih o tome pisati danima analizirajući

segment po segment svega navedenog, no to mi nije namjera, fokusirati ćemo se na čovjeka, i njegov odnos s Bogom.

Dakle, kao dragulj svoga djela stvaranja Bog je stvorio čovjeka, dao mu svijest i savjest, dao mu neograničenu slobodu, da bez obzira na prirodne zakone čini sve što mu um omogućuje, a savjest dopušta. Do te mjere je čovjeku darovana sloboda, da se može odreći svog Stvoritelja, pljunuti ga na razne načine te djelovati protiv njega i njegovog djela (protiv brata čovjeka, drugih stvorenja i sveopće tvorbe Gospodnje), remeteći red i ljepotu stvorenog, a sve najčešće na vlastitu štetu.

Važno je napomenuti da je Bog uz nas, i nakon darovane slobode, kao kad dijete pustite da trči plažom, a pri tom idete koji korak za njim, pazeći da ne upadne u more pa se uduši, ili se nečim teško ne ozljedi, ali ipak puštajući ga da padne u pijesak, te da se iz njega podigne i nastavi svoj put. Tako nas Bog čuva, takvom ljubavlju i pažnjom. I što ga više tražimo (pogledom, vapajem, molitvom), bit će nam bliže. On nema, draže, ima samo potrebitije. Zašto potrebitije, e pa zbog ljepote različitosti, dragi moji. To je ono što može samo Bog stvoriti, sve različito do te mjere da je to beskrajno prekrasno i gotovo ne pojmljivo, te da obzirom na tu činjenicu svi imamo drugačije potrebe za Božjom pomoći, no ipak ga svi na svoj način trebamo.

Što se to događa, kad mu damo do znanja na lijep ili ružan način, da nam više nije potreban, da ga ne želimo i da nije dobrodošao u našim životima. Tada BOG ODLAZI, iako bi mogao na silu ostati, jer on može sve, no time bi nam oduzeo temeljni dar, dar koji nas toliko razlikuje od svega stvorenog i od svih stvorenih na zemlji, oduzeo bi nam slobodu. On to nikad neće napraviti, stoga odlazi, prepušta nas nama i našoj slobodi.

Sve to ne bi bilo toliko problematično, da ne postoji netko tko automatski popunjava njegovo mjesto, noseći sa sobom u početku vreću darova, koji kod nas često izazivaju opijatske ekstaze, no u toj vreći nema onog najvrjednijeg dara koji nam je Stvoritelj podario, u toj vreći nema slobode, nikad i nipošto. Štoviše i kad se osjećamo da imamo sve, jer darovi su iz te vreće blještavi i naoko prekrasni, zapravo nemamo ništa, jer za uzvrat predajemo, zapravo prodajemo, svoju slobodu donosiocu vreće s darovima, a u stvari, na koncu same vreće.

I kako se vreća s darovima prazni i pljesnivi, naš život u svim segmentima počinje poprimati katastrofične konture, i ne samo naš, nego i svih koji nam pripadaju, i svega što nam pripada, jer više ne dopuštamo pristup k nama onomu koji štiti, koji daje blagoslov nama i bližnjima, njega smo se odrekli, udaljili smo ga od sebe, aktivirali smo amandman, koji mu ne dozvoljava zadiranje u naše slobode. I što onda često činimo? Pitamo se naglas što sam ja to Bogu skrivio, zašto mi je ovo dao, zašto me kažnjava, kakav je to Bog i slično. Često naglas, jer nam je takvima i zadaća pri-

mljena od donositelja vreće omalovažiti Boga, popljuvati ga i lagati o njemu.

A ON, on samo strpljivo čeka, ta ima sve vrijeme svijeta, on ga je stvorio i njemu pripada. Često nam pošalje nekoga, brata, sestru, da nam pomogne, da nam ukaže na problem, da nas vrati njemu. Ali teško to ide, teško i mukotrpno, jer u takvom stanju teško je čuti istinu, teško je čuti istinu u svijetu laži za koji smo mijenjali slobodu i blagoslov. Istina je tada tek šapat u oluji, makar se javljala krikom.

Ne samo da je istinu teško čuti, teško je i priznati, pogotovu samome sebi i o sebi. Često je ona toliko teška i tragična, da nam se njeno negiranje pretpostavlja kao nagon za preživljavanjem. No to je osnova i početak svega jer, braćo i sestre, po definiciji je sotona „kralj laži i ubojica ljudi“. Znači prije svega kralj laži.

Kad, po velikoj Božjoj milosti uspijemo sebi predočiti istinu, počinje naš put oporavka, a da bismo to proveli, potrebno je nakon spoznaje i priznanja istine odreći se svih lažnih darova donosioca vreće, kao i svega onoga što nam je pripalo a darovano je onima prije nas. E, tu nastaje problem, jer bi to značilo odreći se gotovo svega, što će malo tko učiniti. Nekad je čak manji problem odreći se materijalnog, nego odreći se sebe i svog djelovanja, pa se svi sekvencijalno odričemo nečega što mislimo da je pogrešno, a to nam uvelike otežava povratak Bogu, jer nam je sve ono čega se nismo odrekli teret, koji će jasno putem ipak otpasti, ali će nas težina tog tereta usporiti i umoriti. Jasno, još je teže odreći se naslijeđenih darova lažnoga sjaja, jer često za mnoge ne znamo, jesu li plod

Božjeg blagoslova ili darovi iz vreće, pa nam je tu potrebna svesrdna molitva za prosvjetljenje, i za oprost grijeha naših predaka.

E sad, sotona se često poziva na taj detalj, pa kaže: „Što ja imam s time i zašto bi Bog kaznio nevinu djecu za grijehе roditelja“. A istina je, Bog ih ne kažnjava zato, samo je izostao njegov blagoslov i zaštita od naslijeđenih krivih shvaćanja, loših postupaka, jer su ga zamolili da ode, da se ne petlja u njihove živote, način razmišljanja, koja se prenose na obitelj i kojekako stečenu imovinu. A onda je stigao darivatelj s vrećom, pa je nastalo stanje koje je produkt njegovog sadističkog zlotvornog djelovanja, te izostanka božjeg blagoslova.

Doduše, postoje i događaji u našem životu s nama, s našim bližnjima, ili sa svime što nam pripada, koje mi zbog ljudske ograničene naravi doživljavamo kao tragedije, kazne, a u stvari su putokazi, odvrćanja, usmjeravanja kojima nas Bog vraća na pravi put. Sjetite se djeteta i plaže. Svako će malo dijete kad ga na rubu mora zaustavite držeći ga za ruku i vraćajući natrag na plažu, blago rečeno izraziti barem negodovanje, često revući kao magare. A vi znate, da za njegovo dobro to tako mora biti.

E sad, je li neka veća neprilika ili čak prava pošast poput pandemije koja nam više puta posve iznenada zaprijeti dar donositelja vreće s darovima? Je li to ipak samo putokaz nama, usmjeravanje, odvrćanje našeg Stvoritelja spram samouništenja, kojemu izgleda stremimo?

Pitanja su svakako za svakog ponasob, i odgovore ćemo dati svaki za sebe, no siguran sam da će svi osobni odgovori zajedno, biti ono što će odrediti, upućujemo li Stvoritelju pogled djeteta potrebnog zaštite i blagoslova, ili mu raspolažući od njega darovanom slobodom, dajemo do znanja da je i dalje nepoželjan.

A ja, ja ću se, braćo i sestre, odreći sebe, svojih grijeha i opačina. Zazvati Duha Svetoga, da mi očisti srce, razbistri um i ozdravi tijelo, zamoliti BOGA da blagoslovi i čuva mene, moju obitelj, moje bližnje, moj narod, svu braću i sestre, dušama mojih pokojnika da udjeli oprost i mir te ću zahvaliti majci Mariji na njenom zagovoru, Isusu na svemu čime je do sada ispunio moj život. Bog Vas blagoslovio.

„Pa da mi je i dolinom smrti proći, zla se ne bojim, jer ti si sa mnom. Tvoj štap, i palica tvoja, utjeha su meni“.

I. KT.

O MUČENIŠTVU LJUBAVI I SLUŽENJA

Homilija Gospićko-senjskoga biskupa Zdenka Križica u porečkoj katedrali u prigodi blagdana sv. Mavra 21. studenoga 2020.

O svetom Mavru ne znamo puno. Ne znamo ni točnu godinu rođenja, a niti godinu smrti. Pretpostavlja se da je rođen negdje sredinom trećeg stoljeća, a da je podnio mučeništvo za vrijeme Dioklecijanova progonstva, s početka IV stoljeća. Nekih drugih detalja iz njegova života nemamo, osim da je bio biskup ove mjesne Crkve.

Međutim sve ovo ne umanjuje njegovu duhovnu veličinu, i zbog toga on nije manje uzor vjerniku našeg vremena i poslije više od 1300 godina od njegove smrti. Dovoljna je činjenica da je bio mučenik za vjeru, i da je ostavio snažan dojam na vjernike svoga vremena koji su, čim je Crkva dobila slobodu koju godinu iza njegove smrti, ekshumirali njegovo tijelo i pohranili ga u gradskoj crkvi sa natpisom: „Ovo sveto počivalište čuva čisto tijelo mučenika Mavra“. Tako su ga vidjeli njegovi suvremenici. Ova mjesna Crkva ga je, odmah nakon mučeničke smrti, počela častiti kao sveca i svoga zaštitnika, čijem se zagovoru utjecala u tim teškim vremenima, a nije se prestala utjecati sve do naših dana.

Koliko god je Poreč podaleko od Rima, glas o svetosti života i mučeništvu svetog Mavra brzo je dopro do središta kršćanstva što je, bez sumnje, zadivilo i ohrabrilu Crkvu u Rimu. Tako se njego-



vo štovanje širilo na cijelu Crkvu. To je zasigurno bio i razlog da je papa Ivan IV., u VII. stoljeću, poslao opata Martina da donese u Rim kosti svetih mučenika iz Istre i Dalmacije. Zanimljivo, barem Rim nije oskudijevao kostima mučenika, ali opet, likovi mučenika sa današnjih naših prostora ostavili su snažan dojam na Crkvu u Rimu koja je zaželjela da ima njihove relikvije. Zauzvrat, Crkva u Rimu, je ostavila ovim mučenicima trajan spomen u Lateranskoj kapeli, gdje su likovi svetog Mavra, svetog Duje i još nekih mučenika, oslikani u mozaiku na stropu kapele koja je nezaobilazna znamenitost za sve hodočasnike, napose one iz naših krajeva.

Mučeništvo je bilo najjače svjedočanstvo koje je neki kršćanin mogao dati za Isusa. Mučenici nisu bili neki vjerski fanatici kakve poznaje naše vrijeme, koji tobože za vjeru daju svoje živote oduzimajući živote mnogim nevinima.

Prvi kršćani su progonjeni i ubijani, ne zato što su nekome zlo činili, nego samo zbog vjere u Isusa kao Sina Božjega, i što je njihova vjera bila različita od one koju su imali carevi i moćnici toga vremena. Oni su ubijani a da druge nisu mrzili, drugima prijetili ili bilo kakvo zlo činili.

Istina je da su svi ovi mučenici mogli spasiti svoje živote, izbjeci mučeništvo i smrt. Bilo je dovoljno samo da se odreknu Isusa, da ga zaniječu, i nitko ih ne bi dirao. Ali oni to nisu mogli.

Činjenica je da je bilo i onih koji su od straha zatajili, nisu izdržali, strah je bio jači od njih. Mučeništvo su mogli podnijeti samo oni koji su imale duboko iskustvo Isusove blizine i njegove snage, koji su u nutрини nosili snažan osjećaj živoga Boga. Nitko nije postao mučenik sa nekom osrednjom vjerom. Takva vjera ne daje snagu za mučeništvo.

Osrednji vjernici, ni onda ni danas, nisu neko posebno ogledalo na kojem se mogu prepoznati crte Isusova lica. Ima i danas puno onih koji će reći da vjeruju, ali će u svakoj imalo delikatnoj situaciji zatajiti svoju vjeru ili se ponašati suprotno zahtjevima vjere.

Crkva je bila najjača onda kada su je progonili jer su progonstva pročišćavala Crkvu. Progonstva su vrlo jasno pokazivala razliku između autentičnih vjernika i onih koji to nisu. Crkvi su davali snagu oni autentični, oni koji su bili spremni podnijeti određene patnje za Boga koga su osjećali živim u svome srcu. Oni su bili privlačna snaga za mnoge koji nisu poznavali Boga.

To je tako kroz cijelu povijest Crkve. Crkva je bila jaka kada su njezini člano-

vi – biskupi, svećenici, vjernici – živjeli i svjedočili svoju vjeru autentičnim životom kakvim je živio Isus. Povijest nam jasno pokazuje kako Crkvi nisu bila najveća prijetnja progonstva, bez obzira kakva bila i od koga dolazila, nego mlaki i površni život njezinih članova. U prvim kršćanskim vremenima Crkva je bila progonjena, imala je veliki broj mučenika, ali usprkos tome broj kršćana je rastao začuđujućom brzinom.

To samo govori kako glavno polje naše kršćanske borbe nisu neki „neprijatelji“ izvana bez obzira kakvim sve strelicama napadali i blatili Crkvu, nego je to polje naše kršćanske autentičnosti, naše vjernosti evanđelju, našeg konkretnog življenja Isusove zapovijedi ljubavi.

Preko 80 % našeg naroda se izjašnjava kao vjernici, ali je nažalost kod mnogih ta vjera jedva vidljiva, a često puta posve neprepoznatljiva.

Nažalost danas ima veliki broj onih koji će reći da su vjernici, ali se Bogu nikada ne mole, u crkvu gotovo da ne dolaze, do svetih sakramenata ne drže. Pitamo se u čemu se sastoji takva vjera?

Ima podosta i onih vjernika koji se Bogu obraćaju samo kada nadođu kakve životne nevolje, a onda se čude ako nisu uslišani, i to im još postaje dokaz kako Bogu do čovjeka nije ni najmanje stalo, i da molitva nema smisla. Oni, nažalost, ne znaju da naš Bog nije automat kojemu se dolazi samo onda kada se nešto treba, i u koji se ubaci, da tako kažem, jedan Očenaš ili Zdravo Mariju i dobije se što se želi.

Bog ne želi takav odnos sa čovjekom. Čovjek koji se svojim životom udalji Boga, s njim ne računa, kako ga onda

može imati blizu kada nadođu životne nevolje?

Kako razumjeti da u našem narodu, koji je u ogromnom postotku vjernički, ima toliko nepravde, korupcije, manjka solidarnosti i nebrige za najjadnije kategorije našeg društva?

Veliki kršćanski pisac Tertulijan, iz druge polovice II stoljeća, se obraća rimskoj vlasti s pitanjem: zašto progone i ubijaju kršćane iako im ne mogu dokazati nikakvu krivnju, a potom dodaje: „Svakim danom sudite tolike zatvorenike i toliko ih je osuđeno na smrt zbog ubojstva ili kriminala. Recite mi kada ste to osudili nekog kršćanina kao ubojicu ili kao džeparoša ili kao razbojnika ili kao kradljivca u toplicama. Nitko od takvih nije bio kršćanin. A ako je slučajno bio netko takav mi ga samim tim ne priznajemo kršćaninom“.

Vidimo, kršćanski moral je bio iznimno strog. Kamo sreće da i danas možemo ustvrditi nešto takvoga, tj. da nema kršćana među kradljivcima, da ih nema među razbojnicima, među korumpiranim, i sl. U prvoj Crkvi nemovalnog kršćanina zajednica vjernika nije više priznavala svojim članom.

Najjača snaga kršćana je bio njihov autentičan kršćanski život, njihova svetost. To je bila, a mora biti i danas, glavna snaga Crkve. Crkvi drugo oružje ne treba. Kada fali svetosti i autentičnog kršćanskog života Crkva gubi, ne daje pravo svjedočanstvo svome Gospodinu.

U tom smislu ostaju mnoga pitanja: uz veliki broj deklariranih vjernika danas koliko je zaista onih koji imaju iskustvo Boga? Koliko je onih koji nisu vjernici samo zbog neke tradicije, nego uistinu žive svoju vjera?

Koliko je danas vjernika čija se vjera sastoji samo u tome da vjeruju da Bog postoji, ili kako se često čuje reći da vjeruju da „nešto postoji“? Od takve vjere nema puno koristi. Takva vjera nikoga neće privući ili oduševiti za Boga.

Ako čovjek nema živo iskustvo Boga, ako ne osjeća Boga u srcu, Bog će za njega ostati daleki Bog za koga samo zna da postoji ali s njim nema nikakav odnos. Dobro je rekao jedan mislilac: „Onaj tko ne živi ono što vjeruje, početak će vjerovati ono što živi“. A to što živi može ne imati nikakve veze sa Evanđeljem.

Osrednja ili površna vjera ne daje čovjeku istinsku životnu snagu. Vjernici danas, barem kod nas, hvala Bogu, ne moraju krvlju svjedočiti svoju vjeru, ali moraju imati udjela u mučeništvu. Bez mučenništva nema autentičnog kršćanina.

Ne radi se ovdje o mučeništvu krvlju nego o mučeništvu ljubavi i služenja. I to je mučenništvo, jer košta puno! Ljubav i služenje u vlastitoj obitelji, savjesno služenje na radnom mjestu, autentično svjedočenje evanđeoskih vrijednosti u svim životnim situacijama. Ovo nije lako. Ali kada osoba ima istinsku vjeru iz nje će i crpiti snagu za ljubav i služenja, kao i za svaku žrtvu koja oplemenjuje ljudski život.

Svetom Mavru je vjera dala snagu za mučenništvo krvlju: Neka i nama njegov zagovor isprosi od Boga snagu ljubavi i služenja da prođemo ovom zemljom čineći dobro, da iza sebe ostavimo dobrote, plemenitosti i svakog blagoslova. Amen.

TRI PISMA JEDNOG ŽUPNIKA BIVŠEM ŽUPLJANINU ISELJENOM U AUSTRALIJU

Kao dječak i mladić I. se odlikovao živošću temperameta, ujedno osobitom dobroćudnošću, iskrenošću, privrženošću vjeri i pobožnosti, savjesnom radu. Svom se bivšem župniku poslije javljao iz Australije, gdje se zaposlio i nastavio živjeti životom čestita čovjeka, savjesna radnika, iskrenog vjernika. Dugo se na ništa i na nikoga nije žalio.

Odjednom se u njegovim riječima počelo odražavati nezadovoljstvo sa svim i sa svakim: te hrvatski dušobrižnici tamo organiziraju zabave na kojima se i pleše, te ovakvi su, onakvi su. Odjednom spominje nekoga prijatelja kojega je tamo upoznao, iz razgovora s njim doznao je da Katoličkom crkvom vladaju masoni, da je II. Vatikanski koncil bio pod njihovim utjecajem itd., itd. Počinje negativno pisati čak i o svojim najbližima u domovini. Svoje roditelje više ne naziva ocem i majkom nego kad ih spominje to čini navodeći im samo osobno ime, reklo bi se gotovo s nekom vrstom prezira.

Njegov nekadašnji župnik ostaje neugodno iznenađen. Ne uspijeva razabrati, je li to plod pretjeranoga naivnog povjerenja u ono što mu sugerira prijatelj ili je je možda preko njega ili nekog drugoga već pristupio kojoj sekti.

Odgovarajući na tri njegova pisma nastoji ga osloboditi nemira, sumnjičavosti, rigorističkih shvaćanja koja su

nepomirljiva s pravim duhom Kristove radosne vijesti o spasenju ljudi, u čemu župnik, čini se, nije uspio, pa mu je preostalo samo to da daljnje dopisivanje prekine preporučujući ga beskrajnom Božjem milosrđu.

Smatramo da u tim župnikovim pismima ima vrlo korisnih misli i duhovnih poticaja za sve, napose za one koji nasjedaju nagovaranju onih koji bezobzirno napadaju Crkvu, svećenike i ostale katoličke vjernike optužujući ih najčešće lažno, a predstavljajući sebe i svoje sekte kao vrhunac savršenstva. Stoga ovdje uvrštavamo tekst spomenutih triju odgovora skraćenih tek na nekoliko mjesta zbog toga da se izbjegne navođenje bilo kojega osobnog imena.

Prvo pismo

Split, 11.VII.1985.

Dragi I.,

Najprije Ti moram reći, da sam se duboko ražalostio čitajući Tvoje pismo (...). Mislio sam: Pa je li moguće da je I. dovre dospio, da je – pa makar možda samo na trenutak – izgubio iz očiju pravo lice Kristovo?

Dragi I., Ti znaš dobro, da on za Anu i Kaifu, ni za Pilata koji su ga nevinu sudili nije upotrijebio pogrdan izraz. A Ti onakve izraze upotrebljavaš za ljude koje uostalom iz bližega i ne poznaješ (...) Je li dovoljno pročitati nečiji člančić u

kojem netko (braneći sebe) njih napada, a da nismo ni pokušali čuti njihove razloge i obranu. Zar kad uopće nismo u mogućnosti utvrditi objektivne činjenice smijemo bez sustezanja njima suditi i onako ih osuditi. To bi bilo neljudski, a pogotovo nekršćanski. Smatram da su izrazi osude u Tvom pismu plod čašovitog uzbuđenja, nesnalaženja i zabune, jer ne mogu vjerovati da su to Tvoji promišljeni, svjesni i konačni stavovi i zaključci, da bi se Ti toliko beskrajno udaljio od biti evanđelja, od njegova osnovnog duha, čak i od pojma obične ljudske pravednost.

Krist je, naš Učitelj i Spasitelj, prodirao u srca i savjesti ljudi, imao vlast suditi, pa ipak je nama ostavio zapovijed: "Ne sudite, da ne budete osuđeni!" Strog je bio samo prema onima koji su nemilosrdno druge osuđivali smatrajući savršenima sebe i pripadnike svoje sekte, a sve druge vrijednima svakog prezira. U njegovo su se doba takvi kitili nazivom farizeji (revnitelji Božjeg Zakona), a danas se mogu zvati i drugačijim biblijskim i sličnim imenima. Ne mogu vjerovati da bi se I. dao konačno zavesti od svoje sklonosti k pretjeranoj revnosti ili možda od nekih pojedinaca ili skupina koji nemilice osuđuju tobože u ime Biblije Crkvu i kršćane.

Dakako, samo je Bog savršen. Ljudi, pa i oni najbolji i najdobronamjerniji, mogu napraviti i stvarno nekad naprave u svojoj ljudskoj ograničenosti pogrešnih, pa i jako pogrešnih koraka ili postupaka. Ne ostaje im drugo (ili bolje rečeno: ne ostaje nam drugo!) nego se kajati, tražiti Božje oprostjenje i po Božjoj milosti ulažući svoj skromni trud vlastite

pogreške ponizno i strpljivo ispravljati, a druge podnositi s poštovanjem i ljubavlju; i opraštati im.

U pravoj Kristovoj Crkvi, izgrađenoj "na temelju apostola i proroka" (Ef 2,20) i koja ostaje vjerna Sv. pismu, apostolskoj predaji i apostolskom nasljedstvu bit će do sudnjeg dana (ponovnog Kristova dolaska) mjesta za svece i za grešnike koji se kaju i nastoje popravljati, pa makar u tomu slabo uspijevali, ukoliko hotimično i svjesno ne odbace Boga i njegove zapovijedi ili sami sebe ne odijele od zajednice Božjeg naroda, Crkve.

Slabost, neznanje, ljudska naglost, jednostranost i ograničenost sve nas pritišću. Svi imamo uvijek razloga za kajanje i pokoru, ali i nadu i sigurnost Božjeg oprostjenja. Siguran sam da su i Tvoji izneseni sudovi plod naglosti i jednostranosti, pa i neznanja, a nipošto svjesne zloće. Isus je na križu molio: "Oče, oprosti im, jer ne znaju što čine". To isto njegovim riječima molim za sebe i za Tebe.

Dragi I., moli i Ti tako za sebe i za druge. Što god Ti o ovom mom pismu mislio ili sudio, kojim god putem Ti pošao, ja ću se uvijek nadati da ćeš se jednog dana, kad-tad po Božjoj milosti osloboditi tih pretjeranosti ili utjecaja stranih duhu evanđelja i vratiti zdravoj evanđeoskoj jednostavnosti u radu, trpljenju, vjeri, nadi i radosti sveobuhvatne Kristove ljubavi i da se nećeš odijeliti od Kristove Crkve koja jedina u svijetlu apostolske predaje i po Kristovoj volji u Duhu Svetom, kojega joj je on obećao i daje ga, ispravno tumači Bibliju, knjigu Božjega naroda sve do dana njegova slavnoga dolaska.

Drugo pismo

Proljeće 1986.

Dragi I.,

Pogodio si da će me Tvoje novo pismo opet začuditi i ražalostiti. Kažeš da mi u tome ne možeš pomoći. Nažalost, ne mogu ni ja Tebi. Znamo tko može utješiti, razvedriti i razveseliti i Tebe i mene. On će to i učiniti, ako ne prije, a ono svakako u trenutku otvorenog susreta s Njim, kad sve naše zemaljske ograničenosti otpadnu poput mrene s očiju.

Vidim da si moje pismo krivo shvatio. Nisam te ni pomislio proglasiti farizejom. Ja o Tebi teško mogu promijeniti svoje mišljenje. Unatoč Tvoje meni teško shvatljive krize, uznemirenosti, pretjerane strogosti, preuveličavanja, teških optužbi bez pravog temelja na crkvene poglavare, slijepog vjerovanja klevetničkom pisanju nekog beznačajnog pisca itd., itd., Ti za mene ostaješ iskreni i dobronamjerni I., kojega Spasitelj ne će odbaciti. U nekim Tvojim izjavama vidim opasni „farizejski kvasac“ i želio sam Ti napomenuti da ga se čuvaš. Krist Gospodin i jedini naš Učitelj davno je rekao svojim učenicima: „Čuvajte se farizejskog kvasca“. To njegovo upozorenje vrijedi za mene i za tebe, i za sve ostale. Puno je opasniji nego zabave i plesovi, pogotovo kad su organizirani u nekoj ozbiljnoj sredini pa mogu biti bezazleni. Ja za organiziranje takvih zabava nisam bio ni kao vaš župnik, a nisam ni sada, ali ni onda nisam smatrao da su oni koji takve zabave priređuju ili ih posjećuju nužno izgubljeni, niti da je to samo po sebi zlo i grijeh. Zastupao sam, a i danas

zastupam, stroža moralna načela, ali ni onda nisam bio, niti sam sada, za kruti rigorizam i odbacivanje osoba. Nisu li i samog Krista optuživali da je prijatelj carinika i grješnika. Htio bih u svakom slučaju biti njegov pa radije pretjerati u blagosti nego u strogosti prema drugima. Ako si me možda u svom djetinjstvu doživio drugačije pa na temelju toga pošao putem koji Te je doveo u sadašnje stanje, meni je to beskrajno žao.

Poslao si mi kopiju pisma što si ga dobio od nadbiskupa Franića. Zaista ti je pisao na očinski i prijateljski način onako kako bi bilo na Tvoje dobro, a i na opće dobro. Naglasio Ti je sržne zahtjeve života po Evandjelju: ljubav i strpljivost s drugima.

Molim Te: ubuduće mi ne šalji nika-kve fotokopije. To može biti izvor suvišnih neprimolika. Nemoj mi pisati nikakva pisma, ako bi u njima nastavio nizati onakve optužbe i prigovore. Dovoljno Ti je reći da ne uvažavaš moje riječi (Volio bih, naravno, da uvažavaš!), da si i dalje nezadovoljan, a ako ti se čini da je suvišno, možeš i ne pisati. Jedino što ne mogu prihvatiti Tvoj je prijedlog, da jedan drugoga zaboravimo. To moje strane ne dolazi u obzir. Želim uvijek na tebe misliti s poštovanjem, sjećati se Tebe u svojim molitvama.

Treće pismo

15. XII. 1986.

Dragi I.,

Poslije punih osam mjeseci ponovo sam dobio i pročitao Tvoje pismo. Iz svake se Tvoje riječi vidi osjećaj uznemirenosti, tjeskobe i razočaranja, što svijet

i što Crkva nisu onakvi kakve bi Ti želio, što niče i buja korov na Božjoj njivi, a Ti ga, a mi ga, ne možemo brže bolje počupati. To je znak Tvoje plemenitosti, u koju nisam nikad sumnjao, i tvoje iskrenosti, ali to nije pravi put.

Naš je Učitelj rekao o kukolju: “Ostavite ga da raste do žetve”, a tada će on reći žeteocima da ga razluče od pšenice. On je po svojoj božanskoj moći mogao, da je htio, sve ljude prisiliti da budu savršeni, ali Božji plan o spasenju čovjeka nije nipošto put nasilja nego raspete ljubavi. Sveci su to shvaćali. Nisu druge, pogotovo ne crkvene poglavare, olako sumnjičili i osuđivali, nisu napadali koncile, nego su ih nastojali na pravi način provoditi, u život. Unosili su u duše nadu, mir i vedrinu, a onda nalazili načina da ih potaknu na obraćenje, na krepostan život, na rad za dobro duhovno i tjelesno sviju s kojima su dolazili u dodir. Osjećam i sam kao najveći svoj nedostatak, što mi nedostaje te ponizne

ljubavi i predanja, blagosti. Nije li Učitelj rekao: “Učite se od mene, jer sam blaga i ponizna srca.” On nas poziva: “Dođite k meni svi vi umorni i opterećeni i ja ću vas odmoriti.”

On ostaje s nama, sa svojom Crkvom do kraja svijeta. Nju ne će oboriti nikakva tajna ni javna sila, jer je utemeljena čvrsto pa će proći kroz sve oluje, a propast će oni koji se definitivno iznevjere Kristovoj beskrajnoj dobroti i ljubavi. Prorok Ilija nije doživio Božju blizinu ni u silnom olujnom vihoru, ni u potresu, ni u ognju, nego u šapatu laganog i blagog lahora.

Dragi I., to je sve što na Tvoja brojna i nemirna pitanja i prigovore zna odgovoriti tvoj nekadašnji župnik, koji Te je uvijek cijenio i volio, koji Te se često sjeća i koji uvijek, a posebno u ovo božićno vrijeme želi da Te obasja zraka svijetla betlehemske noći i da te prožima velika radost blizine Rođenoga u Betlehemu.

N.N.

Slavko Kovačić

OMIŠKI KRAJ U OBRANI OD ŠIRENJA EPIDEMIJE KUGE U GODINAMA 1762.-1765.

Već na prvu vijest da u nekom kraj mori kuga, čak i kad je taj kraj bio udaljen više stotina kilometara, ljudima se, slikovito rečeno, od straha dizala kosa na glavi. Od te zarazne bolesti nije bilo nikakva lijeka, kao što još uvijek nema ni lijeka od sadašnje virusne zaraze Covid-19, iako mi živimo u 21. stoljeću, kad je medicinska znanost u svom razvoju dosegla prije neslućeni stupanj (Cjepivo najavljeno za konac ove godine ili početkom 2021. željno se čeka). U slučaju da je „kuga morila“ u bližim gradovima i selima, državne su vlasti posvuda uvodile vrlo stroge mjere protiv njezina širenja, prije svega zabranu kretanja ljudi izvan mjesta svoga redovitog boravka ili barem izvan svoga užeg kraja i strogu izolaciju onih za koje se i u najmanjoj mjeri moglo sumnjati da su možda zaraženi.

Mjere protiv širenja epidemije u Dalmaciji za mletačke vladavine

Mletačka je Republika vladala većim dijelom sadašnje Dalmacije neprekidno od prve polovice 15. stoljeća do njezina sloma 1797. godine, u isto vrijeme i jednim dijelom današnje Grčke. Gospodarska snaga te pomorske države

temeljila se na prijevozu trgovačke robe brodovima i unosnom trgovanju između tržišta europskog Zapada i mediteranskoga Istoka, po njihovu zvanog Levantom. Kopnena trgovina između Venecije i područja pod Osmanskom vlašću najviše je išla preko Splita, u kojemu je radi toga koncem 16. stoljeća sagrađen veliki lazaret za raskušivanje pristigle robe i propisanu karantenu putnika. Unatoč tom lazaretu i svim mjerama opreza, kužna je pošast u taj grad stizala češće nego u naše druge gradove i mjesta, a u godinama 1607. i g. 1783./1784. pomorila je polovicu sviju koji su tada u njemu živjeli ili su se tu slučajno zatekli.

Prvo što su mletačke vlasti u slučajevima pojave takve ugroze poduzimale bilo je žurno osnivanje zdravstvenih odbora (talijanskim jezikom *Coleggetto di sanità*), glavnoga u Veneciji i lokalnih u gradovima i na križanjima najvažnijih puteva. Ti su odbori bili zaduženi za suzbijanje epidemije prije svega nadziranjem primjene više ili manje strogih mjera prisile protiv onih koji bi ih kršili.

Propisane mjere predostrožnosti na određenom području nisu bile baš prestroge sve dok je epidemija te opasne bolesti bila samo negdje dalje, ali onakve kakve su i tada prema procjeni pokrajinskih vlasti bile u određenom trenutku

proglašene moralo se strogo poštivati. U slučaju da se ta zaraza već pojavila negdje u blizini, propisi su o izolaciji pojedinih mjesta i krajeva podizani na najvišu razinu, a prekršitelji kažnjavani najoštrije. Tako u staroj žeževačkoj matičnoj knjizi među upisima umrlih onaj pod nadnevkom 17. studenoga 1733. glasi: „Bi mušketan na Imockomu Gargur sin Jakova Mustapića iz Grabovca, buduć priša kontumaciju porad kuge. Ukopan je di i pogiba“. Dakle, taj je Grabovčanin ubijen iz puške (talijanska riječ *moschetto* znači vrstu puške) na mjestu na kojemu je zatečen u prekršaju zabrane neovlaštenog kretanja.

O tome kako su provođene mjere protiv mogućeg širenja kužne epidemije u omiškom kraju tijekom godina 1762.-1765. obilno svjedoče podaci u sačuvanim spisima staroga Omiškoga arhiva.¹ Nama koji smo trenutno u jeku pandemije virusa Covid -19, a ona zahtijeva vrlo neugodno ograničavanje slobode okupljanja, kretanja, donošenje propisa o izolaciji i nekih drugih mjera, vijesti su o tome vrlo zanimljive, uz to i poučne.

Epidemija se primiče sve bliže

Mletački opći providur za Dalmaciju Francesco Diedo u pismu od 28. srpnja 1762. javlja iz Zadra omiškomu providuru, da se epidemija kuge pojavila s onu stranu rijeke Drine te se širi u smjeru

¹ Gradivo je toga arhiva svršetkom 19. stoljeća preneseno u Zadar, u tamošnji pokrajinski arhiv. Čuva se i sada ondje u Državnom arhivu, naravno, kao posebna cjelina. Kad se pozivamo na pojedine kutije i sveščice njegovih spisa služimo se skraćenicom: *DAZD* za Državni arhiv Zadar, *OA* za Omiški arhiv, *kt.* za kutija, *sv.* za sveščić unutar pojedine kutije.

sjevera (*DAZD, OA, kt. 145, sv. 3, list 4*). Dakle, pokrajinskim je vlastima u Dalmaciji vijest o epidemiji u tom dalekom kraju, čim im je stigla, već bila znak za uzbunu i pripremu na obranu od te pošasti pojačanim mjerama predostrožnosti.

Novi opći providur Pietro Michiel sljedećega 17. rujna obavještava predstavnike pojedinih dalmatinskih gradova i područja, pa tako i omiškoga providura, o zabrani prijelaza granica između dijela sadašnje Dalmacije koji je bio pod mletačkom vlašću i ličko-senjskoga područja pod habsburškom, a tako i bosansko-hercegovačkog pod turskom, svima koji nemaju potvrdu da su ovlašteni za to putovanje, dakle, bez odgovarajuće „propusnice“, što se, kaže on, češće događa onima koji putuju radi trgovine. Stoga neka trgovcima koje granične straže zateknu da takvu propusnicu nemaju, panduri² zaplijene svu robu (*DAZD, OA, kt. 145, list 7 na talijanskom, 7v na hrvatskom napisan bosančicom*). Tekst te službene poruke napisan je dvojezično, na talijanskom i na hrvatskom da bude razumljiv i onim dužnosnicima koji ne poznaju oba jezika.

Oprilike tri mjeseca poslije toga, 18. prosinca 1762., isti opći providur prenosi omiškomu providuru vijest, da je kuga već preko Sarajeva stigla u Mostar (*DAZD, OA, kt. 145, sv. 3, list 8*).

Nije trebalo dugo čekati da zlokobna epidemija stigne i do vrata grada Splita u čiju su luku gotovo svakodnevno stizale trgovačke karavane iz Bosne. Radi toga je spomenuti opći providur Michieli

² Riječ *pandur* (U Kučićima se nekoć rabila u obliku „bandur“) preuzeta je iz mađarskoga jezika. Značenje joj je oružani stražar, čuvar.

stigao u Split pa odatle 6. siječnja 1763. poslao omiškom providuru službeni dopis u kojem najprije spominje da je u svezi sa žalosnom činjenicom pojave kuge u splitskim varošima primio četiri izvješća napisana 22., 25., 27. i 29. prosinca 1762. Upozorava ga na upute dane dvarskom nadintendantu, koji mora paziti provode li poglavice u toj krajini sve sanitarne propise savjesno i točno (DAZD, OA, kt. 145, sv. 2, list 1 i 30).

Kontrola putnika na Dvarima

Mletački je opći providur za Dalmaciju Francesco Diedo već 17. lipnja 1762. pisao omiškomu lokalnom providuru, neka u slučaju da nadintendant, koji je po samoj svojoj službi bio na čelu zdravstvenoga odbora osnovanog za cijelu okolicu tvrđave Dvare, mora radi drugih službenih obveza odatle nekamo poći, njemu u zamjenu pošalje specijalnog izaslanika (*deputato*) sanitarne službe, jer – naglašeno je u tom pismu – preko Dvara često prolaze karavane iz Turskoga Carstva, pa je tu neophodan stalni nadzor (DAZD, OA, kut. 145, sveščić 3, list 2).

Ta naredba očituje činjenicu da se na Dvarima, i kad nije bilo vijesti o širenju kuge, moralo provjeravati, imaju li putnici koji su iz makarskoga i omiškoga primorja putovali prema Imotskom i Bosni, odnosno koji su od onamo putovali prema Omišu i Makarskoj, propisanu potvrdu o dobrom zdravstvenom stanju i nisu li se možda kod kojega od njih naknadno pojavili simptomi kakve zaraze.

Vjerojatno je ta naredba tada bila izvršavana, ali se nakon pojave kuge u split-

skim predgrađima kontrolu na tom prijelazu moralo pojačati. O tome svjedoči pismo omiškoga providura poslano 13. siječnja 1763. općemu providuru. Najprije ga izvješćuje o teškoćama koje su se pojavile pri izboru izaslanika delegiranih za zdravstveni nadzor na Dvarima. Njima je dužnost pregledavati potvrde o zdravstvenom stanju prolaznika radi čega moraju, ističe pošiljalac, dobro poznavati hrvatski (*illirico*) jezik i pismo (Za pisanje hrvatskim jezikom redovito je tada služilo pismo u novije doba nazivano bosančicom!). Nije moguće, kaže on, za to delegirati kojeg člana omiškoga zdravstvenog odbora (*collegetto di sanità*), jer samo dvojica od njih znaju to pismo, i to osrednje, a obojica su neophodno potrebna u Omišu, gdje su dva kontrolna mjesta (*stangate*) ispred dvaju gradskih vrata (DAZD, OA, kt. 145, sv. 28, list 4). Stoga su na sastanak toga zdravstvenog odbora, koji je održan 24. veljače 1763., pozvana petorica drugih Omišana za koje se zna da poznaju to pismo. Od njih je zatraženo da prihvate službu delegata pa će po redu određeno vrijeme boraviti na Dvarima te ondje pregledavati potvrde o zdravlju prolaznika. Međutim, većina je njih izjavila da „ilirska“ slova ne zna dobro (*di non esser appieno franchi delli caratteri illirici*). Predlagali su neke druge, koji to, navodno, znaju, a baš ti koje su predlagali, naglašava providur, ne znaju ni čitati to pismo a kamoli njime pisati. Stoga isprike nisu prihvaćene nego im je rečeno, neka daju pisanu izjavu da oni spomenuto pismo zaista ne znaju, ali se nitko od njih nije odvažio to učiniti, pa je izglasano kojim će redom svatko od

njih biti po nekoliko tjedana na Dvarima (DAZD, OA, kt. 146, sv. 28, list 14).

Tvrđava Dvare

U ožujku 1763. (Brojka za dan nije čitljiva!) navedena su imena četvoriце onih kojima je naređeno da se kao službeni izaslanici izmjenjuju u vršenju navedene dužnosti na Dvarima. To su bili Nikola Kovačić, Anton Franceschi, Josip Bugardelli i Ivan Pavišić. (DAZD, OA, kt. 145, sv. 22, list 14). Njima to zaduženje nije bilo ugodno, što je posve razumljivo, jer je samo po sebi bilo vrlo odgovorno, a u zdravstvenom pogledu i rizično. Osim toga, povremeni boravak na odredištu udaljenom od Omiša oko 25 kilometara značio je prekid u obavljanju njihovih redovitih poslova u Omišu. Iz pisma Ive Bugardellija, koji je tu službu vršio mjesto svoga oca Josipa sredinom lipnja poslanom iz Dvara omiškomu providuru vidi se koliko je on željno čekao smjenu, tj. da osvane 22. lipnja, kad je tu obvezu trebao preuzeti Nikola Kovačić (DAZD, OA, kt. 146, sv. 25, list 3).

Na Bugardellija je opet došao red u kolovozu. On 12. kolovoza piše iz Dvara da ga muči povišena tjelesna temperatura (DAZD, OA, kt. 145, sv. 22, list 30). Nekoliko dana poslije toga (nadnevak nečitljiv!) javlja da mu je nešto bolje pa se usudio doći u Omiš da na Dvarima, gdje je, kaže, bio bez liječnikove pomoći, ne pogine (DAZD, OA, kt. 146, sv. 26, list 5).

Opći je providur Michieli pismom datiranim u Splitu 14. kolovoza 1763. obavijestio omiškoga providura o imenovanju alfira Stjepana Deškovića Matu-



Stari put: od Zadvarja uz brijeg istočno od tvrđave Dvare pa niz strmi obronak do račvanja lijevo prema Kučićima i Omišu, a desno pa dolje prema crkvi Sv. Ante i Dupcima

lića novim zapovjednikom tvrđave Dvare (DAZD, OA, kt. 145, sv. 3, list 23). Taj je dobio zadatak da uz službu zapovjednika tvrđavske posade nadzire kako se vrši kontrola putnika koji na putovanju prema Makarskoj i Omišu prelaze preko Dvara. Za bolje razumijevanje ondašnjega prometovanja treba imati na umu da se sve do konca 19. stoljeća, kad je dovršena izgradnja nove makadamske ceste Omiš-Kučiče-Zadvarje-Šestanovac, jedini tada postojeći karavanski put uspinjao uz planinski obronak do tvrđave Dvare pa se gotovo dodirujući njezine zidine odatle spuštao na drugu stranu. Tako putnici nisu nikako mogli



Izgled tvrđave Dvare oko g. 1700.

izbjeći kontrolu. Međutim oni koji su tu kontrolu vršili mogli su je obavljati više ili manje savjesno, pa je bilo potrebno da netko od viših dužnosnika njihovo postupanje nadzire.

Spomenuti zapovjednik 22. prosinca 1763. piše iz Dvara omiškom providuru, da su toga dana, koji je određen za prolaz karavana s imotskoga područja prema kontrolnom mjestu pred Omišem, u jednoj od tih svi imali uredne zdravstvene potvrde. Obećali su da će putovati preko Kučića, Svinišća i Borka te se bez ikakva skretanja spustiti do kontrolne točke pred gradom. Međutim, kad su sišli do ispod crkve Sv. Ante, samo se manja skupina s osam konja spustila do Cetine i nastavila putovanje određenim smjerom, a svi su ostali skrenuli prema Vrulji. Panduri ih nisu uspjeli u tome

sprečiti. Stoga je zapovjednik poručio arambašama sela Brela i Rogoznica, neka im ne dopuste da se pri prolazu susreću s mještanima spomenutih dvaju sela, a tako i arambašama sela Kučića i Svinišća za onu osmoricu dok budu putovali kroz ta sela. Ti su putnici, dodaje on, iz sela Mrnjavci, Svibić, Ričice, Svib, Studenci, Grabovac, Aržano i Zagvozd (DAZD, OA, kt. 146, sv. 18, list 21).

Zabrana isplovljavanja na more i prelaska rijeke Cetine

Opći providur u svezi s molbom dvojice Omišana, Duje Lupija i Frane Franceschija, da im se dozvoli brodom izravno (*con barca espressa*) poći u Dubrovačku Državu i do Boke radi nabave raznovrsne hrane za grad piše 6. veljače

1763. omiškom providuru, neka im to dopusti, ali moraju ploviti u pratnji posebnog povjerenika i jednog zdravstvenog stražara (DAZD, OA, kt. 145, sv. 2, list 16).

Omišanin je Ivan Pujese sredinom prosinca 1763. zamolio, da on s jedanaest sudrugova nakon povratka s ribarenja u Neretvanskom kraju obavi svoje raskušivanje i izolaciju (*espurgo della contumacia*) u osamici na Punti gdje su vrtovi. (DAZD, OA, kt. 146, sv. 28, list 25). Željeli su izbjeći zatvaranje u Mirabellu, u kojoj bi im bilo mnogo neugodnije.

Rogoznički arambaša Ivan Bauk 10. veljače 1764. u pismu poslanu „doktoru Bugardellu u Omiš“ (doktor prava, tada službeno imenovani zapisničar na kontrolnom mjestu na istočnom prilazu u Omiš) piše: „Ja sam naredijo da dovedu gajetu, a oni su je izvukli u kuću i izbili madir aliti dno. Brez meštra vrc se ne more. Molim Vas oznanite gospodina providura“ (DAZD, OA, kt. 145, sv. 3, list 10). Gajetom se nazivalo morski ribarski čamac zaobljena trupa, šiljata pramca i krme, s jedrom. Čamac o kojem Bauk piše bio je vlasništvo trojice rogozničkih svećenika don Petra Kuzmanića, don Ivana Mikulića i don Pavla Marušića (ili možda kućne zajednice jednoga od njih, a po potrebi se njom služila sva trojica). Po providurovoj naredbi moralo ga se, dakle, onesposobiti za plovidbu zbog provedbe propisa o osiguranju izolacije.

Samo pet dana poslije toga spomenuti svećenici upućuju molbu, koja glasi: „Priuzvišeni gospodine, gospodine vladvče providuru, mi priponizni sluge i podložnici Vašega gospostva i poštova-

nog koleđa, koji primismo Vaše naredbe i obslužismo, to jest da barčicu damo pod oblast Vašu oli izvučemo vanka. I mi obslužismo i vanka izvukosmo od mora paši petnajest, i otvorismo madir. A sada nam potribuje za uzrok lipi vrimena, samo krajem za naše potrebe, da bi nam Bog providijo utišenje u ova tisna vrimena, drugo ništa ne čineći š njome, ni nikakova kontrabanda. U viru. Za to ste moljeni s tizim poštovanim koleđom dopustit nam što pitamo našu potribu, da je remedijamo i u more metnemo i pak da ćemo je varc na kraj i bit pod poslu/h/ Vaše oblasti; i to se uvamo i želimo imat; i ostajemo ponizni vazda. – Don Petar Kuzmanić kurat i dom Ivan Mikulić i dom Pava Marušić, ponizni sluge Vašega priuzvišenoga gospostva (...). – U Rogoznici vebrara na 15. – U providurovoj je kancelariji dodana bilješka, koja u hrvatskom prijevodu glasi: „Primljeno 20. veljače i pročitano u zdravstvenom odboru, ali nije odobreno“ (DAZD, OA, kt. 146, sv. 25, list 11).

Na sastanku omiškoga zdravstvenog odbora održanom 12. svibnja 1765. pročitana je molba trojice Omišana: Pavla Michielija, Ivana Pavišića i Stjepana Matulića, vlasnika mreža za lov srdela, koji su tražili dopuštenje za ribarenje „pod Primorjem unutar omiškoga područja (*sotto Primorie entro il nostro territorio*) makar da svatko od njih bude morao ploviti u pratnji po jednog vojnika. Tako bi se, napisali su, nastavio ribolov prakticiran tijekom toliko stoljeća“ (DAZD, OA, kt. 146, sv. 31, list 25). Nije poznato je li im to bilo dozvoljeno.

Istodobno je bilo strogo zabranjeno na bilo koji način prelaziti rijeku Cetine.

O tome svjedoči obavijest o naredbi za-
dvarškoga nadintendanta da se svi kere-
pi (*kerep* je mali čamac izduben u deblu
nekog stabla, talijanski *monossolo*) koji
se nalaze duž obala rijeke Cetine izvuku
na suho, ukloni javna splav u Blatu, po-
stave stražari kod svakoga gaza, čamci
koji se tu i tamo nalaze duž poljičke oba-
le, a nemoguće ih je nadzirati, sklone u
luke dvaju obližnjih gradova. Jedan pri-
mjerak te naredbe stigao je omiškome
zdravstvenom odboru 28. srpnja 1763.,
da to primi na znanje (*DAZD, OA, kt. 145, sv. 2, list 1 i 30*).

Opasnost umiranja od gladi

Prestrogo ograničenje kretanja na
duže vrijeme bilo je gotovo isto toliko
opasno koliko i sama kuga. Onim do-
maćinstvima koja su bila bez većih za-
liha prehrambenih namirnica do te je
mjere priječilo nabavu da je umiranje
od gladi bilo sve izglednije. Stoga opći
providur Michieli u već spominjanom
dopisu poslanom omiškome providuru
6. siječnja 1764. naglašava da je stanov-
ništvu toga kraja život zbog izdanih pro-
pisa o nekretanju u velikoj mjeri otežan,
a slično i na drugim područjima u Dal-
maciji. Njega hvali da je dobro postupio
kad je od imotskoga providura zatražio,
neka stanovnicima omiškoga kraja do-
zvoli u određeni dan u tjednu izravno
kupovati žito na Aržanu kod kontrolnog
mjestu (*alle stangate*) s tim da dolaze i
vraćaju se natrag putem koji im se odre-
di. To isto, kaže, vrijedi za one iz imot-
skoga kraja kojima je nužno putovati u
Makarsku radi nabave soli i ostaloga što
je potrebno za prehranu. Neka se u sve-
mu postupa kao i dosad u sličnim slu-

čajevima, bez zatvaranja najprikladnijih
putova, ali uz sve potrebne mjere pre-
dostrožnosti (*DAZD, OA, kt. 145, sv. 2, list 1 i 30*).

Sljedećega je 14. siječnja 1764. opći
providur poslao višim lokalnim dužno-
snicima u omiškome kraju (slično i u dru-
gim krajevima) i potanje upute o tome
kako odoljeti strašnoj prijetnji umiranja
od gladi, redovitoj pratilici raznih epide-
mija, uz osiguranje da se pri nabavi ne
prenosi zarazu. Naređeno je da oni koji
žive u omiškome kraju a oskudijevaju u
hrani pa u određeni dan u tjednu radi
nabave žita putuju na Aržano moraju
ići u pratnji nekog službenika, a tako i
putnici s imotskog područja koji putuju
do kontrolnoga mjesta ispred Makarske,
ali ti drugi samo putem preko Dvara, jer
drugi im je put – kaže se u tom dopisu -
puno duži i opasniji (*DAZD, OA, kt. 145, sv. 2, list 5*). Pri tom se pod tim „drugim
putem“ nedvojbeno misli na mnogo str-
miji put koji je vodio preko biokovskog
prijehoja između Kozice i Tučepi zvanog
Staza.

Poljičani su iz Gornjih Poljica u mol-
bi poslanoj spomenutomu općem pro-
viduru tražili da im se dopusti prelaziti na
omiško područje radi obrađivanja vlasti-
tih zemalja koje su tu. To im je, dodali
su, bilo dopušteno i g. 1732., a sada su
u pogledu zaraze prilike bolje, jer onda
je kuga harala u selu Podstrani. Michieli
je, odgovarajući 12. veljače 1763. na tu
molbu naredio omiškome providuru, da
im dozvoli, ali uz poštivanje određenih
propisa (*DAZD, OA, kt. 145, sv. 2, list 19*).

Izgladnjeli su zacijelo s oduševlje-
njem primili obavijest koju je 20. veljače

1764. objavio opći providur o 500 stari (tal. *staiò*) žita što su ga više mletačke vlasti dodijelile najpotrebnijima u omiškoj krajini (*DAZD, OA, kt. 146, sv. 19, list 31*). Napominjemo da je 500 mletačkih stari odgovaralo zapremnini od oko 416 hektolitara (Žitarice se mjerilo obujmom, a ne težinom!).

Sljedećega 24. veljače opći providur piše o rješavanju molbe koju je dobio od Podgrajaca. U njoj su naveli da im je zabranjeno putovati preko Poljica. Mogli bi se prevesti preko Cetine u Blatu, ali ondje je radi sprječavanja miješanja žitelja omiškoga područja s onima koji žive u Poljicima lađa potopljena. Zbog toga su u velikoj nevolji pa mole da im se za odlazak u Makarsku po žito i sol dopusti mogućnost prijevoza preko Cetine pokraj njihova sela lađicom na potezanje, što je lakše napraviti, kažu, nego izvaditi potopljenu veliku lađu u Blatu, pa putovati do Makarske naokolo (*DAZD, OA, kt. 146, sv. 19, list 34*). Njihova je molba pozitivno riješena 4. ožujka sljedeće 1764. godine, kad je omiškomu providuru javljeno, neka im se dozvoli da radi nabave soli i žita kod Makarske prelaze Cetinu na splavi s razdjelnicima (*con divisata zattera*) (*DAZD, OA, kt. 145, sv. 4, list 1*).

Dne 28. prosinca 1763. izaslanik je za zdravstvenu kontrolu na Dvarima javio omiškom providuru, da je obilazeći dvarsko područje ustanovio veliku glad od koje ljudi zbog nedostatka žita pate, a nije im ga moguće nigdje nabaviti. Štoviše, jednomu je čovjeku prije nekoliko dana troje djece u noći zanijemjelo umirući od gladi, jer tri dana nisu ništa okusili. Majka ih je u prošlu zoru uspjela

oživjeti s nešto malo brašna što ga je pri-skaćući im u pomoć dao župnik. Mnogi radije žele smrt od kugu nego od gladi (*DAZD, OA, kt. 146, sv. 18, list 26*).

Dvarski nadintendant Dešković 3. siječnja 1764. (tu je napisano 1763., ustvari je 1764.) javlja da je kućički arambaša u svome selu izolirao jedno domaćinstvo čiji će članovi, osobito koji su oboljeli, umirati od gladi, ako ne nabave hrane (*DAZD, OA, kt. 146, sv. 18, list 31*).

U pismu od 25. travnja 1764. govori se o gladi i pristigloj pomoći u hrani koju treba preuzeti (*DAZD, OA, kt. 146, sv. 21, list 4*).

U slučajevima da je netko iznenada umro bilo gdje izvan kuće trebalo je prije ukopa službeno utvrditi uzrok smrti. Tako je zdravstveno povjerenstvo u Omišu na vijest da je Stipan Vukasović, nađen onesviješten na putu u Rogoznici te unatoč pruženoj pomoći umro, 14. travnja 1764. poslalo liječnika i zdravstvenog savjetnika s nalogom da leš pregledaju pa ako ne bude sumnjivih znakova dopuste ukop u rogozničkom groblju (*DAZD, OA, kt. 146, sv. 28, list 41*). Prema zapisniku o tom pregledu sastavljenom sutradan liječnik je izjavio da je sudeći prema izgledu pokojnikova izmršavljenoga tijela uzrok smrti bila glad, jer nema nikakva znaka zaraženosti (*DAZD, OA, kt. 146, sv. 26, list 31*). Sljedećega je 4. srpnja 1764. javljeno iz Dvara da je na Slimenu nađena na putu mrtva Ivanica Utrobičić žena Pavlova (*DAZD, OA, kt. 146, sv. 21, list 12*). Vjerojatno se i u tom slučaju radilo u umiranju od gladi.

Provođenje mjere izolacije (karantena)

Dne 5. kolovoza 1764. poslana je službena obavijest da je za karantenu (talijanski *contumacia*) onih koji prelaze s imotskoga područja na omiško određena špilja zvana *Zlatna peč* (DAZD, OA, kt. 145, sv. 4, list 14).

Vjerojatno se ta mjera nije primjenjivala na sve putnike nego samo na one koji su bili zatečeni bez propisane potvrde da su na to putovanje pošli zdravi ili su na kontrolnom mjestu na njima zapaženi znakovi moguće zaraženosti.

Izolacija pojedinaca, domaćinstava i nekih skupina

Dvarski je nadintendant Dešković 4. siječnja 1764. javio nadležnima u Omišu da ga je kućički arambaša izvijestio o bratu Petra Bilića koji je bio u kući Luke Vukasovića, a taj je već tri dana bolestan. Šalje, kaže, toga arambašu na kontrolno mjesto u Omiš, da ga providur o tome slučaju ispita (DAZD, OA, kt. 146, sv. 19, list 4).

Omiškomu je providuru sljedećega 1. veljače poslana iz Dvara obavijest, da je ukućanima Ivana Šarića i Petra Bilića odobreno slobodno kretanje, odnosno da više ne budu u izolaciji (DAZD, OA, kt. 146, sv. 19, list 25). Tu nije navedeno u kojem su oni selu, ali da se radi o Kućićima zna se iz prethodne obavijesti o Petru Biliću i sljedeće poslano 12. veljače o Ivanu Šarcu koja glasi: „Danas su se navršili dani propisani za izolaciju kuće Ivana Šarca iz Kućića“ (DAZD, OA, kt. 146, sv. 25, list 30). Pod prezimenom Šarić i Šarac ustvari je riječ o kući

Ivana Kovačića koji je tada i neslužbeno i službeno vođen pod dva prezimena, starijim Šarac i novijim Kovač. Nekoga drugog Ivana Šarca, odnosno Šarića tada u Kućićima nije bilo.

Opći providur 15. veljače 1764. ovlašćuje omiškoga, da odobri molbu Omišanina Antona Dujmovića koji želi sa svojom ženom Jerkom Tomaseo prijeći iz Postira u Omiš, ali uz obvezu da u Omišu bude u propisanoj izolaciji (DAZD, OA, kt. 145, sv. 2, list 23).

Dne 2. ožujka 1764. rješavana je molba don Nikole Mustapića, žeževačkoga župnika, koji je bio trenutno u Grabovcu, selu te iste župe ali na imotskom području, pa se nije smio vratiti u njezino sjedište bez izvršenja obveze izolacije. Tražio je, da mu se dopusti da je obavi pod nadzorom dvaju pandura u župnoj kući, koja je bila na osami u Vrbnju, znatno udaljena od drugih kuća (DAZD, OA, kt. 146, sv. 20, list 2). Generalni je providur nalazeći se u Splitu 10. ožujka 1764. na to odgovorio da se Mustapić mora podvrci propisanoj izolaciji, i to ondje gdje će biti pod paskom zdravstvenoga odbora (*sotto l'occhio del Collegetto di sanità*) a ne gdje on želi (DAZD, OA, kt. 145, sv. 4, list 3).

U omiškomu je zdravstvenom odboru 29. lipnja 1764. pretresana molba Mande Vukasović žene kapetana Martina Vukasovića, koja se mora vratiti u svoj stan u Omišu sa svoje petero djece. Zatražila je da im se dopusti obaviti izolaciju u kućici koja je u vrtovima (Punta) a prepusta je njoj u tu svrhu dr. Benković. Toj je molbi poslije priložena potvrda da su izolaciju počeli gore navedenoga dana a završili 14. srpnja (DAZD, OA, kt. 146, sv. 30, list 5).

U popisu onih kojima je 26. srpnja 1764. naređeno da moraju biti u izolaciji navedena su šesnaestorica, među njima i dvojica svećenika: Rogožđanin don Jozip Buljević i Omišanin don Petar Bezina (DAZD, OA, kt. 146, sv. 30, list 9).

Ivan Vitajić, zidarski majstor, zacijelo ujedno poduzetnik, molio je 7. listopada 1764. dozvolu da smije sa skupinom od pet zidara i pet zidarskih pomoćnika prijeći izravno s državnih radova na Braču na gradnju i obnovu crkve Uznesenja bl. Djevice Marije u Radobilji uz obvezu da će se potom odmah vratiti na prijašnji posao. Opći je providur to odobrio, ali je omiški zdravstveni odbor to uvjetovao obvezom prethodne izolacije, što su potom izvršili (DAZD, OA, kt. 146, sv. 30, listovi 13 i 16). Sljedećega 12. listopada izdana je potvrda majstoru Petru Licini i njegovim sudrugovima da su izvršili obvezu izolacije (DAZD, OA, kt. 146, sv. 30, list 30). Sljedećega je 23. listopada zabilježeno da je 16. listopada u izolaciju ušao majstor Danijel Vitajić sa svojim sudrugovima (DAZD, OA, kt. 146, sv. 30, list 16). Zacijelo se i u ta dva slučaja radilo o zidarima.

O krajnjem nestrpljenju nekih koji su bili prisiljeni na izolaciju, pogotovo ako su je izdržavali u neugodnim uvjetima daleko od rodnog kraja, svjedoči zapisnik sastavljen 17. srpnja 1764. o ispitivanju Petra Jonjića pok. Ivana iz sela Podlušje kod Imotskoga (možda pogrešno napisanom umjesto Posušje). Petar je provodeći izolaciju u omiškoj utvrdi Mirabella uspio odatle pobjeći, ali je uhićen (DAZD, OA, kt. 146, sv. 30, list 7.).

Izolacija u Viseću za skupine pandura koji su vršili dužnost graničnih stražara

U redovitim prilikama službu su čuvara reda u selima vršili mjesni panduri pod zapovjedništvom seoskog arambaše. U izvanrednim prilikama po nekoliko se njih iz svakog sela moralo odazvati na poziv viših vlasti da privremeno služe kao stražari i drugdje bilo unutar istoga područja bilo negdje dalje, ako zatreba. U slučaju da su posebne prilike zahtijevale takvo pojačanje straža tijekom dužeg razdoblja, organizirali su ih u skupine, koje su se svakih dvadesetak dana izmjenjivale. Za zapovjednika svakoj od tih skupina postavljan je jedan od njihovih arambaša. U doba opasnosti od pandemije kužne bolesti straže su raspoređivane duž granice između pojedinih užih upravnih područja i na bližoj državnoj granici.

Njima je, dok su u tim posebnim okolnostima služili izvan vlastitoga sela, trebalo osigurati uzdržavanje pa i bar nešto veću plaću. Dvarski nadintendant Dešković 31. prosinca 1763. piše da je poglavice svih sela pozvao, neka dadnu pomoć za uzdržavanje onih pandura koji služe na prijelazima između krajina. Odazvali su se s nešto malo pomoći, kaže, arambaše Brela, Žeževice i Kučića – iako i oni s mukom – dok su ostali javili da nemaju od čega dati (DAZD, OA, k. 146, sv. 18, list 30). Desetak dana poslije toga, 11. siječnja 1764., opći je providur odgovarajući na molbu arambaše Marka Borovca, zapovjednika pandura koji su u tom mjesecu bdjeli nad granicom između područja omiškoga i imotskoga, odlučio da im plaće budu

povišene, zapovjedniku na dvadeset šoldi dnevno, pandurima na deset (*DAZD, OA, k. 145, sv. 2, list 3 i 29*). Plaća im, ni nakon toga nije bila baš primjerena, jer su za dva dana službe dobivali jednu dalmatinsku liru (2,4 puta slabija od mletačke), a za jedan cekin (Cekini su u cijeloj državi imali istu vrijednost) trebalo im je odraditi malo manje od dvije i po smjene te stražarske službe na granici.

U slučajevima opasnosti od širenja epidemije panduri su iz sela omiškoga kraja raspoređeni u nekoliko skupina morali nadzirati granicu između svoga i imotskog područja, svaka od tih po dvadesetak dana. Koliko su god pri tom bili kad više, kad manje izloženi vrućini i hladnoći, kiši i vjetru već prema godišnjim dobima, još teže im je bilo to što su nakon smjene prije povratka svojim kućama bili dužni gotovo isto toliko dana provesti u izolaciji. Međutim, to se od njih moralo zahtijevati, jer su vršeci spomenutu službu svakodnevno bili izloženi kontaktima s različitim ljudima, među kojima je moglo biti i onih čije je zdravstveno stanje bilo više ili manje sumnjivo na zarazu. Dodatni je otpor u njima izazivalo mjesto određeno za tu grupnu izolaciju: *Viseć*.

Naziv *Viseć* rabio se prvotno za nekadašnju utvrdu izgrađenu na istaknutoj izbočini planine Dinare iznad rijeke Cetine, koja izgleda kao da visi o toj planini (U starijim dokumentima se javlja i u obliku *Visuč*). Služila je sve do odmicanja mletačko-turske granice na sadašnju državnu granicu s Bosnom i Hercegovinom za pomoćno uporište i neku vrstu izvidnice u sustavu obrane gradića Omiša. Poslije sklapanja Požarevačkoga mira (1718.) nije više bila potrebna za



Viseć sada gledan sa Smolina

obranu, pa ju je vojnička posada zauvijek napustila, a ona prepuštena polaganom propadanju. Nedaleko od nje dolje uz rijeku Cetinu u porabi je i nakon toga bila omanja zgrada skladišta soli, u njezinoj blizini vjerojatno i još neka ili neke za pohranu drugih potrepština prodavačkih kupcima koji su tu stizali iz bližih i daljih sela omiško-radobilske i imotske zagore. Stoga se sve do prije pedesetak godina za nešto širi prostor oko „slanice“ rabio naziv *Trgovišće*. Sol i sve drugo prevozilo se iz Omiša do toga mjesta brodom pa se tu prodavalo spomenutim kupcima, koji su to tovarili na konje pa dopremali svojim kućama. Tako je bilo od davnina pa sve do izgradnje ceste Omiš-Zadvarje koncem 19. stoljeća.

Treba naglasiti da, kad se u izvješćima o izolaciji pandura navodi *Viseć*, nije

posve jasno, misli li se pri tom isključivo na utvrdu. Ona bi u tom slučaju još bila obzidana i u njoj oveća nastamba u kojoj je nekoć bila smještena vojnička posada, sve to valjda još u nelošu stanju, ili se možda isti naziv rabio i za širi prostor uz rijeku na kojem je bila spomenuta slanica s možda još nekim zgradama ili barakama.

Izvjescu sastavljenom 16. srpnja 1764. (*DAZD, OA, kt. 146, sv. 21, list 14*) priložen je popis s 32 imena pandura dovedenih u Viseć. Uz arambašu Marka Borovca, koji je tu skupinu predvodio kao zapovjednik navedeni su: Grgo --- (prezime nečitljivo), Lovre Majmun, Grgo Tavrić, Jakov Biskupović, Grgo Borovac, Anton Glunić (?), Nikola Brstilo, Ivan Surčić, Mate Laušić, Dujam Kalajžić, Stipan Kalajžić, Ivan Bakota, Marko Kalajžić, Pavao Bajić, Pavao Bolčić, Josip Čorić, Pavao --- (?), Ivan Oral, Mijo Bajić, Petar Mlikotić, Ivan Jurčević itd., među njima nitko iz Kučića (*DAZD, OA, kt. 146, sv. 21, list 14*).

Njima je usred ljeta život u tom svojevrsnom zatvoru bilo ipak lakše izdržati, a neusporedivo teže onima koje je to dopalo u zimsko doba. U izvješću od 1. ožujka te iste 1764. godine piše da su pripadnici smjene tada vraćene s granice, mjesto da dođu u Viseć, pobjegli svojim kućama opravdavajući se da ne žele ondje „izgubiti život“ (*DAZD, OA, kt. 145, sv. 22, list 13i17*). Zaista, boraviti neprekidno petnaestak dana u utvrdi na vrh litice na obronku Omiške Dinare, na njezinoj sjevernoj strani u zimsko doba kad je jedva koji sat u danu obasjava sunce, i to tridesetak ljudi zbijenih u kakvoj vlažnoj prostoriji nedaleko nabujale rijeke, moralo je svakomu od njih

biti vrlo neugodno i stvarno po zdravlje opasno.

Pri koncu travnja 1764. skupinu su pandura povratnika s mletačko-turske granice na Aržanu predvodili arambaša Marko Vilić i alfir Šimun Tomasović, u njoj uz Šimuna još dvojica Kučićana: Ilija Landikušić i Anton Bilić (*DAZD, OA, kt. 145, sv. 22, list 23*). Ta je skupina mogla biti sretna da je tu dne provodila u proljetno doba.

Panduri su iz skupine koja je s granice došla u Viseć 19. prosinca 1764. prije puštanja iz izolacije pregledani „kod solane ispod Viseća“ (*alla salina sotto Visecchio*) pa su otišli svojim kućama u Rogoznicu, Svinišće, Kučiće (Pavao Šarac, Grgo Sovulj i Ivan Bošnjak), Slime (Pavao Šupuk i Mate Prdelet), Brela, Žeževicu, Katune i Nova Sela (*DAZD, OA, kt. 146, sv. 21, list 31*). sretni što će božićne blagdane slaviti sa svojima.

Iz toga i drugih popisa vidi se da je u čuvarsku službu na granicama pozivano svaki put po nekoliko pandura iz različitih sela omiškoga područja, a isto tako iz pojedinih sela po nekom redu biran arambaša koji će im zapovijedati.

Sljedeća je smjena pandura izvršena svršetkom siječnja 1765.³ Na čelu je te

³ Navedena je tu godina 1764. Međutim, po mletačkome službenom načinu računanja nova je godina počinjala tek 1. ožujka, što znači da su mjeseci siječanj i veljača u tom slučaju pripadali prošloj godini. Problem je što vrlo često nije baš sigurno, je li u pojedinom spisu datum naveden po tome državnom službenom načinu računanja ili ipak po onom po kojemu su se godine računale u drugim državama, a neslužbeno i općenito na području Mletačke Republike. Dvojbe nema samo kad je datumu dodana skraćena M. V., što znači „na mletački način“. U dokumentaciji koja je podloga ovom članku nije stavljena ta oznaka, što ne znači da



Utvrda Viseć na staroj karti s naznakom udaljenosti do Dvara i Imotskog

skupine bio kućički arambaša Jure Pervan (DAZD, OA, kt. 145, sv. 22, list 5 i 7-8). Jure Balić iz Svinišća (Podašpilje), koji ih je 29. siječnja 1764. došao čuvati, izjavio je sljedećega 5. veljače da su oni (31 skupa s arambašom) stigli u Viseć nekoliko dana prije njega. Počeli su mu se žaliti da nemaju kruha te tražiti da im se dopusti ići po kruh, a kad im on to nije dopustio, pobjegli su pa je u izolaciji ostao samo arambaša, koji je sutradan također nestao (DAZD, OA, kt.

146, sv. 22, list 31). Potanje ispitivanje o tom bijegu provedeno je sljedećega 15. ožujka. Utvrđeno je da su posljednji otišli Luka Vukasović, Grgo Juričić i Jakov Topić zajedno s arambašom Pervanom (DAZD, OA, kt. 146, sv. 31, list 20).

Prema izvješću od 25. ožujka 1765. od pripadnika smjene koja se upravo vratila s granice osmorica su odbila ići u Viseć: i to Novoselci, Blačani, Kreševljani i Katunjani (DAZD, OA, kt. 145, sv. 22, list 18). U toj smjeni Kućičana nije bilo, a Sviniščana trojica (dvojica Pejkovića: Nikola i Stipan, jedan Brzović, ime mu nečitljivo), a o arambaši Mati Tavriću, koji je tu skupinu predvodio, stigla je neprovjerena vijest da je umro (DAZD, OA, kt. 145, sv. 22, list 19).

o toj kronološkoj posebnosti ne bi trebalo voditi računa. Smatramo da moguća pogreška u kronologiji nadnevaka samo iz spomenutih dvaju mjeseci za temu koja se ovdje obrađuje nije bitna. U našem navođenju jedne ili druge godine u tim nejasnim slučajevima oslanjamo se na veći ili manji stupanj vjerojatnosti.

Slučaj Bože Terzića bjegunca sa straže na Aržanom

U spisima iz tih godina navedeno je i više slučajeva bježanja pandura zaduženih za nadziranje granice prije isteka roka određena za njihovu skupinu. Razumljivo je da je najteže bilo do kraja izdržati onima koje bi dopalo biti u toj službi u doba božićnih blagdana, pogotovo kad su stražarili na granici s tada turskom Bosnom, daleko od svojih sela i obitelji. Prvi takav slučaj zabilježen je na smjeni godina 1763. i 1764., kada su „s imotske granice“ prije roka pobjegli panduri Mijo Jerolimović i Matij Šantić (DAZD, OA, kt. 146, sv. 8, list 24), sudeći po prezimenima obojica Rogožđani.

Osobito je zanimljiv slučaj bijega Bože Terzića opisan pod nadnevkom 24. siječnja 1764. On je pandursku obvezu stražarenja izvršavao na mletačko-turskoj granici kod Aržana. Igrajući se tu s ostalim pandurima na pločice pošao je za svojom pločicom do same granice, kamo je bila odletjela, pa tu navodno nepažnjom podigao neki „duhan“ (valjda oveći smotak koji je možda mogao biti izvor zaraze, u svakom slučaju sumnjiv kao predmet krijumčarenja). Prijavljen je za to zapovjedniku (*capoposto*), koji ga je odmah odijelio od drugih pandura. Međutim, on mu je pobjegao. Prema dojavi nekog dječaka otrčao je prema Vinici, selu na turskoj strani granice. Odmah je poručeno sviniškom arambaši, neka ga on, ako tamo stigne, uhiti i dovede da odgovara za taj prekršaj. Sumnjalo se je da je potom iz Bosne potajno prešao u Poljica (DAZD, OA, kt. 145, sv. 22, list 5). Sljedećega 25. siječnja javljeno je da se pojavio u

Svinišću, ali kad je doznao da mu kuću čuvaju panduri, brzo je nestao (DAZD, OA, kt. 146, sv. 31, list 11). Nije poznato što je s njim bilo poslije toga.

Posljednje vijesti o izvršavanju obveze izolacije u tom trogodištu

Jedna od vijesti o izvršavanju obveze izolacije u tijeku g. 1765. već je navedena (izvješće od 25. ožujka 1765.). U izvješću poslanom omiškom providuru 19. svibnja nabrojena su imenom i prezimenom sedamnaestorica pandura povratnika sa stražarenja na granici (Među njima je Kučićanin Matij Bobetić) koji se radi izvršenja propisa o izolaciji nalaze „u Viseću niže Mirica“ (*a Vissecchio sotto Miriz*) s napomenom da oni koji su iz Opanaka nisu došli (DAZD, OA, kt. 145, sv. 22, list 25 i 26).

Prema izvješću poslanom 16. lipnja 1765. među pandurima koji u došli u Viseć bio je Kučićanin Anton Juričić (DAZD, OA, kt. 145, sv. 22, list 29), prema onom od 17. srpnja dvojica: Grgo Srdanović i Paval Marunčić (DAZD, OA, kt. 145, sv. 22, list 32), a onom od 11. kolovoza trojica: Matij Juričić, Ivan Šušić i Toma „Kovač“, ustvari Kovačić (DAZD, OA, kt. 145, sv. 22, list 37).

Navedenim vijestima iz te godine treba pridodati dvije o putnicima drugih zanimanja koji su nakon dolaska u Omiš trebali određeno vrijeme provesti u izolaciji. Na sastanku omiškoga odbora za zdravstvo održanom 3. srpnja 1765. pročitana je molba Jure Deškovića Furioza i sudruga mu Ivana Nikole Bugar della, koji su stigli „iz ove okolici koja je odvojena od ovoga grada“ (*provenienti*

da queste vicinanze segregate da questa città) da im se odobri kontumacija na Puntì (DAZD, OA, kt. 146, sv. 31, list 30).

Drugu molbu te vrste, ujedno posljednju iz tih godina predao je 8. rujna 1765. slikar Filip Naldi (*Filippo Naldi Pittore*). U njoj izjavljuje da je na omišku obalu stigao brodicom ravno iz Neretvanskog kraja radi postavljanja već dovršena oltara u svinišku crkvu izađena prema davno danoj narudžbi. Budući da će on taj posao obaviti u nekoliko dana, moli da to smije raditi pod nadzorom stražara (DAZD, OA, kt. 146, sv. 31, list 37), drugim riječima da ne mora prije toga besposlen boraviti negdje u propisanoj izolaciji.

Slučaj ubojstva u Gornjim Brelima

Svršetkom lipnja g. 1765. ubijen je u Gornjim Brelima Mate Jubić (*Giubich*) pok. Bože i Andrijane. U prvi se trenutak nije znalo o kome se radi. Na vijest o tome poslana je 29. lipnja iz Omiša službena komisija da utvrdi činjenice. Članovi su te komisije putovali brodom do Viseća, a odatle na konjima do Gornjih Brela. U njihovu je iskazu navedeno da je pokojnik imao brkove, na njemu bijela košulja sva u krvi, bijele hlače od gruboga lanenog platna (raše), na nogama bijeli nazuvci i opanci, na glavi kapa od crvenog salonika (*salonicchio* je mletački izraz za vrstu platna), a u dobi je od oko 49 godina. Ubio ga je nepoznati počinitelj iz puške, rane su duboke. Potajno je ovamo došao s turskog područja. Njegova je majka izjavila da je osam godina živio tamo, a došao, jer je

od nekoga čuo daje ona umrla (DAZD, OA, kt. 146, sv. 31, list 28-29).

Nekoliko vijesti iz godina 1769., 1772. i 1778.

Zabrana okupljanja većeg broja ljudi izdana zbog zdravstvenih razloga bila je opet na snazi svršetkom proljeća g. 1769. U skladu s tim proglašeno 19. lipnja po cijelom kraju da toga ljeta u Makarskoj ne će biti „fijere“ na blagdan Sv. Petra, Sv. Lovre i Velike Gospe (DAZD, OA, kt. 146, sv. 22, list 41).

Dne 5. svibnja 1772. naređeno je glavarima Rogoznice i Kučića da se u njihovim selima iz stada izluče zaražene životinje te odrede pašnjaci na kojima će one koje su zdrave pasti, a tako i vode na kojima će se pojititi, da se pastiri ne bi međusobno miješali (DAZD, OA, kt. 146, sv. 23, list 2).

Šest godina poslije toga pojavila se zarazna bolest na životinjama u Kučićima. Arambaša Pervan je 16. lipnja 1778. obavijestio Dvarskoga nadintendanta da je u selu uginuo jedan junac od bolesti govednjače (govednazza). Odgovoreno mu je, neka se taj uginuli junac spali skupa s kožom (DAZD, OA, kt. 146, sv. 24, list 7). Dvadeset dana poslije toga lliji je Landikušiću uginulo tele (*un sora-nello*). Spaljeno je i ono (DAZD, OA, kt. 146, sv. 24, list 9). Intendantu je nakon sljedećih dvadeset dana javljeno da su preostala Landikušićeva goveda i dalje zdrava (DAZD, OA, kt. 146, sv. 24, list 10).

Prema tome krajevne su vlasti morale strogo voditi računa i o sprječavanju mogućega širenja zaraze domaćih životinja.

Slučajevi bjegunaca s Osmanskog područja zbog pritisaka da prijeđu na islam

Djevojka Lucija Bubalo nakon bijega zaustavljena na granici kod Imotskoga

Osobito je zanimljiv i značajan sadržaj službenog zapisnika o saslušanju Lucije Bubalo kćeri pok. Mije Bubala zvanog Brig iz Kongore, sela bega Kopčića. Zapisnik je sastavljen na graničnom prijelazu blizu Imotskog 4. srpnja 1764.

Ona je na tom saslušanju izjavila da je šest godina živjela u Mostaru. Prije toga otac joj je umro od kuge u Uskoplju, potom se majka preudala za Marka Bubića iz Broćna, a ona kao djevojčica služila je 3-4 godine kod udovice Omera bega Lakešića, muslimanke, radeći kao prelja i tkalja te obavljajući druge ženske poslove. Nagovorena od jednog čovjeka prešla je na islam ne znajući što čini, ta bila je još dijete. Nazvao ju je imenom Solija, pa su je i drugi od tada tako zvali. Ljeti se boravilo na selu, a zimi u Mostaru, gdje se prošle zime razboljela, pa ju je udovica Lekšić otpremila majci da je ona u bolesti njeguje. Majka ju je nagovorila da se vrati vjeri u kojoj je rođena. Rekla joj je da su u selu kraj Rogoznice i Omiša, u obitelji Popovac, tri njezina brata, Lucijina ujaka, imenom Petar, Ivan i Jure, koji će je primiti i o njoj se dalje brinuti. Radi toga je došla u Posušje k nekoj dobroj ženi koja ju je dovela do kontrolnoga mjesta na granici (*alle stangate*). Sada je u dobi od 17 godina i nalazi se među kršćanima pa se nada da je neće zapustiti, to više što njezina majka s Bubićem ima dva sina i kćer,

a siromašni su, dok Ivan, njezin brat po ocu i majci, živi sa ženom i dvoje djece, pa se njemu nije ni obraćala. Ona se nada se da će je uputiti rodbini.

Zapisnik je poslan generalnom providuru, koji je odredio da nakon svih zdravstvenih mjera predostrožnosti i dogovora s njezinim ujacima, ako je budu voljni primiti, bude odvedena i njima predana (DAZD, OA, kt. 145, sv. 4, list 2).

Nekoliko je sličnih slučajeva registrirano u godinama 1772. i 1778.

Dvarski je nadintendant 27. studenoga 1772. izvijestio omiškoga providura o Ani sestri Tome Šarca (zapravo Kovačića), koja je, kaže, prije sedam godina otišla u „osmansku državu“, što u ovom slučaju znači u Bosnu, te se ondje „poturčila“ (*si è fatta turca*). Sinoć se skrovitim putima vratila u bratovu kuću radi toga da se odrekne „muslimanstva“ (*per abiurare il maometismo*). Arambaša mu je toga sela javio da je tu kuću izolirao tako da je uz nju postavio stražare (DAZD, OA, kt. 146, sv. 23, list 11).

Te godine, koliko se zna, nisu propisivane neke opće mjere za obranu od epidemije. Međutim, svaki potajni dolazak iz Bosne uvijek je smatran sumnjivim za mogući prijenos zaraze, jer tamo se kuga češće pojavljivala. Poznato je da je Ana rođena g. 1741. kao jedna od sedam sestara uz dvojicu braće, djece Petra Šarca Kovača, o čijim su krštenjima sačuvani matični upisi. Prema predaji tri su bile udane u Jajce, a dvojica bi braće nakon što su ih tamo posjetila vraćajući se natrag, dok su prolazila preko Zelova umrla u istoj noći. U slučaju da je to pre-

dajom točno preneseno, i ta dvojica su išla „skrovitim putima“, jer inače se ne bi penjala do Zelova nego bi bližim putem brže i lakše stigla u Kućice. Zanimljiv je podatak o Aninu odlasku u Bosnu „prije sedam godina“, što znači da se to dogodilo g. 1765. u doba zabrane putovanja izvan vlastitoga sela svima koji za to nisu dobili posebnu dozvolu. Bit će da je nju i spomenute sestre na odlazak u Bosnu prisilila teška oskudica. Kuća je njezina brata Tome u vrijeme tih nevolja bila puna čeljadi pa nije čudo da se tada u njoj gladovalo. Mnogi su iz naših krševitih krajeva prije i poslije toga, za vrijeme takvih oskudica odlazili u Bosnu spremni makar i za samu prehranu raditi na imanju kakvog age. Neki su tamo ostajali kraće, a većina stalno.

Drugi je sličan slučaj zabilježen 3. rujna 1778. Sviniška je ronda na granici sela toga dana podvečer zatekla djevojku Petrušu kćer Mate Cerića, koja je, piše tu, u prošlom travnju otišla u tursku zemlju, u okolici Duvna. Od tamo je pobjegla da se oslobodi navaljivanja na nju da se „poturči“. Prešla je dvaput preko rijeke Cetine, na gazu u Blatu i opet ispod Svinišća (DAZD, OA, kt. 146, sv. 23, list 14).

Treći je takav iznenadni povratnik bio Katunjanin Marko Rubić Bartulov. Došao je kući 13. rujna 1778. Izjavio je da je u Duvnu boravio od prošloga siječnja, a potajno je pobjegao stoga što su ga gnjavili nagovaranjem da se „poturči“ (DAZD, OA, kt. 146, sv. 23, list 16).

ZAGONETNI ZNAKOVİ UREZANI U VELIKI KAMEN NA POVILU

Na vrlo zanimljive križeve urezane u nepomični kamen na Povilu kratko se osvrnuo arheolog i povjesničar umjetnosti Marinko Tomasović, ravnatelj gradskoga muzeja u Makarskoj, u članku naslovljenom *Arheološke poturde naseljavanja prostora sela Kućića od prapovijesti do srednjega vijeka*, objavljenom u osamnaestom broju Zova rodnih ognjišta. Na str. 15 donio je i crtež te pole i križeva na njoj. To nije bio glavni predmet toga njegova članka, pa je posve razumljivo da nije ulazio u pitanje analizu tih znakova niti pokušavao naći odgovarajuće tumačenje.

Pri svršetku kolovoza prošle 2019. godine taj sam prikaz i ja razgledao pozorno, a svršetkom sljedećega listopada listajući Slobodnu Dalmaciju naišao na podatak o jednom križu posve sličnom onima na Povilu a urezan je u veliki kamen na položaju Vela njiva u Srijanima. Upravo me je to potaklo da na razmišljanje i napokon na ovaj posve kratki osvrt i usporedbu, a odmah naglašavan, nipošto na svestranu analizu i možebitni odrješiti prijedlog za rješenje pitanja o čemu se zapravo radi.

Glavna je poteškoća za jedno i drugo u tome što ti znakovi na Povilu sada nisu posve raspoznatljivi. S vremenom su



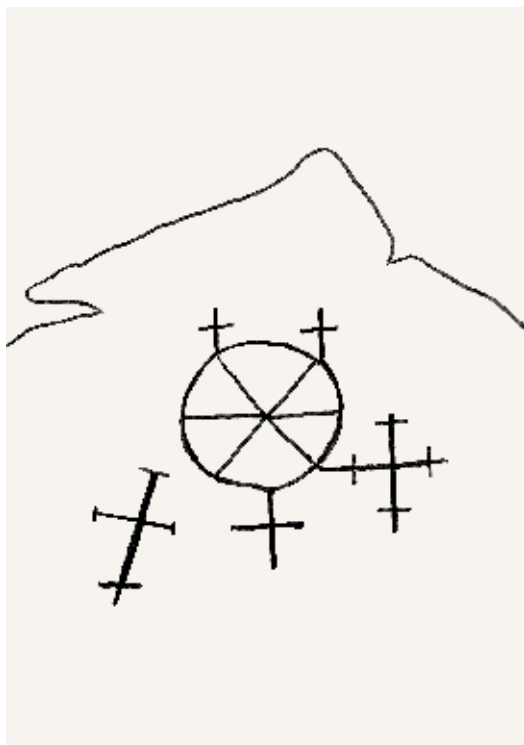
donekle neravnu kamenu podlogu izloženu suncu i kišama prekrili različiti slojevi lišaja koji znatno otežavaju raspoznavljivost spomenutih znakova. Donekle vidljivima postanu tek kad ih se polije vodom pa potom vlaga na više ili manje ravnoj površini polako osuši a u udubljenjima još ostane. Rezultat takva postupka vidljiv je na sljedećem snimku, na temelju kojega je izrađen odgovarajući crtež.

U kratki je novinarki članak o križu urezanom u kamen u Veloj njivi uvrštena slika, na kojoj je on posve jasno vidljiv u svim svojim dijelovima. Naslov je toga članka: „Povjesničar Goran Mikas otkriva tajne poveznice starih Slavena i Poljičana“.

Pri lijevom vrhu slike novinar je umetnuo riječi: „Staroslavenski simbol na tvrdom kamenu u Veloj njivi“.

Teško bismo se mogli složiti s tvrdnjama istaknutim u tim rečenicama, kad bi ih, bilo Mikas, bilo novinar, predstavljali kao sigurne znanstveno utvrđene. O tome, jesu li ti znakovi izražaji baš starih Slavena dade se raspravljati, čini se, s mnogo više razloga protiv nego za.

Slični znakovi bili su već u prastaro pogansko doba i poslije urezivani i na razne načine prikazivani u raznim dijelovima svijeta kao simboli zvijezde, sunca, vjetra, snage i pokretljivosti u mijenama ljudskog života. Osobito je to bilo izraženo u razvijenijem znaku u obliku točka koje se okreće pa tako kola snažno vuče naprijed, a upravo je taj znak na Povi-



lu prikazan između niza križeva iznad i ispod njega kao središnji. Tako složen najvjerojatnije simbolizira sunce okruženo zvijezdama.

Moguće je da je tu kombinaciju znakovna na plohi velikog kamena okrenutoj prema Suncu kad je ono u zenitu dao urezati nepoznati rimski veteran koji je u skladu s ondašnjim načinom zbrinjavanja umirovljenih vojnika tu dobio posjed (Ispred kamena su velike njive a zemlja vrlo plodna!). Takvu pretpostavku donekle potkrepljuje činjenica da su iznad isto tako plodne zemlje u predjelu Bare na lokalitetu Pločje prije četrdesetak godina u arheološkim istraživanjima otkriveni temelji gospodarske zgrade (villa rustica) nekoga neimenovanog Rimljanina, zacijelo veterana, iz 2. stoljeća poslije Krista. U slučaju da se u nekim budućim istraživanjima i na Povilu otkriju ostaci slične zgrade znakove bi se na kamenu dalo povezati s tzv. solarnim kultom, čije je glavno pogansko božanstvo bilo nepobjedivo Sunce (sol invictus), a taj je kult osobito bio raširene među rimskim vojnicima u 2. i 3. stoljeću poslije Krista.

Jedno nam se čini sigurnim da takvi znakovi ni u kojoj mjeri ne pripadaju kršćanskom nadahnuću, odnosno da se ni najmanje ne povezuju sa znakom Kristove otkupiteljske muke i smrti na križu. S tim poganskim shvaćanjima u modernom je razdoblju u najgorem smislu bio povezan kukasti križ, koji je u nacističkom nastranom i zločinačkom programu trebao imati, i stvarno imao, značenje dijametralno suprotno značenju kršćanskoga znaka Kristova križa. Nastao je u ozračju oživljavanja nekog



*Urezani križ u Srijanima
(preuzeto iz: Slobodna Dalmacija
od 26. X. 2019. str. 16)*

oblika poganskog religijskog shvaćanja starih Germana kao ishitreno uporište ideje o nadmoći germanske rase nad ostalim rasama i narodima, što je, tvrdili su, kršćanstvo svojim univerzalizmom potisnulo i zagušilo.

Križ kakav je bio onaj na kojemu je raspet umro Isus sve do njegova Velikog petka isključivo je bio, ne znak života nego pojam užasa i sramote, pojam najokrutnije i najsramotnije smrti, jer raspeti su na križu umirali najbjedniji i najteži zločinci. Teološki gledano on Bog i čovjek ujedno svojom ga je božanskom i vrhunskom ljudskom ljubavlju opraštajući čak i mučiteljima pretvorio u znak i sredstvo spasenja i pobjede nad ohološću, mržnjom i svakim zlom. Taj Božji paradoks bio je od samih početaka naviještanja kršćanske poruke i ostao sve do danas ljudima teško shvatljiv, mnogima i neprihvatljiv. Apostol Pavao kaže: *Mi propovijedamo Krista Raspetoga: Židovima sablazan, poganima ludost, pozvanima pak – i Židovima i Grcima – Krista Božju snagu i Božju mudrost.*

Slavko Kovačić

U MRAVINJAKU

Ne mogu s tobom razgovarat! Nije mi dopušteno, nisi u mreži. Sa stabla iz mreže drsko povika pauk. Mrav, tužan i iscrpljen od žege a umoran od sakupljanja ljetine, povrijeđen u prkosu zahvati sjemenku i ode. Ne želi niti razgovarat sa mnom?! Potuži se jadničak družbi u mravinjaku.

Odmah krene žamor, prepirke i rasprave do optužbi. Mrav Promučur s prezirom se osvrne na pauka koji se sljepo drži stegge. A mrav Strigo se naljuti zbog paukovog sluganstva. Mravica Britvica će opet o grijehu mravostuktura. I mravi počese poimenično spominjati proizašle upravitelje ispod žita. U to mrav Strmoglav spomenu pauka koji plete između mravojavnih i državnih poduzeća, ustanova i institucija. I oko službi, službenika, komisija i povjerenstava, dopuni ga mravka Paprika. Mrav Radovan tvrdi kako plete i za javnu nabavu, upravna tijela i nadzorne odbore. I doda kako iz sjene plete za svoje i tzv. strateške partnere i ulagače.

Slušajući ih stari mrav se sjetio pauka koji je u krošnji trešnje spleo prelijepu mrežu. Kad mu je u zoru granulo sunce, sav ponosan na sebe a još pospan ode pregledat mrežu. Uoči nit koja je sezala prema nebu. Zaboravivši da se preko nje spustio nije joj vidio značenje. Prigrize je. Istog trena se nađe ispod trešnje u blatu, upleten u svoju mrežu. Promisli kako će pauci i dalje plest mreže, mi mravci moramo radit i molit se da ni jedan ne prekine nit koja ga veže sa Stvoriteljem. Ako kojem, ne daj Bože i padne mreža u blato da ne zaplete niti jednog malog mrava.

Bome već jako usijane mravlje glavice uroniše u žustru kritiku društveni zbiljnosti. U to se ponovo mravka Paprika osvrnu na demagošku obmanu. I kao dolijevanjem ulja na vatru spomenu mravinjak koji je narasta za deset puta u godinu dana a sa istom mravopostavom. I još dotaknu Agro-korov, Isisak kao Treći Malj s brodorazgradilištima.

A kad je spomenula Forte Novu, mravica Pomjica se sjeti najplodnije livade na koju je sa djedom za sušnih godina sakupljala sjemenke. Prođu ju trnci. Ipak je skupila snage zalažući se za sakupljanje sjemenki za sjetvu sa preostalih nam livada. Na to će joj mrav Pripuz kako se ne bi trebalo dirat u zahoditost tržišta. Podrži ga samo predlagatelj čestih izmjena i dopuna zakona za mravke seljake, mrav zvani Remo.

Ma tek se usijalo kad strmoglav spomenu jazavca koji nam je ušao u vinograd kroz purtelu u zidu. U vinogradu se puno utovio. Purtele mu je bila tisna za izić. Uloviše ga. I sad ga njegov kadija tuži i njegov kadija mu sudi. Mravica Ježica će nadalje, nije ni čudo što je mravosijelo odlučilo svaku sjemenku u mravinjaku podijelit na sedam mravoslužbi. A mravka Surla će kako je više onih koji uzimaju iz žitnice nego mravi koji u nju donose sjemenke.

Mravojedi, začu se žamor. Mravci se prestrašise. Mravka Tikva zamuckujući reče kako je to javni servis i i... i... in... pr. prostitucije društva i snage odreda. I tad je planulo sa: kako pogodovanjem množe mentalnu korupciju, kako mali mrav ako nema vezu ne može ništa, ako mravopolitičke elite upravljaju svim strukturama i sustavima, ako su dobrim

dijelom nemoralni i nekompetentni, ako prilagođavaju zakone svojim interesima, ako mravi napuštaju svoje matičnjake tražeći uređenije mravozajednice i novi smisao, ako odlaze nepodobni, a podobni i manje sposobni ostaju, ako dolazi do negativnog odabira, ako stega bude ispred savjesti i kako nastaju ideološki savezi skloni pogodovanju sve do formacije od demokracije i mravozbira u mreži mravoskupnika.

Gdje izostaje mudrost i hrabrost u donošenju odluka i odgovornost u snošenju posljedica bez ovlasti jednako je zbir bez odgovornosti, doda mrav Radvan.

A stari mrav side brade, mudre glave zna reć kako je proša sito i rešet, sve promatra, i dok gleda oko sebe vidi puno dobra, a kad ih sluša čini se sve užasno. Svjestan kako im je potrebna radikalna promjena stajališta. Traži način kako im ljubav prema mravinjaku i mravozajednici prikazat kao zalog za vječnu domovinu. S tim mislima pogleda prema nebu. Kroz otvor mravinjaka granu sunce. Bilo je već pet do dvanaest. Ali uz sve što čuju, vide, osjećaju, podnose i trpe, bome nije im lako. Niti je lako iz mravinjaka pokazati zvijezde kad je uokolo samo crna zemlja. Kako uz očitu percepciju nepravičnog sustava i kolebljivih odnosa izvlačit ih iz gorčine i srdžbe koja ih veže. Kad je javni posebno medijski prostor izokrenut, zasićen obmanama, poluistinama, aferama i nepovjerenjem. Iz lijepo upletenih sa blistavim nitima mreža tkaju im se i šalju kroz zabavu, razbibrigu i znatiželju postulati užance i interesi razornih i agresivnih pokreta i ideologija. Starac razmišlja

i kako im vratiti vjeru u dobro, nadu u budućnost i povjerenje u mravoupravu koja nije baš poštena i solidarna. I kako radišne mrave iz potištenosti, srdžbe, bunta, kritike i ravnodušnosti uvesti u samokritičnost, razboritost, povjerenje pa i praštanje. Kako ih oduševit za red i poštenje, uvest u postupke kojima će oduševit bližnje mravozajednice. Kako bi mravi koji su napustili svoje livade i ognjišta zbog tromе, neunčikovite i kompирane mravozajednice zaljubivši se u novu percepciju obrazac i djelovanje rado vratili.

Zna dok im prilazi treba biti oprezan kako ne bi zatomio kao mravica majka krasica. Uostalom zna starac kako iznad svega treba donosit Božju prisutnost u mravozajednicu. Kako bi ih nadahnuo za dobro, žrtvu, odricanje i ljubav za sve njih. I kako bi ih pozvao na pojedinačnu odgovornost.

Tog trena se podiže u svijet čovječnosti gdje je sveti Ivan Pavao II. ustvrdio: "Svi smo mi za sve odgovorni". Razmišlja kako bi ih usmjerio, usredotočio i poučio da svojim radom i postupcima oduševljavaju okolne mravozajednice. Zna starac da bi trebali unositi Božji Duh u mravozajednice. Taman i sitnim dobrim djelima koja mame osmijeh na njegovu licu. Zna ako ljube Boga iskazivat će ljubav prema svim njegovim stvorenjima. Trebali bi biti takvi da s njima može računat Bog i čovjek mrav. Čovjek mrav se treba zauzet za druge i dobrotu učinit svima dostupnu. Raditi po savjesti što može i to najbolje što može.

Domisljajući se kako im pokazati da oni mali i prezreni mogu i trebaju iz mravlje zajednice mijenjat svijet. Tad se

sjeti prispodobe o milosrdnom Samari-tancu, tu će im osvijestiti da bi mrav unio zrno u mravinjak uz trud do sabirnog mjesta, treba još dodatni napor za popet se na vrh mravinjaka. Bez znoja, patnje i ljubavi nema uspjeha. Ako koji mrav ode previše lijevo ili desno čini štetu. Dok ih hrabri, potiče, podsjeća na korijenje kao kroz lahor mu šume ohrabrujuće riječi. Tuđin i oluje kidali su nju a još uvijek je tu, sve dok mi smo tu.

Potom je stari mravac odlučio svakom mravu pokazat kako o njemu ovisi njegova budućnost i budućnost mravozajednice. Reče i postupi. Od danas nećete sa mnom samo sakupljati plodove. Zatim svakom da isti broj najboljih sjemenki i ispriča im prispodobu o sijaču. I doda. Dragi moji, vidimo se u kolovozu nakon žetve. A mravac u sebi razmišlja: "Ja ću molit Boga da nadahne za sjetvu i one koji će tražit kruha bez motike, kako baš oni ne bi nakon žetve kao obično tražili kruha s vrh pšenice".

Srećko Vukasović

ČISTA ŽENA

Svako misto ima svoju povijest. Povijest sela Kučića je duga. Povjestničari kažu da se na prostoru sela živilo u kontinuitetu i preko 2000 godina. Jedan dio te povijesti čine i ljudi. Ljudi koji su živili na ovin prostorima. O mnogima ne znamo ništa, čak im ni imena ne znamo. O nekima znamo nešto. Toliko da znamo kako su se zvali, kada su živili i šta su radili. Mnoge od nji nan je u svojim tekstovima spomenijo profesor don Slavko Kovačić. O nekim

ljudima iz bliže povijesti se priča prenosi pripovidanjem. To je usmena predaja. Usmenon predajon se u narodu sačuvalo mnoštvo podataka. Dosta nji je o judima. Takvi priča ima dosta i ja. Svakakvi. Dosta san i čujo od stariji, ali mi i je najviše kaziva Marko Matanov. Neke je priče malo dopunijo i njegov brat Vito Ćirin. Kako se u tin pričan, spominju imena, don Slavko mi je pametno reka da nebi bilo dobro tako objavit, jer bi se neki judi mogli najutit. Zapravo njiovi potomci. Tude me je don Slavko pametno svitova, tude je bijo skroz u pravu je. Neki bi se gadno najutiti, znan ja nji. Zato san ja napisa i nike priče di se judi, šta se spominju u njima, neće najutiti. Sto posto! Pita san i.

Zidali niki mali zidić njio pe-šest momaka. U kamen. Među njima i moji. Aj ćaća daj nan ruke, ti samo gledaj jeli dobro. Imaš u tomu iskustva, ne tribaš ti ništa radit. Ja gleda i pomaga. Pomoga san in biće uru vrimenta. Došla marena. Za marendu salame i sira, nako usuvo. Mašijo se i ja. „Moga si Jere oprat ruke, kako moš s takvin rukan ist, di ti je higijena“, jedan od oti momaka će meni! Uuuuuuh, kako san se najutijo. Tiš meni pričat o higijeni! Ma daj, biž ča. Lako je sad govorit o čistoći kad ima vode na špini. Ali prije nije bilo tako. Nisu bila vrimenta ko danas, šta se tiče higijene. Da si i ima mogućnosti oprat se, ko je da vode. Dobro liti, ali zimi i kad je hladno. A danas dica uđu u kupatilo i potroše tri barila vode samo za oprat ruke. Kliko san puta Boga zgrišijo kad bi vidijo kliko vode teče mukte. Sad me je već prošlo. Naučijo san. Više je i vrime.

Danas se, na primjer, ne kaže za neku ženu da je čista žena. To, da je neko čist, to se podrazumijeva. Naročito žensko. A šta!? Kad bi se ujutru diga iz kočete, a vanka ladno, di bi se najprije išlo. Odma bi se ušlo u debelu robu i dobro zabundalo da se čovik ne oladi. Biće se išlo u kupatilo ki i danas. Pa po uru vrimenta unutra. Ma je. Kakvo kupatilo, ko je prije da kupatilo. Nisi ima ni di napraviti malu nuždu, a troke li okupat se. Zapravo ima si di napraviti malu nuždu, ali to nije bio nužnik, odnosno kako se danas kaže toalet, zahod, ili wc. Kad bi čovik prije triba obaviti veliku, ili malu nuždu, reka bi „iđen nastranu“. Znači, iša bi digdi sa strane. Daklen, iša bi vanka kuće, digdi u dvor, u kočak, u vrtal, u šumu, bilo di. Ko je unda ima nužnik u kući. Niko. Diš zahod u kući, to bi smrdilo ko ispod gudana. I gore. Tek potle su se počeli raditi nužnici, ali u dvoru, ne u kući.

Takvog nužnika je napravijo i Bogojub. Bogojub, u mistu znan ko Jubo Rožin. To „Rožin“ je nasljedni nadimak, jer je taj špicname nosijo i njegov ćaća Jozo. Isto ka šta mene zpvu Jere Šitin, a moj ćaća je bijo Dane Šitin. Jeli tako! Bogojub je oženjen čovik. Već odavno. Ima i veliku dicu. Kako i neće kad je davno rođen. Još tamo 1921. godine. a ovo o čemu pišen sedogađa sedandeseti godina prošlog vika. Prije toga je Bogojub otiša raditi u Njemačku. Tamo je već pe-šest godina i normalno da je naučijo šta je to civilizacija i kultura. Nije budala, pametan je on čovik. Nisu ga zaludu zvali i „doktor“. Ćaća mu je, pokojni Jozo, rečeni Jozo Rožin, isto namišća lomove, šijo rane, vadijo zube, dava inekcije. Naslidijo ga je Bogojub. Samo šta on nije

vadijo zube i namišća kosti. On je malo šijo rane, ali je najviše dava inekcije po selu. Inekcije razne vrste. Hm. Kako je ima dobre osnove, uz ostala znanja koja je naučijo u Njemačkoj, naučijo je i šta je to higijena. Odnosno, dopunijo je svoje znanje o higijeni. Normalno, kad su na tome trulomu, blatnjavomu zapađu, u prokletomu, smrdjivomu kapitalizmu, imali toalete i wc u kući. I špinu di teče voda. Teče voda iz zida. I to ladna i vruća. Ima je kliko oš. I mirlišni sapun. I još svašta. Zato je, jedno lito kad je doša na urlab, to oće reč na dopust, odnosno godišnji odmor, napravijo u dvoru, uz kuću, oti spomenuti nužnik. Nužnik, dva zadva sa vratin, unutra kajin sa sapunon i šugomanon i misto di se tribalo čulnit. To se zvalo „čućavac“ i tude se obavjalo nužda. I papir. Lipi mekani listovi niki novina. Istriženi na manje komadiće. Skineš gaće, namistiš noge, svaku na svoje misto, čulneš i op. Buć, buć! I tako daje. Gori iznad ravna taraca od cimenta sa podignutin krajevin, da se može uvatiti kiša, pa da se ima vode za nužnik. Ki u otelu! Neki od nas smo bili dobri sa njegovon dicon, pa bi nas koji put pustili u ti Jubin zahod. Ali su nan prije toga morali po ure tumačiti kako se to radi. Da ne bi štogod krivo napravili. Bože koje li lipote. A u nas, u naprednomu komunizmu, se govorilo da poradi higijene ne smi nužnik bit blizu kuće. Zato je ka nužnik služijo kočak ili pojata. Tamo je tako i tako već smrdilo. A unda, šteta je baciti prirodno gnjojivo bez veze. Ajajaja.

Jojo je momak, mladi momak, zapravo vrlo mladi momak. Jojo, Jojo Dudin se još nije oženijo, ali svakako je misli-

jo to napraviti. On je puno ranije počeo "đavlu služiti", još dok je bijo momčić, još dok se nije počeo ni brijat. Omilila mu ženska čejad. To šta je naumijo, to mu se kašnje zaozbijno dogodilo. Zato šta je to čvrsto odlučijo, malo kašnje se zauzejo po toj stvari, ona nije imala ništa protiv i to je bilo to! Jojo se oženijo zapravo.

Bogojub i Jojo su susjedi. Kuća uz kuću. Zapravo, kuća Pilipa Dudina je isprid, a kuća Joze Rožina je iza njegove. S druge strane, prema zapadu je Šitina kuća i iza nje Ivanina. Između je prolaz prema Ledini di se igralo na buće. Lito je, pridvečer, sidi Jojo prid kućon, kad evo ti Bogojuba. Bogojub je na urlabu. Iđe Bogojub sa ulice kroz portun prema svojoj kući.

- E, Bogojub, faljen Isus, - kaže Jojo.

Vazda budi Jojo, - odgovara Bogojub, rečeni Jubo Rožin.

- Oklen ti, - pita Jojo.

Ne pita Jojo to njega zato šta je on fin čovik, nego zato šta si se prije mora javit susidu. Obavezno, kad god ga vidiš. A, unda, moraš znat šta ti susid radi. To je u nas normalno. Da ga Jojo nije ništa pita Bogojub bi mislijo da se štogod najutijo. I evo ti ga na, odma bi neki zločesti i zavidni judi rekli da su nji dva u svađi. A, eto kako bi gadno se privarili.

- Bijo san kod Ivke, - veli Bogojub.

Ivka je žena u poodmaklim godina, žena starog kova. Nedavno, je postala udovica. Prije bi, dok je muž bijo živ, digod obukla modri šudar sa crnin točkican, ili kafenu bluzu. Okad jon je muž umro, ne izlazi iz crne robe. Nema gustirnu, a voda je daleko. Triba ić na Topića vodu, ili pujkat na Čatrnju, ili is-

pod na no vrilo na potoku. Ona bi u vučiji donila za pit i za kuvat. Šta je vučija, trijest litara. A za ti trijest litara potroši dvi ure. Kako je ostala sama prišnija je voda za marvu, nego za nepotribno prolivanje na pranje ruku, nogu i ostali dilova tila. Jasno van je šta san time tijo reč. Nije Ivka više imala potrebe, a ni voje puno pazit na čistoću. A šta bi i pazila. Ko je čujo da je neko umro od šporkice. Jeli tako! Ta je Ivka ima malu kravu. Nije je tila smaknit, nego je i daje rani, muze i radi izvrstan sir. Svi znaju da je Ivkin sir dobar. Zapravo, ma šta dobar, više nego dobar. Odličan! Neću se zaklet, ali bijo je najboji u selu. Čim je Bogojub reka da je bijo u Ivke, odma je Jojo skopča zašto je bijo kod nje. Ali krivo je svatijo. Nije on bijo u nje poradi sira, nego poradi bačve. Bogojub se razumijo u bačve, pa je Ivki prominijo dno od male bačvice za kvasinu. To je Jojo dozna poslin od Bogojuba.

- Biće si iša kupit sir, - pita ga Jojo, a sve kako bi potvrdijo tu svoju pretpostavku.

- Nije, iša san jon popraviti jednu bačvicu od kvasine.

- Bačvicu, ali se još otin baviš, - zanima Joju.

- Nisan, ali mi poručila, pa šta ću od sirotinje.

- A to. A, je li te nudila siron, - zanima Joju taj sir i ne pušta Bogojuba na miru.

- Je, kako ne. Kad san završijo pitala me da oću li pojist malo sira iz uja.

- Jeli tako da jon je sir odličan.

- Ne znan kakav je, ali čujo san da je dobar, - potvrđuje Bogojub Jojinu tvrdnju.

- Čujo si. Ali ga nisi prova. Svi koji su ga provali kažu da je odličan.

- Ma jeli?
 - Strašan sir, kad ti kažen.
 - Ne znan, ne znan, - kaže Bogojub.
 - Šta ne znaš! Sir jon je odličan, - ne da se smest Jojo.

- Može bit.
 - Ne viruješ? Ja san ga sto puta ijo. Gušta san u njemu. Da si ga i ti kupijo nebi falijo.

- Nisan ga ni prova, a kamo li kupijo. Kad san vidijo, odma me je prošla voja.

- Ma, šta si vidijo, - zainteresira se Jojo.

- Nju! Doša ja gori, a ona taman pomuzla kravu i nosi mliko u nikomu loncu.

- E, pa šta?

- Šporka!

- Ona! Nije moguće, - kaže Jojo.

E, sad se priča malo iskomplicirala. Ali, Jojo je ne misli prekinit. On ne misli stat, sve dok ne razoputi oti značajni problem koji je opteretijo pitanje kvalitete poznatog Ivkina sira.

- A šta bi te laga. Bila je od mene deset metara, a osjetijo san kako smrdi. A kad je došla blizu jedva san disa.

- Nu, nemoj mi reć, - čudi se Jojo.

- Još kad san vidijo kakva jon je traversa!

- Kakva, - zanima Joju.

- Ja mislin da je nije oprala godinu dana. Same fleke po njon.

- Ma to nije moguće, - Jojo se čudon čudi.

- A ruke! Da vidiš nokte, nije i strigla bar misec dana. A ispod nji crno. Samo san je pozdravijo i otiša ća. Nisan jon ništa ni naplatijo.

- Može, bit, - kaže Jojo, - ali ne mogu ti virovat.

- Kako nemoš virovat.

- Ne mogu! Bijo san u nje bar pedeset puta, a nikad je takvu nisan vidijo.

- Kako nisi?

- Nisan! Svaki put kad san bijo kod nje ona je uvik lipo obučena.

- Kako lipo, - pita Jubo.

- Lipo, učisto. Cila u bilom. Uvik je imala na sebi bili mantil i bilu traversu. I još na glavu stavi bili šudar.

- Ma, jeli to istina, - čudi se Jubo.

- Kad ti kažen. Čista ki u bolnici. Reka bi da je doktorica. Ja nisan čistiju ženu vidijo na daleko.

- Stvarno?

- Stvarno, kad ti kažen.

- A tako, - zakjuči Jubo, - nisan to zna.

Okrene se Jubo, pozdravi Joju i ode kući. Nakon pet minuta pokraj Joje je prošlo jedno Jubino dite. Sa malin plastičnin sićakon u ruki.

- Kud ćeš ti, - pita Jojo to dite.

- Iđen u Ivke. Čaća me posla.

To dite se vratilo nakon nepunih deset minuta. U malomu plastičnom sićaku šta ga je ćaća donijo iz Njemačke nalazijo se Ivkin sir. Provjerijo je to Jojo. Dašta! Da bude siguran. Kako je samo lipo svitova Jubu. Svaka mu čast!

Bogojub se, nakon urlaba, vratijo u Njemačku. Radio je tamo, ko gastarbeiter, još petnaestak godina. Za to vrime su njegova dica dva puta nedijno išla u Ivke po sir. Otada, zbog Jube, niko nije moga doć do Ivkina sira. Sve poidoš Jubina dica. Sve dok Ivka nije umrla.

Bog jon da pokoj duši.

Čovik

TRI MARIJE

Putem gredu tri Marije, tri Marije seke mile
svetom gorom Maslinskom.
Sve tri nose slatke masti
s čim će mazat slatke rane, slatke rane Isusove.
Kad su došle sve do groba, sve do groba Isusova,
a na grobu ditić staše.
Kad ga one ugledaše, sve tri natrag pobigoše.
„Vratite se, tri Marije, tri Marije seke mile.
Ja znam koga vi tražite, vi tražite Gospodina,
a on vam je uskrsnuo i ovako poručio
da dođete na Uskrs rano,
da će vam dati bijela kruha od pšenice,
rujna vina od lozice.
Tko ga bude skrušen jisti, spašena će mu duša biti.
Tko ne bude skrušen jisti, jao će njegovoj duši biti.“
Amen.

(Preuzeto iz zbirke narodnih pjesama i izreka „S rodnog ognjišta“ autorice Marije Kalajžić)

MOMCI

Topića momci u svanuće kući dolaze ,
na povratku kući Očenaš mole.
Zvijezde svijetle put obasjaju,
njihove pjesme u tišini odzvanjaju.
Dok sve spava i ništa se ne pomiče ,
za bećare rujna zora sviće .
Noći su momačke neprospavane bile,
sa curama u zagrljajima se provodile.
Topića družina po zabavama hodila ,
rujno vino pila i cure ljubila.
Jer nemogu bez loze i šljivovice ,
bez slatke lijepe djevojčice.
Topića mir sa grančicom masline,
uz majčin blagoslov poštivamo riječi ćaćine:
“Hrvacku u srcu mi nosimo i
svoj Topića tvrdi kamen mi volimo !“

Stipe Topić pok. Ilije

LJEPOTOM KRIŽA

/Svetoj Elizabeti Ugarskoj/

Elizabeto, o Elizabeto,
ime je tvoje časno i sveto,
gorljivo Bogu predano.
Trpjeti, moliti, biti za Krista,
spoznati ljubav u mudrosti križa.

Gospodin smjerno iskaza dobrotu
za vjeru čvrstu u tvomu životu.
Srce si svoje davala bližnjima,
kršćansku ljubav svijetom si širila.

Elizabeto, o Elizabeto,
ime je tvoje časno i sveto,
gorljivo Bogu predano.
Služiti, raditi, biti za Krista,
donositi radost siromašnima.

Krjepošću svojom pobožni šalješ zov,
milosrđem dijeliš vječni blagoslov.
Nek' Božje ruže kruhom zamirišu,
u svakome srdašcu kristolikom.

Elizabeto, o Elizabeto,
ime je tvoje časno i sveto,
gorljivo Bogu predano.
Istinu ljubiti, biti za Krista
pod nebeskim stijegom pokorništvu.
Molitva snažna kroz beskraje hita,
pjesmom i cvijećem mi slavimo Krista.
I sve nas ohrabri ljubav presveta,
ljepotom križa i evanđelja.

Elizabeto, o Elizabeto,
ime je tvoje časno i sveto,
gorljivo Bogu predano.
Strpljivo slijediti ljubav što jača,
na duhovnim vrelima franjevacu.

Elizabeto, o Elizabeto,
ime je tvoje časno i sveto,
gorljivo Bogu predano.

Moliti, služiti, ljubiti Krista
pod velebnim stijegom pokorništvu.

Branka Mlinar (Omiš, 11. siječnja 2020)

NA KOMINU DALMATINSKOM

/Mojim precima iz Kučića/

Dok se vatra ne razgori
lipa pisma dušu grije,
iz bukare pripunjene
najboje se vino pije.

Na kominu dalmatinskom
iz pisme se život cidi
i besida pradidova
u toj pismi za me svitli.

Dok se vatra na razgori
molitva pod gredon zvoni,
srce jubav ispovida,
daleko je zora bila.

Na kominu dalmatinskom
oganj tilu snagu daje,
na kamenu život traje,
srce jubav pripoznaje.

Dok se vatra ne razgori,
najboje se vino pije,
Kučićka se sprema špica,
simbol našeg zajedništva.

Na kominu dalmatinskom
timbar moje duše sjaje,
u kamenu zapisan je,
neka živi, neka traje!
Na kominu dalmatinskom
iz pisme se život cidi,
rič hrvatska za nas svitli
lipoton nas svojon kripi.

Branka Mlinar

STIJEG LJUBAVNI

Rukama zimnim razgrće vjetar pjesmene niti – tiho i sneno,
A srce plaho, zaljubljeno, u misli utone – tiho i sneno.
Tek cjelove žudi i praskozorje ljetno,
Što priziva vrijeme – tiho i sneno.
Dok penju se vali na oštre hridi,
Bisere noseći sjajne – tiho i sneno.
Slane mu ruže za utjehu pruža,
Bezvremensko more sveto – tiho i sneno.
Kao galeb spretno, lebdeć kroz modrine,
U skrite se zapliće vedrine – tiho i sneno.
A ti, Branka, što pjesmama svojim srcu daješ?
Stijeg ljubavni, zlatno vrelo od isplakanih suza – tiho i sneno.

Branka Mlinar, Omiš

ODAKLE SI? I TKO SI?

ODAKLE SI?

Ja sam iz kuće kršćanske
iz kuće hrvatske
iz kuće radišne
iz kuće gostoljubljive.

Ja sam iz kuće u kojoj se ne psuje
u kojoj se dragog Boga štuje
svakog susjeda pomaže
i svakog čovjeka poštuje.

Ja sam iz kuće u kojoj se krunica moli
u kojoj se majku Mariju voli
u kojoj restu vesela dica
u kojoj se prašta svaka razmirica.

Ja sam iz kuće hrvatskih vitezova
crkvu novu su gradili
za svoju domovinu krv su lili
da bi mi danas sretni bili.

Ja sam iz kuće didove
iz kuće pravedne

iz kuće kamene
iz kuće blagoslovljene.

TKO SI?

Ja sam Bura sa Mosora
i Potočić na dnu Bara
stara Škura sa prozora
i Lastavica ispod solara.

Divlja sam Smokva kraj kužine stare
i zriła Jagoda iz Priloza
Ja sam Maslina na Podima
iz Jelačevca didova Loza.

Ja sam Poskok iz Prokopa
i Trišnja crnica sa Igrališta
studena Voda iz Kičkova bunara
i vridna Pčela iz Čaćina ulišta.

Ja sam Brzac sa Cetine
Majčine molitve Vapaj
Ja sam Brime iz Dočića
i na sv. Luki zvona Brecaj.

Anka Tomasović, Varaždin

DIDOVE PRIČE

KUGA

Te godine zemju je snašala velika suša. Zima bila duga, suva i ledena, u proliće poškropi malo kiše oli rose, pa udre bura sve jedna jedna za drugon. I dođe tako lito, pa užeže i osuši ono šta je već suvo bilo. Ostale prazne naćve, suve baćve, čeranj pust, a u kamenici murga. Rasušila se bukara, izbišala sinija i napukla lopuža. U bronzinu plitko, a pod cripnjon tanko. Žrvanj se ne čuje, stap se ne buba, a na bunaru voda ne pišći. Na blagu rogatu sva rebra pribrojiti možeš. Nasta tako glad i nevoja u ciloj zemji.

A kako davno rekoše, nesrića nikad ne putuje sama. U selo dođe kuga. Kako je došla niko ne zna, kažu donila je jedna mlada žena iz Bosne. Ona iz zemje turske donila sukanac za dotu koji je kužan bio, tako se i ona okuži. I ne prođe koji dan, uvati je velika vrućina i bunilo.

U selu je u to vrime bio stari Luka travar, zvali bi ga kad bi zabolilo beštiju ili čovika. Pušća je bolesnu krv, ličijo je travama i mastima, vadio je gnjile i kvarne zube, namišća slomjene i izvrnute ruke i noge, čistijo je i mota rane. Iša je po Bosni, daleko po carevini, bra je trave i učio od drugi travara, i drugi su učili od njega. Nije bilo bolesti koju nije vidijo ili ličio.

Tako su ga zvali da pomogne onoj mladoj ženi. Nađe je u postěji, u velikoj ognjici kako teško vata ariju, i kad vidi natekli vrat, crne i krvave čvorove po tilu, poplaši se, skameni i problidi. Pri-

poznata je kuga, viđa je ovu strašnu crnu smrt tamo daleko po zemji turskoj, a sad je došla ovde. Brzo se prikristi i u po glasa zavapi: „Otraj Gospodine ovo zlo od nas!“. Pa brzo poleti javit glavaru da je kuga došla u selo i da se kuća one nesritnice zapečati.

Iša je travar Luka selon i narodu govorijo šta triba radit: Neka se čejad drži svoji kuća i međa. Putnici neka se na konak ne primaju, a prosjaci neka u kuće ne ulazu. Ako koga vrućica uvati neka mu niko blizu prilazi niti dolazi. Momci i cure u sila i u kola neka se ne kupe, vodarice neka se ne susriću i čakule se mane, neka je težacima daleka krčma i gostiona, a dica i čobani neka se u igri ne jate. Blago i živina neka se ne miša ni na paši, niti na pojilu.

Posteje i slamarice neka se na suncu prostru, roba neka se u lušiji opere ili vrilon vodon popari. Neka se kuće smolon, ružmarinon, kadujon, smričkama i drugin likovitin travama okade. Stvari iz kuće neka se kapulon namažu, a ono iz čega se jide neka se u kvasini opere. U kućama i sobama neka je to više arije i sunca, a zidovi neka se klakon obile. Sve šta se za jist sprema neka se dobro skuva ili na jakoj vatri ispeče. Strvine živinske neka se duboko u zemju zakopaju, popoločaju ili živin klakon pospu.

Sve šta je kužno ili bi kužno moglo bit neka se u vatri do luga sažeže.

Ali nisu svi marili i slušali šta je stari i mudri travar govorijo, kuga se raširi selon i više kuća u crno zavi. Počnu judi

umirat jedno za drugin koda u lito zriilo klasje srpon žanješ. Zvona su brečala i žene su naricale po vas dan. Mrtvi su se tamo ispod zida čimatorja ukopavali.

U nevoji ovoj velikoj tribalo je pomoći tražit od Onoga šta sve stvori i koji svime upravja.

Luka odleti do crkve pa upali sviću prid slikon svetoga Roka, sveca šta od kuge žive stvorove brani. Priporuči se i Divici Mariji, da Gospa svoju dičicu od kuge i svakoga zla sačuva.

Pop uto naredi post i pokoru puka, da svemogući Bog okonča ovu veliku nevoju šta je snašla njegov grišni puk. Trećega dana čin sunce cikne, kod crkve se skupi narod u procesiju oko crkve i čimatorja.

U Lukinu kuću kuga nije ušla, bio je zdrav on i čejad njegova. Pa je Luka doša u procesiju i nosio je kadionik, kadio je crkvu, kadio je puk, kadio je da sveti miris i dim tamjana otra bolesni i

kužni zrak iz sela. Zvona su zvonila, kolina su klečala, prsti se lomili, usta su uzdisala, vapila i molila.

Od kuge, glada i rata - oslobodi nas Gospodine! odjekivalo je pod planinon, a vapaj se uzdiza visoko u čisto plavo nebo...

Ne prođe puno vrimenta i Bog po smilovanju i milosrđu svome usliša molbe puka i zaustavi kugu u cilom kraju. U isto vrime na nebo se navuku oblaci, pa stane padati potribita kiša. Daždilo je obilato sedan noći i sedan dana, vrila su provrila, potoci potekli, a čatrnje i bunari su se nalili. Nestalo je suše i bezvodice koja je dugo morila pobožni narod.

Nek da Bog da kuga i sve druge bolesti nestanu i zaborave se. Ali neka se ne zaboravi dobrota i milost Božja koji sluša i uslišava naše molbe i molitve – reka je did i dovršio još jednu svoju priču.

M. P.

PROLJEĆE

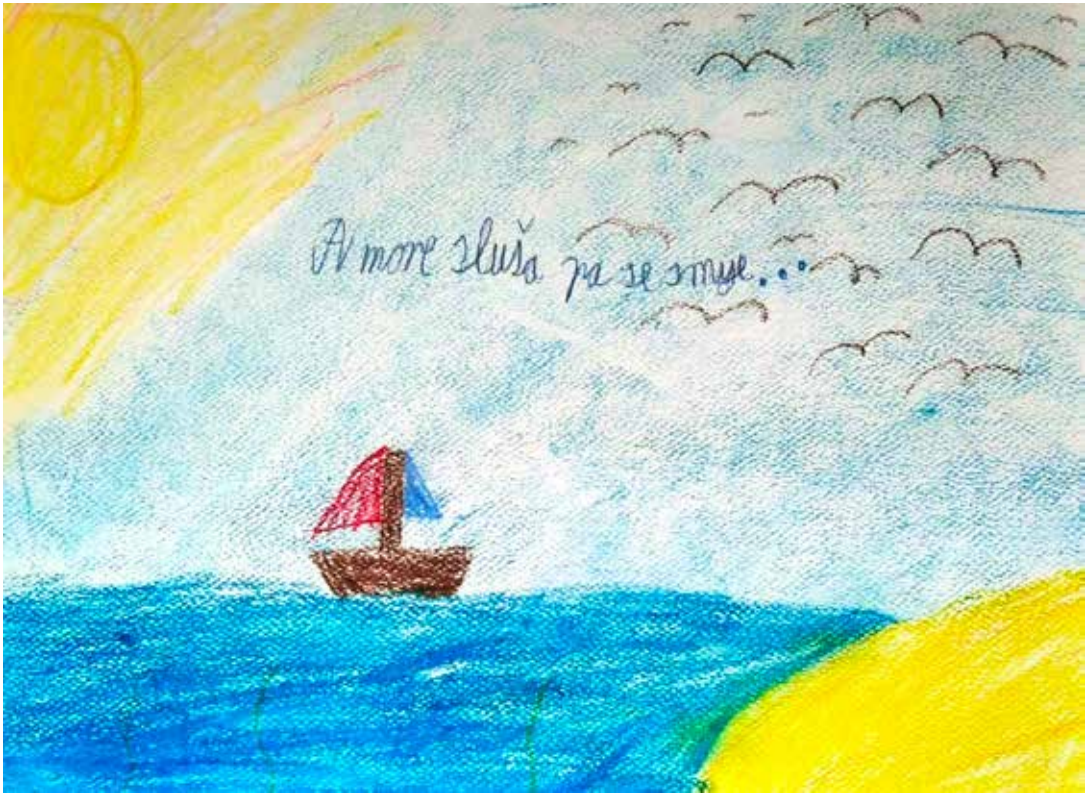
Priroda se budi,
ptičice lepršaju,
pčele na sve strane,
a došle čak i vrane.

Već došle zmiije,
a medo na izvoru pije.
Ima tratinčica, ljubičica
pa čak i cica mica.

Toni Topić, 3. raz.

Sara Souvlj, 3. razred





Nikola Tomasović, 3. razred

PROLJEĆE

Proljeće volim ja
jer sunce stalno sja.
Sve pupa i zeleni
u travi sve se šareni.
Potoci veselo žubore,
zemlja se u polju ore.
U proljeće je najbolji dan,
jer je moj rođendan.

Jakov Sovulj, 3. raz.

PROLJEĆE

Proljeće je veselo
Svakog dana procvalo
Svakog jutra zasjalo
Sve se budi
Samo mi spavamo
I s TV-a
upute dobivamo.

Olga Srdanović, 3. raz



Ema Ambrošić, 2.razred

VODA

Vode ima amo tamo
za nju oduvijek svi znamo.
Jedna stoji, jedna teče,
a jedna svoje kamenje broji.
Voda ljudima život znači
jer se od nje odmah postane jači.
Ima i ovdje dosta voda
Sava i Cetina kraljice
hrvatskog naroda.

Toni Srdanović, 3. raz.

ZVIJEZDA DA MI JE BITI

Bila bi sjajna
bila bi tajna
zvijezda sve to je
i lijepa kao san
i bio bi svijetli dan.
Samo zvijezda je malo bolja
i njena tajna je na nebu moja.
Bila bi bajna,
bila bi sjajna,
velika kao cijeli svijet
a ljudi me vide
kao mali cvijet.

Leona Škarica 3. raz.

DA MI JE ZVIJEZDA BITI

Da mi je zvijezda biti,
sjati kao zvijezda usred neba.
Biti ta najsjajnija i najplemenitija zvijezda.
Negdje gdje cvijeće cvjeta,
negdje gdje se mržnja ne širi,
negdje gdje ću sjati u punom sjaju.

Da mi je zvijezda biti
da se ne moram kriti.

Da volim sebe, a i tebe.

Lucija Srdanović, 8. raz.

MOJA MAMA

Moja mama zove se Anita. Ima smeđu kosu i smeše oči. Volim je jer je dobra. Ona voli cvijeće.

Dominik Topić, 1. raz.

ZVIJEZDA DA MI JE BITI

Zvijezda da mi je biti
i noću put osvijetliti.

Zvijezda da mi je biti
i dječji osmijeh izmamiti.

Zvijezda da mi je biti,
moru odsjaj dati.

Zvijezda da mi je biti,
s neba veselo sjati,
mir, ljubav i sreću
svem svijetu pokazati.

Zvijezda da mi je biti,
koronu iskorijeniti i
život u normalu vratiti.

Anđela Radić, 7. raz.

Mjesec i ja bismo u noćima dugim
razgovarali o stvarima mnogim.
Stajala bih iznad zelene gore
i otišla prije jutarnje zore.

Marija Sovulj, 6. raz.

ZVIJEZDA DA MI JE BITI

Zvijezda da mi je biti.

Sjajiti.

Bliještit.

Na nebu stajati.

Uživati.

Pjevati.

I nebeskim svodom ploviti.

Paziti.

Promatrati.

I djeci sve želje ispuniti.

Gabrijela Šušić, 5. raz.

ZVIJEZDA DA MI JE BITI...

Zvijezda da mi je biti
i nebom letjeti.
Hodala bih svodom nebeskim,
družila se s tijelima svemirskim.

Sve bih krajeve posjetila,
neizmjernu radost osjetila.
Došla bih do Himalaje
gdje se snježna kapa tkaje.

Slušala bih kako more šumi,
uputila pozdrav prašumi.
Osvijetlila bih mračan i turoban put,
sav bi od moga sjaja postao žut.



Josipa Kovačić, 5.razred

VODA

Voda je bistra,
lijepa i čista.
Vodu volimo
i za nju se molimo.
U njoj se kupamo
i rukama lupamo.
Vodu voli svako biće
jer je koristi za piće.

Nikola Tomasović, 3. raz.

MOJA DOMOVINA

Moja domovina Hrvatska se zove.
Ima ravnice i gore,
polja i more.
U srcu je nosim i njoj se ponosim
U domovini Hrvatskoj živim
i njoj se divim.
Moja domovina Hrvatska je lijepa
po svom odrazu u vodi.
Mi smo uz nju kad je usamljena
Naša domovina se zove Hrvatska.

Ante Božić, 3. raz.

MOJA DOMOVINA

Moja domovina je prelijepa
volim u njoj biti i živjeti
ne mogu bez nje ni jednu sekundu.
Moja domovina me usređuje
volim njenu prirodu
na tvoj dan pjevaju ti svi.
Moja domovino, volim tvoj blagi
vjetar kad mi se igra s kosom
i sunce što me grije.
Draga domovino htjela bih te zagrliti
ali sam premala

svejedno te volim
i nemoj to zaboraviti.
Moja domovino,
volim te jako!

Sara Souulj, 3. raz.

MOJA LJUBAV

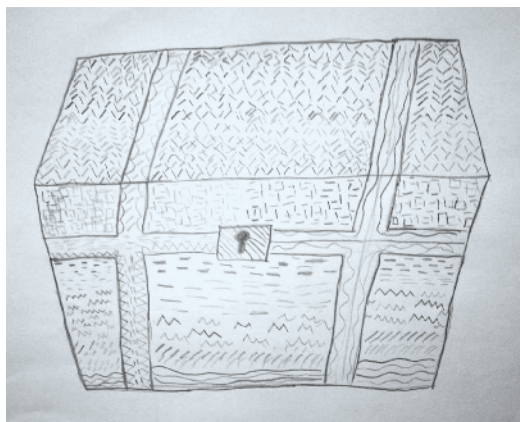
Meni je lijepo kao u raj
kada sam s tobom baš svi to znaju.
Znam i da sa mnom će se složiti svatko
između nas to stvarno traje kratko.

Kada si ti ovdje u mome kraju
dani kao minute kratko traju.
S nama ide sve baš jako glatko,
jer je lijepo, jer je slatko.

Nisam ni ja više isti kao prije,
jer te volim, brinem, za tobom žudim.
Kada tebe nema,
tu ja poludim!

Ti si sunce što me uvijek grije.
Nisam sudac i nikome ne sudim,
al zbog tebe ja se uvijek trudim.

Dino Srdanović, 7. raz.



Karla Topić, 5. razred

LJUBAV

Ljubav su mora, ljubav su neba,
ljubav je sve što ljudima treba.

Ljubav je potok što teče iz raja,
a poljubac ono što dva srca spaja.

More je duboko, u moru su školjke,
a zbog ljubavi djeca dobivaju dvojke.

Ljubav je sve što ljudima treba,
čvrsta je i gusta kao žlica meda.

Ljubav upoznati velika je stvar,
a tek je nekom pokloniti,
najljepši je dar.

Luka Sovulj, 6. raz.

LJUBAV JE U ZRAKU

Pišem bajku u mraku
kako ljubav je u zraku.

Sve ptice u letu pjevaju
o ljubavi u svijetu.

Ta ljubav je kao cvijeće
jer ljudi blistaju
od sreće.

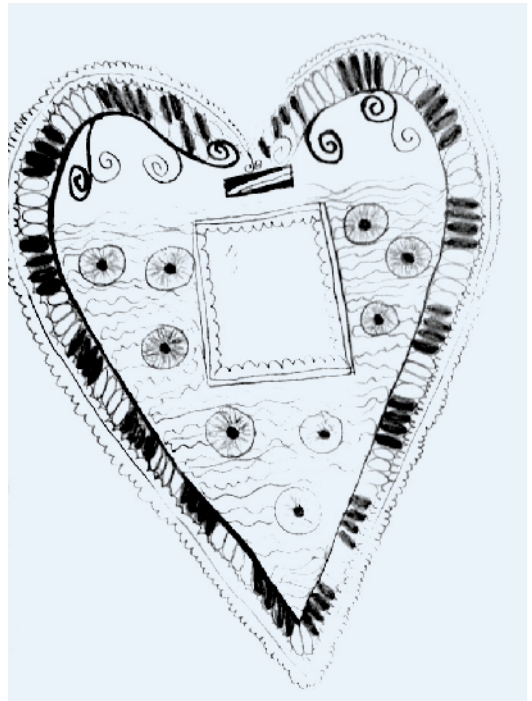
Ljubav je dar od Boga
jer je spojila srca mnoga.

Dok ja tako pišem
ljubav se diže sve više, više.

Sara Topić, 5. raz.



Ante Kovačić, 7. razred



Manuela Sovulj, 5. razred

KRONOLOŠKI PREGLED DOGAĐAJA U ŽUPI KUČIĆE

(od prosinca 2019. do srpnja 2020. godine)

25. prosinca 2019. – U zajedništvu velikog broja vjernika naše župe proslavljen je Božić. Svečano misno slavlje na svetkovinu rođenja Gospodinova služio je župnik don Ljubo Bodrožić. U ovoj prigodi tiskan je 49. broj župnog lista.

11. veljače 2020. – Blagdan Gospe Lurdske svečano je proslavljen svetom misom u zavjetnoj špilji u Tomasovićima. Uz župnika don Ljubu Bodrožića sv. misu je predvodio i propovijedao mladomisnik don Jure Lovrinčević, župni vikar u župi sv. Marka u Makarskoj.

20. ožujka 2020. – Da bi se izbjeglo širenje bolesti COVID-19 i očuvalo zdravlje stanovništva, sve se svete mise, slavlja sakramenata, sakramentalna, pučke pobožnosti, župna slavlja i drugi vjerski događaji unutar zatvorenih i na otvorenim prostorima otkazani su do daljnjega. Tu su odluku donijeli biskupi HBK, a u skladu s mjerama Stožera civilne zaštite RH, Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo i Ministarstva zdravstva RH.

11. travnja 2020. – Pandemija koronavirusa i mjere zaštite uvjetovale su cijeloj Hrvatskoj proslavu Vazmenoga trodnevlja i Uskrsa na do sada nezabilježen način u povijesti. U skladu s odredbama Hrvatske biskupske konferencije o neokupljanju vjernika, obredi Vazmenoga trodnevlja i svetkovina Uskrsa proslavljeni su u praznim crkvama. Vjernici su liturgijske obrede i sv. mise u svojim

domovima pratili na TV, radio postajama, te društvenim mrežama.

2. svibnja 2020. – Vlada Republike Hrvatske donijela je odluku kojom se dopuštaju vjerska okupljanja. Tako je počelo slavljenje sv. misa s narodom, ali prema strogim epidemiološkim pravilima i uputama koje je propisao Hrvatski zavod za javno zdravstvo.

21. svibnja 2020. – Četrdeset dana nakon Uskrsa slavimo blagdan Uzašašća Kristova ili Spasovo. U skladu s epidemiološkim mjerama služena je sv. misa i obavljen blagoslov polja (skraćeni oblik).

11. lipnja 2020. – Blagdan Tijelova proslavljen je svečanom sv. misom koju je slavio župnik don Ljubo Bodrožić, te procesijom s velikim brojem vjernika naše župe.

14. lipnja 2020. – Proslavljena stoljetna pučka zavjetna pobožnost "Gospin prinos". Uz župnika svečanu sv. misu predvodio je mladomisnik don Jure Lovrinčević, župni vikar župe sv. Marka u Makarskoj.

19. lipnja 2020. – Procesijom s likom Srca Isusova i svečanom sv. misom u staroj crkvi sv. Luke koju je služio župnik don Ljubo Bodrožić, proslavljena je svetkovina Presvetog srca Isusova.

15. kolovoza 2020. – Zamjenjena većina dotrajalih i neprikladnih klupa u novoj župnoj crkvi. Klupe za sjedenje i klečanje su zamjenjene novim, udobnim



kvalitetnim klupama od masivnog drveta.

8. rujna 2020. – Svetom misom i procesijom s Gospinim kipom proslavljen blagdan Male Gospe. Svečanu sv. misu na blagdan rođenja Blažene Djevice Marije slavio je mons. Nediljko Ante Ančić, pastoralni vikar Splitsko-makarske nadbiskupije.

20. rujna 2020. – Na župnoj sv. misi obilježena je Katehetska nedjelja. Početak nove školske i vjeronaučne godine obilježen je zazivom Duha Svetoga, te blagoslovom školskih torbi i knjiga. Ove godine u prvi razred PŠ Kučiće upisano je 14 učenika.

27. rujna 2020. – Unatoč snažnim epidemiološkim mjerama, upriličeno je svečano slavlje Prve svete pričesti u župi Kučiće. Prvi put Euharistijskom stolu

pristupilo je 11 dječaka i djevojčica iz naše župe.

18. listopada 2020. – Svečano proslavljen blagdan sv. Luke, koji je zaštitnik župe Kučiće. Svečanu sv. misu predvodio je i propovijedao dugogodišnji upravitelj marijanskog svetišta Vepric, sada duhovni asistent don Alojzije Bavčević. Osim nedjelje i lijepog sunčanog vremena, proslavu su obilježile epidemiološke mjere protiv širenja koronavirusa.

1. studenoga 2020. – Pod posebnim epidemiološkim mjerama zbog pandemije koronavirusa obilježena je svetkovina Svih svetih. Svetu misu ove godine pohodilo je manje vjernika, a uz župnika predvodio je dr. don Ivan Bodrožić profesor na KBF-u u Splitu i KBF-u u Zagrebu.

Ć. Tomasović

ŽUPNA STATISTIKA ZA GODINE 2019. I 2020.

KRŠTENI

GODINE 2019.

red. br.	Krštenik/ca	Kršten/a	Roditelji
1.	Noa Livančić	20. 1. 2019.	Josip i Dolores r Bilić
2.	Marko Sovulj	7. 4. 2019.	Vladimir i Ivana r. Pavić
3.	Matko Srdanović	28. 4. 2019.	Rikardo i Marija r Sunara
4.	Marko Tomasović	19. 5. 2019.	Ćiril i Antonija r. Šarac
5.	Petar Topić	19. 5. 2019.	Pavao i Anita r. Tomasović
6.	Marko Tomasović	1. 6. 2019.	Kažimir i Marija r. Topić
7.	Anamarija Srdanović	16. 6. 2019.	Nediljko i Sanela r. Sakić
8.	Marko Srdanović	18. 8. 2019.	Mate i Katarina r. Pezo
9.	Gabriel Sovulj	27. 10. 2019.	Ante i Ružica r. Vrdoljak

GODINE 2020.

red. br.	Krštenik/ca	Kršten/a	Roditelji
1.	Andrija Šarac	13. 4. 2020.	Marko i Katarina r. Jerčić
2.	Eva Radić	26. 4. 2020.	Jakov i Marija r. Vuković
3.	Roko Sovulj	26. 4. 2020.	Ante i Tea r. Tavrić
4.	Nikola Čagalj	3. 5. 2020.	Ante i Tanja r. Terzić
5.	David Ilija Sovulj	13. 6. 2020.	Tihomir i Alenka r. Buljubašić
6.	Dea Marunčić	14. 6. 2020.	Ante i Antonija r. Kujundžić
7.	Filip Vukasović	27. 6. 2020.	Boško i Danijela r. Beronić
8.	Mihael Tomasović	28. 6. 2020.	Krešimir i Jelena r. Kekez
9.	Antea Džaferagić	28. 6. 2020.	Edvin i Marijana r. Jambrišec
10.	Stela Šarac	4. 7. 2020.	Elvis i Antea r. Vukasović
11.	Anica Sovulj	19. 7. 2020.	Goran i Ivana r. Ivica
12.	Niko Aslani	25. 7. 2020.	Besim i Marija r. Sedlar
13.	Luce Tomasović	16. 8. 2020.	Josip i Božana r. Sovulj
14.	Rita Mandić	3. 10. 2020.	Ante i Vanessa r. Bartulović
15.	Marin Sovulj	4. 10. 2020.	Robert i Marija r. Šimičić
16.	Mijo Sovulj	4. 10. 2020.	Filip i Lukrecija r. Šarac
17.	Franko Srdanović	18. 10. 2020.	Rikardo i Marija r. Sunara
18.	Lota Vukasović	18. 10. 2020.	Pavel i Anamarija r. Kujundžić

PRVOPRIČESNICI

27. RUJNA 2020.



red. br.	Prvopričesnik/ca	Roditelji
1.	Ante Božić	Mate i Slavica r. Kuvačić
2.	Lucija – Marie Marunčić	Marinko i Julie r. Bošnjak
3.	Sara Sovulj	Kristijan i Božena r. Božić
4.	Jakov Sovulj	Josip i Sofija r. Mladin
5.	Olga Srdanović	Marinko i Ana r. Vidan
6.	Toni Srdanović	Ivo i Duška r. Topić
7.	Ružica Šarac	Ivan i Lidija Mikuličić
8.	Lucija Šušić	Matko i Ana r. Perdijić
9.	Luka – Truman Raboteg	Dražen i Snježana r. Bilić
10.	Nikola Tomasović	Kažimir i Marija r. Topić
11.	Toni Topić	Anđeko i Ines r. Šarac

VJENČANI

GODINE 2019.

red. br.	Vjenčani	Ime i prezime	Roditelji
1.	16. 8. 2019.	Filip Sovulj Lukrecija Šarac	Mijo i Marica r. Plazonja Ante i Sanja r. Juričević
2.	28. 9. 2019.	Tihomir Zvonko Sovulj Alenka Buljubašić	Radovan Paraš i Anđelka r. Sovulj Branko i Dragica r. Mušura

GODINE 2020.

red. br.	Vjenčani	Ime i prezime	Roditelji
1.	29. 5. 2020.	Petar Vuletić Matea Tomasović	Nikola i Ljubica r. Katušić Marko i Marija r. Družić
2.	7. 7. 2020.	Duje Jerčić Ruža Vukasović	Marijan i Mladenka r. Reljić Ivan i Mara r. Grbavac
3.	8. 8. 2020.	Tomislav Marić Ana Tomasović	Mirko i Anđa r. Bekić Tomislav i Danica r. Jerčić
4.	3. 10. 2020.	Ante Mandić Vanessa Bartulović	Mate i Irena r. Perić Jerki i Danijela r. Sovulj

UMRLI

GODINE 2019.

red. br.	Ime i prezime	Rođen/a	Umro/la
1.	Slavka Raboteg pok. Marka	3. 2. 1927.	18. 1. 2019.
2.	Ante Topić pok. Jakova	15. 1. 1930.	10. 2. 2019.
3.	Milan Topić pok. Marina	26. 9. 1951.	10. 5. 2019.
4.	Zorka Tomasović ud. Nediljka	14. 10. 1928.	28. 5. 2019.
5.	Matija (Maca) Tomasović ud. Oskara	4. 9. 1924.	25. 6. 2019.
6.	Diana Šarac ud. Milana	17. 5. 1948.	07. 7. 2019.
7.	Ilija Topić pok. Stjepana	3. 12. 1925.	17. 8. 2019.

IZ NAŠE ŽUPE I SELA

8.	Kristian Vukasović Stipanov	29. 12. 2000.	24. 8. 2019.
9.	Anđelka Vukasović ud. Marka	12. 10. 1924.	03. 9. 2019.
10.	Vjekoslav Marunčić pok. Dušana	8. 2. 1944.	22. 11. 2019.
11.	Ana Šarac pok. Andrije	8. 5. 1948.	18. 12. 2019.

NAPOMENA: Od ovih jedanaest umrlih samo četvero je živjelo u Kučićima, a ostali: Ante Topić (Split), Matija Tomasović (Split), Diana Šarac (Split), Kristian Vukasović (Jesenice), Anđelka Vukasović (Osijek), Vjekoslav Marunčić (Zagreb), Ana Šarac (Zagreb) – dakle, ukupno sedmero pokojnika, više od polovice.

GODINE 2020.

red. br.	Ime i prezime	Rođen/a	Umro/la
1.	Mijo (Mišo) Kovačić pok. Bože	22. 8. 1957.	12. 1. 2020.
2.	Ruža Boban ž. Vojka	30. 8. 1928.	21. 1. 2020.
3.	Tereza Kovačić pok. Ivana	04. 11. 1929.	15. 2. 2020.
4.	Marko Mihael Šarac sin Karla	04. 12. 2015.	15. 2. 2020.
5.	Ante (Tonći) Čagalj pok. Nikole	07. 6. 1940.	29. 2. 2020.
6.	Mila Kovačić ud. Ante	18. 9. 1936.	19. 4. 2020.
7.	Vicko Tomasović pok. Filipa	21. 10. 1929.	25. 4. 2020.
8.	Nevenka Sovulj ž. Miroslava	9. 10. 1967.	30. 4. 2020.
9.	Vicko Juričić pok. Joze	20. 04. 1930.	29. 4. 2020.
10.	Neven Sovulj pok. Filipa	25. 07. 1964.	14. 6. 2020.
11.	Nediljka Vukasović ž. Ante	25. 12. 1964.	25. 8. 2020.
12.	Anđelko Vinko Kovačić pok. Nikole	21. 10. 1928.	19. 9. 2020.
13.	Marija Bilić pok. Ivana	6. 02. 1930.	3. 10. 2020.
14.	Slavka Bilić ud. Vjenceslava	16. 2. 1931.	5. 11. 2020.
15.	Dragoslav Kovačić pok. Dušana	1. 1. 1931.	5. 11. 2020.

NAPOMENA: U Kučićima nisu stanovali: Mijo Kovačić (Omiš Priko), Ruža Boban (Split), Tereza Kovačić (Omiš), Marko Mihael Šarac (Solin), Ante - Tonći Čagalj (Split), Vicko Juričić (Osijek-Višnjevac), Nediljka Vukasović (Dugi Rat), Drago Kovačić (Makarska) – dakle, ukupno osmero pokojnika, više od polovice.

XXVI. OBLJETNICA PREMINUĆA NAŠEGA BIVŠEG ŽUPNIKA DON ŠPIRKA VUKOVIĆA

1994. – 2020.

Don Špirko je bio u župnik u Kučićima četiri godine, od 1964. do 1968., u kojoj je na vlastitu molbu premješten u župu Sv. Jurja na otoku Drveniku, a tražio je to zbog premorenosti u isto vrijeme revnim obavljanjem svih pastoralnih obveza i gradnjom spomenute nove crkve, koju je uspješno vodio od temelja do krova.¹ Novi je župnik don Mate Stanić tijekom slijedećih dviju godina uspješno vodio radove na dovršenju i nutarnjem uređenju.

O don Špirku smo u našem župnom listu pisali već dva puta, o prvoj obljetnici njegova preminuća u prvom broju u kojem smo uvrstili i sjećanje don Mladena Vukasovića na njega i njegovo djelovanje (str. 31-33), o 10. obljetnici u 19. broju naveli smo don Špirovu „Oproštajnu poruku“ (str. 35-37). Ovoga trećega puta donosimo don Špirov članak o u svoje doba glasovitom Hajdukovu igraču i hrvatskom domoljubu Boži Broketi.

¹ Nalazeći se već na Drveniku sastavio je i objavio knjižicu pod naslovom „Iz župne kronike Kučića“. U njoj je na stranicama od 1. do 14. tiskao svoju odluju pjesmu složenu na neobičan način u čudno stiliziranim stihovima. U njoj je naveo imena svih koji su dobrovoljno radili na izgradnji nove crkve želeći da to bude svima objavljeno, ali je kao tobožnjeg autora naveo „narodnog guslara Inu Kovačića“ tvrdeći čak u dodatku na str. 27. da mu je to pokojnikov sin „dozvolio“. Upao je u tu zabunu pritisnut očito naletom jake nostalgije za bivšom župom za koju se toliko žrtvovao.

U svim župama u kojima je don Špirko djelovao isticao se je kao gorljivi širitelj raznih pobožnosti, a u četiri nosilac teških graditeljskih pothvata na crkvenim zgradama. Tako se u Dugopolju brinuo za dovršenje dvaju zvonika velike nove župne crkve Sv. Mihovila posvećene malo prije izbivanja II. svjetskog rata i za izgradnju novoga samostana za časne sestre. U Kučićima je, kako je već spomenuto, vodio gradnju nove crkve Presv. Tijela i Krvi Kristove, na otoku Mali Drvenik područne crkve Sv. Marije Zvijezde mora, u prostranoj župi Bagalović dviju područnih crkava, Sv. Roka u Podrjunci i Sv. Nikole Tavilića u Močićima. Do smrti je ostao živo povezan sa svim svojim bivšim župljanima, rado se s njima susretao, neumorno ih poticao na čestit i pobožan život, osobito na ustrajnu vjernost Bogu i vlastitomu hrvatskom narodu.

Od njegova su odlaska u Kučiće, eva, protekle pedeset i dvije godine, pa ga se sjećaju samo najstariji živi Kučićani. Ovim koliko god kratkim prilogom želimo oživjeti uspomenu na njega, njegovu duboku pobožnost i neumornost u svećeničkom radu i domoljublju.

Životni tijek ukratko

Sin je Ivanov i Kate r. Kapić. Rođen je u Jesenicama 25. srpnja 1921. Gimnaziju je završio u Splitu g. 1941., a bogo-



Don Špirko živahno govori o nekoj zanimljivoj zgodi (snimio dekan don Danko Vlašić u župnom uredu Kučiće na dan primopredaje g. 1964.)

slovne nauke s prekidima, zbog ratnih neprilika, dijelom u Đakovu, a dijelom u Zagrebu i Splitu.

Za svećenika je zaređen 18. srpnja 1946. Jednu je godinu bio odgojitelj u splitskom sjemeništu (šk. g. 1946./47.), a potom je upravljao župama: Muć Gornji (1. X. 1947. - 8. X. 1950.), Vidonje (1. IX. 1950. - 31. V. 1954.), odakle je posluživao susjednu župu Dobranje. Potom je nakon osmogodišnje župničke službe u Dugopolju bio župnikom u selima: Žedno-Arbanija (15. X. 1962. - 1. IX. 1964.), Kučiće (1. IX. 1964. - 1. IX. 1968.), Drvenik na istoimenomu otoku kod Trogira (1. X. 1968. - 31. VIII. 1970.), Bagalovići (1. IX. 1970. - 31. VIII. 1975.), odakle je povremeno posluživao male župe Borovce i Nova Sela (1974.). Kao župnik u Grohotama na otoku Šolti (1. IX. 1975. - 15. IX. 1982.) posluživao

je tijekom nekoliko mjeseci g. 1980. još i župe Srednje Selo i Maslinicu.

Smatrajući da zbog pogoršanoga zdravlja ne može više vršiti zahtjevnu župničku službu, a ne želeći ni potpuno mirovanje, prihvatio je službu upravitelja Svetišta Vepric kod Makarske (15. IX. 1982. - 15. VIII. 1983.) i napokon upravitelja crkve Gospe od Dobrića u Splitu (17. V. 1984. - 23. III. 1990.). .

Preminuo je u Splitu 16. prosinca 1994., a tijelo mu je sahranjeno u rodnom Jesenicama.

Don Špirko je u đačko i studentsko doba rado igrao nogomet, a vatreni je navijač bio do duboke starosti. U želji da javnost podsjeti na domoljublje velikog Hajdukova nogometaša Božu Broketu objavio je g. 1992. sljedeće zanimljivo sjećanje, koje prenosimo u svoj cjelini.

Don Špiro o Hajdukovu nogometašu Boži Broketi

Članak objavljen g. 1992. u novinama
„Glas hrvatske Dalmacije“



„U ljeto 1950. godine »Hajdukov« velikan Božo Broketa otvoreno je čestitao »Dinamu« pobjedu nad »Zvezdom« riječima »Dok je srca, bit će i Kroacije«.

Tadašnji ministar unutrašnjih poslova, a današnji akademik Dušan Čalić javno se pitao u tadašnjem partijskom glasilu »što je drug Broketa time mislio reći?« Odgovor i danas daje hrvatska mladež na bojištima.

Poštovano uredništvo »SD«, potaknut pisanjem u jučerašnjoj »Slobodnoj Dalmaciji« o slobodi pisanja u vašem dnevniku šaljem ovaj svoj dopis. Izbjegavam i misao na neko vrijeđanje. Pišem radi povijesne istine, bez ikakve mržnje ili osvete, očuvaj Bože! Pred nekoliko mjeseci na HTV među akademcima, koji su obilazili razrušenu, ali oslobođenu zapadnu Slavoniju, pojavio se i Dušan Čalić, akademik i HAZU i SANU. Iznenadjenje je bilo veliko. Iznenadeeni gledatelji javiše se u jednom zagrebačkom dnevniku i tjedniku, s pravom se pitajući: Gdje je prije bio? Barem pred godinu dana!

Odgovorit ću jednim zapisanim povijesnim događajem i reći gdje je prije bio Dušan Čalić. Događaj se ne može izbrišati a i poučan je.

U ljeto 1950. godine susretoh na stepenicama splitske pošte pok. »Haj-

dukovog« igrača Božu Broketu. »Čuj«, veli mi on, »poslao sam upravo brzozavnu čestitku Dinamu. Pobijedio je Zvezdu, a to nama mnogo znači. Čestitam, dok je srca bit će i Kroacije«. »Čestitam i ja tebi na takvom junaštvu. Dođe li do gustoga brani se Gustavom Matošem.« Nasmijemo se, a Bože nastavi: »Imamo igrati još nekoliko utakmica, ali ćemo sve pobijediti i postignuti rekord, rijedak i u svjetskim nogometnim prvenstvima – ne izgubiti niti jednu utakmicu. Doviđenja 29. listopada na utakmici protiv Zvezde«.

U Splitu su rijetki vjerovali u Božinu čestitku, dok nije jeknula u Zagrebu. Uznemirilo se i srce ministra unutrašnjih poslova Dušana Čalića, koji je u dugom stupcu partijskog lista napao Broketu i upitao i njega i sve nas zajedno: »Što je mislio time reći 'dok je srca bit će i Kroacije' drug Božo Broketa?«

Broketa je samo jednom igrao još za reprezentaciju i to u Albaniji, gdje nije mogao biti opasan! Kako su »Hajdukovci« prolazili na utakmicama i nakon njih i za zelenim stolom – znamo. Broketa je postao znak otpora mladima. Probudio je nekima i savjest i uzdrmanu nadu u bolju budućnost domovine. Broketa je odgovorio i Dušanu Čaliću i sličnima na dva stvarno proročanski nadahnuta načina u kratkom vremenu od trenutka slanja čestitke do večernjih sati 29. listopada g. 1950. Njegovi odgovori odjekuju i danas jačim zvukom od topova, koji razaraju njegovu domovinu.

Prvo: Ako iskreno ljubimo svoju vlastitu domovinu onda ljubimo i čitav svijet kako glasi stih hrvatskoga pjesnika Augusta Harambašića, čija je majka bila

pravoslavne vjere: Ja ljubim svoju Hrvatsku ja ljubim čitav ljudski rod! Ako nismo takvi onda mrzimo sebe i čitav svijet, što se vidi u zlu većeg dijela srpskog naroda sa svojim vođama.

Nitko ne traži od Dušana Čalića, niti od njemu sličnih, da izjave poput Mirka Kokotovića, igrača »Građanskog«, velikim naslovnim slovima u »Športskim novostima« iz 1937. godine da je on pravoslavni Hrvat iz Bosne, niti poput suvremenog glumca zagrebačkog Rajka Bandala, da je prešao na katoličku vjeru, jer je u njoj našao ljubav, iako ostaje uvijek Srbin, niti poput splitskog ljekarnika Milovanovića, Novosađanina, da je prešao na katoličku vjeru, jer se u Katoličkoj crkvi pruža ruka s pozdravom: mir s tobom...! U drugoj hrvatskoj povijesti bilo je dosta divnih intelektualaca pravoslavne vjere (Vukelić, Miletić itd.) koji se nisu zanosili mitovima, nego su svoju nadarenost koristili za dobro svoga naroda. Nažalost, nemaju mnogo sljedbenika.

Drugo: Neka se zna i pamti i ovo: »Hajduk« je pobijedio »Zvezdu« 29. listopada 1950. U toj najveličanstvenijoj pobjedi opis te utakmice iznosim iz spomen-knjige »Hajduk 1911 - 1977.« s 25. stranice: »Zvezda vodi jedan prema ništa u prvom poluvremenu. Uragan navijanja. Sve oči uprte u Vukasa. Nose ga ritmički povici Baj-do... Baj-do... Trenutak inspiracije donosi nevjerojatan, gotovo mađioničarski potez: Vukas prelazi nekoliko igrača i lopta u mreži. Uragan započinje. Zvezdi je potreban jedan bod za naslov prvaka. Ostaju još samo tri minute. Ima li u »hajdukovaca« snage, ima li nade? Ima... ima...! Broketa s položaja

beka prelazi na krilnu poziciju, nosi loptu, zamahnuo je nogom, topovski udarac. Kratka tišina. Zatim oluja. Trijumf bi mogla pokvariti nesmotrenost navijača i njihov ulazak u teren. Sve je dobro svršilo. Zabilježiti ćemo i jednu izjavu ondašnjeg vremena i tog povijesnog trenutka: »da je netko povikao tražeći da skidamo tanke teško nabavljene poslijeratne vjenčane prstene i pretopimo ih u zlatnu kopačku Broketina broja noge, nakupilo bi se za jedanaest pari.«

Sve ovo gore izneseno je veoma značajno i u prenesenom smislu i za sadašnje naše teško vrijeme. Ima u našim srcima i snage i nade, ali nema mržnje. Ovo je drugi odgovor Bože Brokete, kada pretapamo sva svoja materijalna dobra i svoj znoj i svoje suze strpljivo čekajući i podnoseći muke svakojake i žrtve vlastitih života u jedinstvenu, ne samo Broketinu, nego sveopću hrvatsku obrambenu kopačku svoje domovine »tri minute« prije svršetka ove krvave, najkrvavije utakmice srca i poštenja, ljubavi i vjere protiv nezapamćene mržnje izlivene iz Beograda i Podgorice!

Treba dati i priznanje pok. Boži Broketi, koji je javno svjedočio »tko je i što je«, izlažući se opasnostima u onim teškim vremenima, kada su se lako otvarali novi Goli otoci itd, i okititi njegovim imenom ili ulicu do igrališta ili samo igralište na Lapadu i javno istaknuti zbog čega smo mu zahvalni.

S poštovanjem!
Špiro Vuković Zrinska 14
Split 28. svibnja 1992.

P. S. Naravno, ovo nije izišlo u »naj-slobodnijoj« novini, pa želim da izađe u »Glasu hrvatske Dalmacije«. Hvala!“

PROFESORICA LJUBICA ŠTAMBUK I NJEZINA NEOSTVARENA ŽELJA DA POSJETI KUČIĆE, RODNO MJESTO SVOJE BAKE

Ugledna profesorica matematike i fizike Ljubica Štambuk rođena je 25. travnja 1946. u Perastu (Boka Kotorska). Po njezinoj majci Cintiji baka joj je bila Vice Šarac (r. u Kučićima 21. 8. 1883., vjenčana 20. 2. 1909. u Dubrovniku s Jerolimom Brajkovićem iz Perasta, umrla u Perastu 27. 10. 1949.), a ujac ugledni svećenik i pisac don Gracija Brajković (Perast, 14. 2. 1915. - Dobrota, 20. 7. 1994.).

Njezini su roditelji kao i mnogi drugi bokeljski Hrvati u za njih osobito teškim poratnim godinama odselili iz Boke. Nastanili su se najprije u Praputnjaku pokraj Rijeke, potom u tom gradu, u kojemu je ona školovana, predavala u srednjim i višim školama te sa svojim suprugom Slavkom Štambukom, inženjerom iz Selaca na Braču, odgojila četvero djece. Autorica je nekoliko udžbenika iz matematike. Kao umirovljenica posvetila se s oduševljenjem proučavanju glagoljice i hrvatskoga glagoljaštva, o tome držala niz predavanja te objavila više vrijednih radova.

Potpisani se s njom i njezinim suprugom prvi put susreo u Zagrebu na predavanju o glagoljašima u Splitu koje je on tu održao u jesen g. 2017. Oni su baš radi toga predavanja doputovali iz Rijeke pa se iste večeri vratili natrag.



Njemu su kao ljubitelju glagoljaštva i njezinu daljnjem rođaku iskazali osobitu pažnju i sljedeće godine, kad su ga na povratku u Rijeku nakon odmora provedenog na Braču posjetili u Splitu. Bilo im je žao što tada nisu mogli ostvariti živu želju da posjete i Kučiće. Dogovorili smo se da ćemo u Kučiće svakako otići sljedećega ljeta, ali se to nije, nažalost ostvarilo. Iznenada joj je otkriven karcinom s kojim se tijekom sljedećih dviju godina hrabro borila, neko se vrijeme činilo i uspješno. Nakon naglog pogoršanja, kad više nije bilo nade u izlječenje, smirenost je i utjehu crpila moleći iz Gospina molitvenika i izgovaranju stihoa njoj tako drage pjesme „Zdravo kraljice bokeljskog mora“. Preminula je 22. srpnja 2020.

don Slavko Kovačić

Josip (Jozo) Srdanović

Kučice, 29. listopada 1932. – Zagreb, 5. veljače 2020.



Sin je Ante Srdanovića pok. Mate i Matije Zelić, koji su vjenčani u Osijeku 1. lipnja 1925. Imali su dvanaestero djece. Prvih troje i najmlađi rođeni su u Osijeku, a osmero u Kućićima, među njima i Jozo. Ante je u Osijeku bio zaposlen u poduzeću Državne željeznice, a tako i njegov mlađi brat Ivan, koji se tamo vjenčao s Katicom Kolarić (vj. 20. 2. 1927. Nisu imali djece). Čini se da su obojica već u početku Karađorđevske diktature radeći u tom državnom poduzeću otpuštena s posla pa se bez sredstava za život vratila u Kućice, gdje su podigli lijepu kuću blizu crkve Sv. Luke, vjerojatno dotadašnjom ušteđevinom.

Ante je s obitelji vratio u svoje rodno selo već početkom 1929. i tu mu se 31. ožujka te iste godine rodio sin Mate. Kućički je župnik don Marko Luetić u novo stanje duša upisao podatke o svim članovima Antine obitelji osim najmlađega do uključivo kćeri Anđelke, koja je rođena 19. veljače 1942.). Antina je starica majka, za koju se požrtvovno brinuo, umrla u Kućićima 28. prosinca 1940., pa kad u sve težim ratnim prilikama praćenim oskudicom u hrani tu više nije mogao prehranjivati tako brojne članove obitelji, bio je prisiljen opet potražiti utočište u hranom bogatoj Slavoniji, u njemu dobro poznatom Osijeku. Vjerojatno je tada i on kao i vjerojatno koju godinu prije brat mu Ivan dobio tu zaposlenje na željeznici (Ivan je g. 1947. kao jedna od mnoštva poratnih žrtava komunističke diktature uhićen, odveden i nestao bez traga).

Ponešto opširniji prikaz povijesti te brojne i stoga osobito skromne i požrtvovne obitelji u kojoj je Jozo odrastao neophodan je da se shvati njegov ljudski i kršćanski profil. Njegove je već ostarjele roditelje potpisani imao prilike često susretati i dobro upoznati, jer su se s najmlađim sinom poslije rata vratili u Kućice pa tu živjeli neprekidno četvrt stoljeća, sve do svoje smrti (on umro 25. listopada. a ona 15. prosinca iste 1975. godine). Na njihovim se licima i u njihovim riječima uvijek odražavala izvanredna skromnost, blagost i dobro-

ta, spontani prijateljski odnos prema svakom koga su susretali, što su uspjeli prenijeti i na svoju djecu.

Jozo je svoje osnovno školovanje započeo u Kućićima a dovršio u Osijeku, gdje je završio i učiteljsku školu. Nakon toga je službovao kao učitelj u Sotinu kod Vukovara (Ovčara je na teritoriju toga manjeg mjesta). Kućićani, koji su pod vodstvom župnika don Ljube jedne od prošlih godina posjetili Vukovar pa odsjeli kod sotinskih obitelji, bili su ugodno iznenađeni s kolikim su im poštovanjem i zahvalnošću govorili o svom učitelju Jozi, iako je on davno premješten u daleku Novalju (otok Pag), odatle g. 1959. bliže rodnom mjestu, u Nova Sela, pa 1960. još bliže, u Svinišće. Od 1963. do odlaska u mirovinu radio je u Osnovnoj školi Omiš. Tu je bio nastavnik tehničkog odgoja, za koje se zvanje pripremio izvanrednim studijem (završio ga je u Rijeci). Đaci su ga spomenute omiške škole osobito cijenili i voljeli i

kao vrsnog nastavnika i vrsnog odgovajatelja, neobično dobrohotnog a nena-metljivog. Uživao je opći ugled kod njih, njihovih roditelja i svojih kolega nastavnika.

Uz svoj rad u školi rado se bavio i glazbom te uvježbavao zborove mladih. Već je g. 1957. osnovao i vodio tamburaški zbor i kulturno umjetničko društvo u Sotinu te s tom svojom kulturno-umjetničkom djelatnošću nastavio u Novalji i Omišu. Aktivan je bio i u području tehničkog obrazovanja, pa je vodio sekcije raketara, brodomodelara te na natjecanjima sa svojim učenicima osvajao nagrade. Umirovljen je g. 1992. Za doprinos u pedagoškom radu dobio je g. 1983. visoko priznanje i nagradu Ivan Filipović. Vrlo aktivan bio je i u udruzi omiških izviđača, na čiji je prijedlog g. 2012. dobio nagradu Grada Omiša za životno djelo.

Posebno naglašavamo da je on bio jedan od sudionika sastanka na kojemu



Mladi učitelj Jozo sa svojim zborom u Sotinu



Jozo s omiškim tamburašima

je odlučeno da se pokrene naš župni list Zov rodnih ognjišta te da je bio i član uredničkog vijeća sve do svoje smrti. U ovom jubilarnom broju ponovno donosimo njegovo izvješće o svečanom spomenu Kučićana palih i nestalih tijekom II. svjetskog rata, poraća i domovinskog rata održanom 11. lipnja 1995. godine ispred župske crkve Tijela i Krvi Kristove u Kučićima, koje je prvi put objavljeno u prvom broju ZOV-a.

Svi navedeni uspjesi, priznanja i nagrade nisu ga zanimali. Ostao je uvijek jednako blag, tih, nenametljiv i stoga svima osobito drag. Za suprugu je izabrao po svemu srodnu osobu, Mariju Srdanović, ili kako su je u doba njezine školovanja u rodnom selu njezini Kučićani nazivali: Mariju Ciginu. Vjenčani su u Omišu 2. rujna 1959. Na vjenčanju im je kumovao, nimalo slučajno, naš i njegov nezaboravni učitelj Kažimir Toma-

sović. Oboje odgajatelji djece i mladih nisu, dakako, zanemarili ni osobiti životni uspjeh za kojim teže svi pravi roditelji. Odgojili su i školovali svoje dvije kćeri, koje su osnovale čestite obitelji. To su Snježana udana Rogalo rođena 1960., po zanimanju profesorica logoped, živi u Zagrebu i Đurđica udana Glavina rođena 1960., po zanimanju arhitektica, živi u Beču. Đurđicin sin Leo miljenik je svima u široj obitelji, osobito djedov i bakin.

Jozo je posljednje godine svoga života proživio u Zagrebu, on i supruga brižno paženi od članova Snježanine obitelji, dakako, u stalnoj povezanosti sa spomenutim svojim Bečanima, osobito s unukom Leom. Preminuo je Zagrebu 5. veljače, a sahranjen 12. veljače ove godine na zagrebačkom groblju Mirogoj.

Don Slavko Kovačić

Josip (Jozo) Kovačić

Kučice, 11. siječnja 1931. – Strožanac 29. listopada 2020.



Jozo je rođen u brojnoj obitelji Ivana (Ine) Kovačića i Filipe r. Marušić. Isticao se kao dječak prirodnom nadarenošću, sposobnošću pamćenja i ljubavlju prema učenju, ali svaku je mogućnost njegova daljnjeg školovanja omeo II. svjetski rat, usred kojega je on završio svoje osnovno školovanje. Poslije je kao sposoban i savjestan vozač u državnim poduzećima Lavčević i potom Jadranstroj u Splitu bio vrlo cijenjen. Kršćanski brak sklopio je s Viktorijom Perišić u Strožancu, ondašnjoj filijali župe Podstrana, 19. studenoga 1960. U tom su mjestu oni izgradili obiteljsku kuću, imali te kršćanski odgojili i školovali dvije kćeri i sina, koji su svi završili fakultete.

Kao mladi radnik u večernjim je satima pohađao te s odličnim uspjehom završio više stupnjeva tečaja njemačkoga jezika. Tada nije mogao ni slutiti da će

mu to znanje u životu biti vrlo korisno, ali živeći poslije s obitelji na Strožancu pokraj mora i lijepe plaže dočekao je vrijeme dolaženja sve brojnijih turista iz Njemačke i Austrije, s kojima je, na njihovo veliko iznenađenje, bez imalo poteškoće razgovarao služeći se njihovim jezikom. To i možda još više gostoljubivost njegova i ostalih članova obitelji nekima je od njih bila toliko ugodna da su svoj odmor po dvadeset godina zaredom provodili kod njega te mu se nakon povratka u svoje zavičaje javljali telefonom i redovito slali čestitke za blagdane. Neki su ga od njih u početku domovinskoga rata, zabrinuti za život njegova sina koji je upravo bio diplomirao na Građevinskom fakultetu, molili da ga pošalje na sigurno k njima, što ni njemu, ni sinu, nije nipošto bilo prihvatljivo. Sin se radije odlučio za obranu domovine te bio na vrlo važnom ujedno vrlo opasnom obrambenom položaju Dubrovačkoga bojišta kod Stona.

Jozo svoju odlučnu privrženost katoličkoj vjeri nije nikad krio. U vrijeme popisa stanovništva, dok je služio vojni rok u Skoplju (1953.), na pitanje popisivača o njegovoj vjerskoj pripadnosti odgovorio je bez imalo oklijevanja „rimokatolik“, na što je popisivač primijetio „zar baš rimokatolik“, jer onda je komunistička propaganda općenito, pogotovo među vojnicima, na sve moguće načine širila protuvjersku promidžbu, a osobit prezir i mržnju prema papi Piju XII. i Rimu. On

se svejedno, kad je nedjeljom uspijevaio dobiti dozvolu za izlaz iz kasarne u grad, pridruživao, dakako s dužnim oprezom, ne tako brojnim skopskim katolicima koji su redovito sudjelovali u sv. misi služenoj u tamošnjoj maloj katoličkoj katedrali. Ušao bi jednostavno na mala vrata te se umiješao među ostale vjernike da njegova vojnička uniforma bude što manje upadna. U posebno dragoj uspomeni ostao mu je susret i kratki razgovor s ondašnjim skopskim biskupom mons. Smiljanom Čekadom. Od njega tada dobivenu svetu sličicu sačuvao je do svoje smrti kao osobito dragu uspomenu.

Živeći poslije u župi Podstrana, prvih godina kao još nepoznati doseljenik, a takvih je ondje tada bilo malo, spremno se uključio kao član župnoga pastoralnog vijeća skupa s ostalim članovima i poduzetnim župnikom don Zdravkom Čulićem u pothvat izgradnje nove župne crkve Gospe od Zdravlja. Nakon osnivanja nove župe Gospe u Siti opet je u istom svojstvu živo surađivao u pothvatu izgradnje tamošnje župne crkve Uznesenja Marijina na nebo (Gospa u Siti). Sudjelovanje u sv. misi nedjeljom i blagdanom kao i uzimanje i čitanje Glasa Koncila nije propuštao sve dok ga u prošleme mjesecu kolovozu nije iznenada u tom spriječila teška bolest, u kojoj je spremno i s radošću primio sv. sakramente. U tijeku dvomjesečnog bolovanja gubeći sve više sposobnost govora najdulje je uspijevaio skupa sa svojima koliko toliko razgovijetno moliti. Njegovo je tijelo sahranjeno u obiteljskoj grobnici na novom podstranskom groblju Ban.



Prije odlaska iz Kučića

Suvišno je i naglašavati da je Jozo s najvećim zadovoljstvom dočekivao svaki novi broj Zova. Bio je i jedan od onih koji su kao autori u njemu surađivali. U svojim priložima – objavljeno ih je ukupno jedanaest – iznosio je sjećanja na ljude i događanja iz vremena svoga djetinjstva i rane mladosti, u nekoliko navrata i ono što su stariji Kučićani pripovijedali o značajnim i zanimljivim događanjima u daljoj prošlosti našega sela, sve u želji da se sačuva barem dio predaje prenošene tijekom stoljeća od usta do usta. Jednom je od tih priloga naslov „Kučiće ljubav i idila moje mladosti“. Upravo ga je ta ljubav poticala da prikaže ukratko život barem nekih naših sumješтана preminulih više desetljeća prije toga, a isti-



Jozo sa sestrom Terezom i nećakom Mišom na blagdan Svih Svetih u Kučićima oko g. 1990. (svi preminuli 2020. godine)

cali su se čestitošću, radišnošću, živom vjerom i pobožnošću. To su iz Tomasića Jozo Rožin (1887.-1977.), zatim Pile Topić pokt. Pavla (1885.-1966.) i Marko Kovačić pok. Ilije (1862.-1953.).

Pisao je i o našim svadbenim običajima, o legendarnim odjecima turske vladavine, o tri davna događaja na Cetini itd.

U posebno dragom sjećanju bilo mu je pjevanje izvođeno nekoć u nas na župnim misama nedjeljom i blagdanom, a poslije u splitskoj crkvi Gospe od Zdravlja i u Podstrani. Dok je živio u Kučićima i sam je bio član pjevačkog zbora. U velikom je tjednu tijekom nekoliko godina zaredom pjevao riječi evanđelista o Isusovoj Muci, nakon što to pod pritiskom novih komunističkih vlasti više nije smio učitelj Kažimir. Jozo je, iako je tada bio tek na pragu punoljetnosti, na opće iznenađenje pjevajući riječi tih dugih evanđeoskih tekstova sve izgovarao jasno, razgovijetno, ugodnim glasom a po istoj melodiji kao i spomenuti naš nezaboravni učitelj, koji je, spomenimo i to, bio i glazbeno obrazovan, a mladi pjevač to samo po slušanju naučio.

Don Slavko Kovačić

Nekrologe te dvojice pokojnih suradnika našega župnog lista završavamo riječima kojima su otprilike do sredine 20. stoljeća neki stari Kučićani – prenoseći vrlo staru pučku molitvenu predaju – završavali svoj niz Očenaša namijenjen za pokojnike (pokojni Jozo Kovačić sve do svoje smrti):

Gospodine Bože moj, ti im daj svitli raj, vični pokoj svoj, da u raj u počivali, slavu tvoju uživali, prid tobom se molili za nas. Amen.

DVA NOVA NADBISKUPA KOADJUTORA, SPLITSKI MONS. DRAŽEN KUTLEŠA I RIJEČKI MONS. MATE UZINIĆ

Papa Franjo je na blagdan zaštitnika Europe Sv. Benedikta 11. srpnja 2020., imenovao dotadašnjega porečko-pulskog biskupa msgr. Dražena Kutlešu nadbiskupom koadjutorom Splitsko-makarske nadbiskupije. Novu je službu preuzeo sljedećega 3. rujna na prigodnoj svečanosti održanoj u splitskoj katedrali.

Nedugo nakon toga, 4. studenog 2020. na blagdan sv. Karla Boromejskog, nadbiskupom koadjutorom Riječke nadbiskupije imenovan je dotadašnji dubrovački biskup mons. Mate Uzinić, koji će novu službu svečano preuzeti u srijedu 16. prosinca u riječkoj katedrali

Smatramo primjerenim da vijest o tome već više puta objavljena u raznim glasilima i u televizijskim vijestima bude



Nadbiskup koadjutor mons. Dražen Kutleša govori na svečanom uvođenju u novu službu

uvrštena i u ovaj broj našega župnog lista. Tim obojici želimo izraziti svoje poštovanje, najbolje želje te potaknuti čitatelje da njih i njihovo buduće djelovanje uključe u svoje molitve. Ta obojica su na poseban način naši, prvi jer je postao koadjutorom naše Splitsko-makarske nadbiskupije, drugi jer je rodom iz nje te je kao svećenik više od 17 godina njoj pripadao i u njoj djelovao.

Mons. Kutleša je iz nama ne tako dalekog duvanjskoga kraja, iz mjesta i župe Prisoje. Rođen je 25. rujna 1968., zaređen za svećenika Mostarsko-duvanjske biskupije 29. lipnja 1993., specijalistički studij iz crkvenoga prava s doktoratom postigao je na Papinskom Lateranskom sveučilištu u Rimu 2001. Nakon višegodišnje svećeničke službe u svojoj biskupiji pozvan je g. 2006. u službu papinske Kongregacije za biskupe. Papa ga je Benedikt XVI. 17. listopada 2011. imenovao biskupom koadjutorom porečko-pulskim, a sljedećega je 10. prosinca za biskupa zaređen u Poreču. Upravu je te biskupije kao redoviti biskup preuzeo tijekom g. 2012.

Mons. Mate Uzinić rođen je 17. rujna 1967. godine u Dubravi, za svećenika Splitsko-makarske nadbiskupije zaređen je 27. lipnja 1993., od 1996. nastavio je studij u Rimu na Papinskom lateranskom sveučilištu na kojemu je 2000.



Nadbiskup koadjutor riječki mons. Mate Uzinić kao dubrovački biskup

postigao licencijat iz crkvenog i civilnog prava. U svojoj je nadbiskupiji kao svećenik pastoralno djelovao najprije kao župni vikar župe Sv. Mihovila u Omišu (od 23. kolovoza 1993. do 16. kolovoza 1994.), a potom kao župnik župe Sv. Ni-

kole Otrić-Struge u Neretvanskom dekanatu (od 1994.-1996.). Po povratku s studija u Rimu obnašao je od 2000. do 2002. službu sudskog vikara i suca na Crkvenom interdijecezanskom sudu I. stupnja u Splitu i ujedno pastoralnog suradnika u župi Uznesenja B. D. Marije Strožanac-Podstrana. Pastoralnu suradnju u strožanačkoj župi nastavio je i sljedećih godina dok je bio rektor Centralnoga bogoslovnog sjemeništa u Splitu (od 2001. do veljače 2011.), odnosno do imenovanja dubrovačkim biskupom. Za biskupa je zaređen 19. ožujka 2001.

S njim su se, dok je bio župni vikar u Omišu, često susretali, slušali njegove propovijedi i vjeronaučne pouke i mnogi Kučićani, ne samo oni koji su trajno naseljeni u tom gradu nego i sadašnji naši župljani. U našoj je staroj crkvi predvodio svečanu sv. Misu na blagdan Sv. Luke 18. listopada 2010., tek malo više od tri mjeseca prije imenovanja dubrovačkim biskupom (imenovan 24. siječnja 2011.). Njegovu smo tom prigodom održanu homiliju objavili u 31. broju našega župnog lista (naslovili smo je O svetom Luki i nama na blagdan sv. Luke“), pa je tako postao jednim od njegovih suradnika, što ovdje rado ističemo.

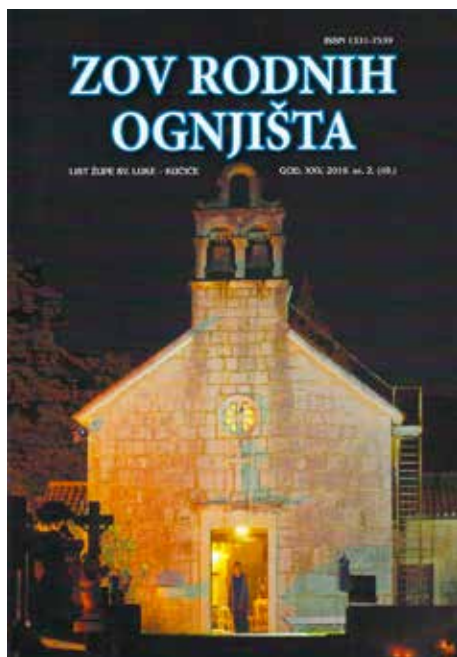
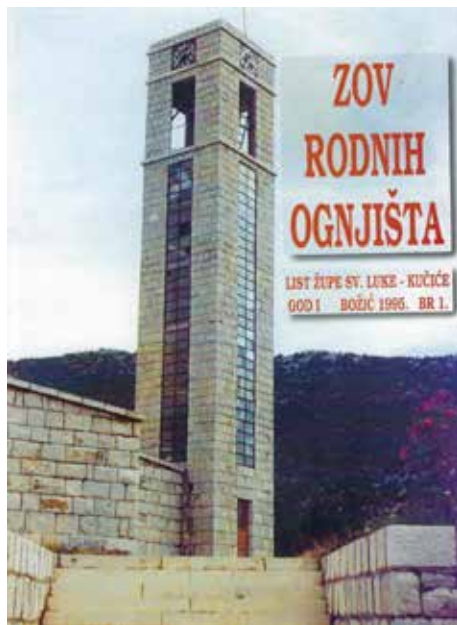
UZ JUBILARNI PEDESTI BROJ ZOVA RODNIH OGNJIŠTA

Prvi broj našega župnog lista pojavio se o Božiću prije dvadeset i pet godina, a evo sada je u rukama čitatelja pedeseti.

Prijedlog je došao od pokojnoga Bogoljuba Tomasovića. On je u župnim listovima nekih župa Imotskog dekanata, koji su mu slučajno došli u ruke, s osobitim zanimanje čitao popis žrtava II. svjetskog rata i poraća iz njihovih sela. Pomislio je: Ne bismo li i mi mogli makar i sa stanovitim zakašnjenjem objaviti popis relativno velikog broja žrtava iz našega mjesta.

Zašto kažemo „sa zakašnjenjem“? Zato što je odmah nakon odlaska s vlasti komunističkoga totalitarnog sustava napokon i u istočno-europskim zemljama bilo moguće na isti način govoriti, istraživati i pisati o žrtvama svih totalitarnih režima uključujući i komunistički, koji svoju bezobzirnu zločinačku represiju provodio tijekom više desetljeća te prouzročio najviše žrtava. Te se žrtve sve do 1990. godine nije smjelo ni spominjati, a kamo li o njima pisati.

Sveti je papa Ivan Pavao II. sve tri vrste totalitarnih režima nacističkoga, fašističkoga i komunističkoga nazvao najvećom sramotom 20. stoljeća. Zatražio je da se o stradalima što prije utvrde točni podaci te im se tako vrati nasilno oduzeto dostojanstvo a ujedno da to bude snažna poruka protiv ponavljanje sličnih užasa u budućnosti. U skladu s tim ondašnji je splitsko-makarski nadbiskup mons. Ante Jurčić naredio da se sve naše župe odazovu na taj poziv, kako bi se činjenice o svakom stradalom mogle utvrditi svjedočanstvima još živih njihovih suvremenika. Snažan poticaji dolazili su u isto vrijeme i od Komisije za utvrđivanje



*Brojevi prvi i četrdeset i devedeset
Zova rodnih ognjišta*

ratnih i poratnih žrtava koju je već g. 1991. osnovao ondašnji Hrvatski državni sabor (Potpisani je bio član te komisije od osnivanja do njezina „umrtvljenja“ u doba Račanove vlade).

Taj zadatak nije bio nimalo lagan. Mnogi župljani, kojima je tijekom duge komunističke vladavine strah utjeran u kosti i dalje su se u nekim krajevima ustručavali o tome govoriti. Domovinski je rat u kojemu su se po znakom komunističke crvene zvijezde (JNA) i četničke kokarde događale nove strahote bio tada u jeku. Trebalo je pomagati izbjeglicama i prognanicima i odolijevati agresiji nadmoćnog neprijatelja. U nekim se župama ipak uspjelo već prije završetka toga najnovijeg rata sastaviti popise žrtava s barem najosnovnijim podacima o svakoj od njih i objaviti ih.

Bogoljub je odmah pomišljao na sastavljanje i objavljivanje popisa i stradalih Kućićana po mogućnosti u nekom tiskanom izdanju, i to što prije, a najradije u nekoj vrsti župnog glasila, pa makar bio tiskan i samo jedan njegov broj.

Početna dvojba o mogućnosti redovitog tiskanja lista iz godine u godinu u nekom dužem nizu bila je posve razumljiva. Župe u imotskom kraju koje su redovito izdavale svoje listove odreda su velike s po više tisuća župljana (Imotski, Proložac, Runović, Slivno), a naša neusporedivo manja. Nametalo se pitanje, kako nalaziti suradnike u pisanju priloga i podmirivati troškove. Bogoljub je svejedno odlučio razgovarati o tome s ondašnjim župnikom don Ivanom Ujevićem, koji se s tim prijedlogom odmah rado složio. Nakon toga je održan sastanak nekolicine onih koji su za to bili oso-

bito zainteresirani. Na njemu je donesena odluka da se željeno izdanje pokrene, jednoglasno je prihvaćen predloženi naslov budućega lista, izabrani su članovi užeg i šireg uredništva.

Uspjeh je premašio sva očekivanja. Tijekom proteklih dvadeset i pet godina objavljeno je 49 brojeva, a u njima su tiskani tekstovi sa slikama na ukupno 2.958 stranice, a s ovim jubilarnim pedesetim premašit će tri tisuće. Urednik i suradnici nisu nikad za svoj trud tražili zasluženu nagradu. Naši su iseljenici iz Amerike i Australije svesrdno pomagali u podmirivanju troškova tiskanja, jer se ti troškovi, za razliku od onih za slična izdanja u velikim župama, prodajom relativno u našem slučaju malog broja primjeraka nisu mogli pokriti.

Zov je izlazio iz tiska dva puta godišnje, o Božiću i o zavjetnom blagdanu Gospina prinosa sve do ove po redu 29. godine, kad se proljetni broj zbog izvanrednih okolnosti prouzročenih pandemijom Corona-virusa nije pojavio. Ovaj jubilarni 50. broj srećom izlazi unatoč novom, nažalost, još jačem valu spomenute pandemije.

Ovim brojem dosadašnji urednik, zbog svoje visoke životne dobi, završava svoje uredničko djelovanje. Bit će sretan, ako i za koji od sljedećih brojeva bude mogao poslati po koji svoj makar i posve kratki prilog. U svakom slučaju želi da naš list nastavi što uspješnije zastupati humane, kršćanske, domoljubne i zavičajne vrijednosti.

don Slavko, urednik

SEOSKI ARAMBAŠE I RONDARI – PRAVILNIK IZ AUSTRIJSKOGA DOBA

Izrazi „arambaša“ i „rondar“ odavno nisu u porabi, pa mnogima nije jasno što znače. Nedavno nam je u ruke došao letak na kojemu je „Pravilnih seoskim rondam“. U njemu se navodi više zakonskih odluka iz vremena austrijske vladavine donesenih u raznim godinama od kojih je najnovija 1882. To znači da je umnožen u posljednjoj četvrtini 19. stoljeća. Napomena ispod razdjelne crte pri dnu glasi: „Nabavlja se kod tiskarne Narodnoga lista u Zadru u skladištu (broj 243)“.

U mletačko doba su zacijelo vrijedili za te seoske službenike nešto drugačiji pravilnici. U porabi je i tada bio naziv arambaša, ali ne i „rondar“, nego su pod arambašnim zapovjedništvom djelovali panduri, čija je uloga bila, ako ne ista, svakako slična.

U uvjerenju da će čitateljima sadržaj Pravilnika biti vrlo zanimljiv donosimo ga u cijelosti u doslovnoj transkripciji:

Pravilnik seoskim rondam

I. U dojednoj poreznoj občini služba je občinskoga redarstva povjerena arambaši. Ako ima komšiluka vrlo odatljenih od arambašine kuće, Namjesništvo dozvoljuje u tom selu i podarambašu

II. Arambaša je dužan:

1). Paziti na red, na mir i sigurnost, pomoći poglavici mjesta da se vršem zakoni i starije naredbe:

2). Obilaziti kadikad i obnoć krčme,

da vidi obvršuju li se postojeće naredbe; da ne bude tu zločinaca i smutljivaca.

3). Obilaziti polja te paziti:

a). da se ne bi prestupali zakoni ili krili oni koje sud ište;

b). da tko ne bi kvario pute, mostove, osušne i morske vode i druge javne sgradje;

c) da tko ne bi činio štete goram i radnjam posebnika ili občinskim; poljari izvršuju li svoje dužnosti pak i njima do potrebe pomoći;

d) da se ne bi tko izkrcavao na puste kraje (luke mrtve), hvatati one, koje mu vlasti naredi i pomagati u pobirnju danjakâ.

III. Ne mogu arambaše nikoga hvatati, već da ga zateku u zločinu ili sa biljegom zločina stopre počinjena.

IV. Bez okane moraju predati kod občinskog ureda uhvaćene, a uprav sudijam gdje ih ima.

V. Gdjegod čuju za smutnju, moraju pritrčati, razmiriti i uhvatiti krivce; te odmah preko glavara prijaviti sudu i opremit mu uhvaćene.

VI. Kako začuje za kakvu nezgodu arambaša je dužan priskočiti u pomoć.

VII. Kao pomoćnici pod Arambašom stoje rondari.

VIII. Arambaša je podložan najprije starešini svoga mjesta, pa uredu občinske i kotarske.

IX. Služba arambašina ne prelazi obično ne prelazi preko granica svoga sela, već ako prati uhvaćene ili javni novac, ili ako je u potjeri zločinaca.

X. Za arambašu i podarambašu sbor seoski predloži trojicu, a iz te trojice Vieće imenuje jednoga (po §§ 24 i 25 O. P.).

Za rondare glavlar predlaga osobe a Opraviteljstvo občinsko odabira i imenuje (po § 52 O. P.).

XI. Služba traje za tri godine, a zakletvu arambaša i podarambaša polagaju kod kotarskog Poglavarstva, ako to zaište občinsko opraviteljstvo.

XII. Dojedno pravilo, ovdje uglavljeno za arambašu valja i za podarambašu.

XIII. Arambaša i rondari primaju dio od nagrade kad uhvate zločince, kriemčare i branjeninu; primaju dio od globa za štete poljske, od pristojbina kad pobiraju danjke ili prate tamničare jali novac.

XIV. Arambašu i podarambašu nemanne i nepokorne, kad veće krivice ne bi imali, Zemaljski odbor pedepsuje glo-

bom do fior. 20; za teže krivnje smeće ih Namjesništvo dogovorno sa Zemaljskim odborom (§ 104 O. P.).

XV. Rondari kada su u službi dužni su nositi perje, da se ne bude mogao nitko ogovarati da ih nije poznavao.

Krilo arambašino ima pet pera, podarambašino četiri a prostoga rondara tri.

Perje predaje načelnik občinski a dojedan valja da ga povrati kada mu služba svrši.

Valja proglasiti novoimenovane rondare (razumi se i arambaše i podarambaše) i u njihovome selu i u susjednim (Obznana vladina 24 rujna 1815. br. 20.863: 20nrujna 1860. br. 10.730. Pokrajinski zakon 27 listopada 1866. i § 32 zakona 13 veljače 1882).

Priredio don Slavko Kovačić

KUČIĆANI ŽRTVE RATOVA 20. STOLJEĆA

Budući da je pothvat izdavanja Zova rodnih ognjišta prvotno bio potaknut željom da se tiskom objavi popis Kučićana poginulih i ubijenih za vrijeme dvaju posljednjih ratova, II. svjetskoga i Domovinskoga, čini se vrlo prikladnim u ovom jubilarnom 50. broju ponovno tiskati popise objavljene u prvom s nekim ispravcima i dodacima.

Prije tih dvaju popisa donosimo popis stradalih u I. svjetskom, što ga je sastavio pok. Marin Šušić a objavljen je g. 1997. u 5. broju Zova na stranici 20.² Ti su Kučićani stradali na bojištima u tuđini, kamo ih je ratni vihor mimo njihove volje odnio, pa se jedva za nekoga od njih doznalo naziv mjesta i točan dan kad je poginuo i gdje je pokopan. Ni za sve koji su stradali u II. svjetskom ratu i neposredno poslije njega nije to poznato, ali podataka o njima ipak ima više.

2 Marin je u kratkom uvodu naveo zanimljiv podatak o pogibiji Marka sina Jakova Sovulja, Alegića (r. 8. 9. 1845.). On je bio jedan od 35 mornara poginulih u pomorskoj bitci između talijanske mornarice i austrijske kod Visa 20. srpnja 1866. na austrijskoj strani (na talijanskoj 574).

Žrtve I. svjetskoga rata

U I. svjetskom ratu i neposredno nakon njega poginuli su, nestali i umrli od posljedica rata:

1. **Kovačić Bariša**, sin Stipin i Ruže r. Juričić, rođen 5. VI. 1895. Ne zna se mjesto ni vrijeme pogibije.

2. **Kovačić Mate**, sin Mijin i Antice r. Raboteg, rođen 30. XI. 1893., poginuo 19. IX. 1914.

3. **Raboteg Pave Ante**, sin Ivanov i Matije r. Šušić, rođen 19. I. 1881., poginuo, 7. VI. 1916.

4. **Sovulj Filip**, sin Ivanov i Mande r. Rogošić, rođen, 28. III. 1895., poginuo 9. II. 1917.

5. **Sovulj Grgo**, sin Matin i Antice r. Šušić, rođen 27. III. 1883., poginuo 12. VIII. 1916.

6. **Šarac Ilija**, sin Ivanov i Tereze r. Tomasović, rođen 14. IV. 1875., poginuo 22. XI. 1916.

7. **Šušić Filip**, sin Matin i Jakovice r. Vukasović, rođen 13. X. 1890., umro u Beču 6. VI. 1919.

8. **Šušić Jakov**, sin Matin i Jakovice r. Vukasović, rođen 12. XI. 1886., poginuo, 18. XI. 1916.

9. **Šušić Stipe**, sin Tomin i Jurke r. Kovačić, rođen 24. XII. 1894., umro kao zarobljenik u Italiji 15. VIII. 1920.

10. **Tomasović Ivan**, sin Stipanov i Ane r. Sovulj, rođen 6. I. 1897., stradao u Mostaru 17. I. 1917.

11. **Topić Stipe**, sin Jakovljević i Kate r. Bošnjak, rođen 30. VII. 1898., poginuo kod Gorice u Italiji 14. XI. 1916.

12. **Topić Tome**, sin Pavin i Ruže r. Tomasović, rođen 20. XII. 1879., poginuo 7. II. 1915. u Srbiji.

13. **Vukasović Andrija**, sin Božin i Ruže r. Tomasović, rođen 22. X. 1890., poginuo 28. XII. 1916.

14. **Vukasović Ante**, sin Ivanov i Marije r. Mimica, rođen 16. V. 1889., poginuo u Galiciji (Ukrajina) 18. IX. 1918.

15. **Vukasović Jakov**, sin Antin i Ivke r. Sovulj, rođen 29. IV. 1878., poginuo na Piavi (Italija) 8. IX. 1916.

16. **Vukasović Nikola**, sin Pavin i Jake r. Tomasović, rođen 29. VIII. 1896., poginuo 6. IX. 1916.

II. ŽRTVE DVAJU POSLJEDNJIH RATOVA

Naročita tragedija II. svjetskog rata bila je u tome što su se sinovi istoga naroda, u uvjerenju da se bore za pravdu stvar i slobodu svoje domovine, našli u toj borbi na suprotnim stranama i što je najgore pod patronatom totalitarnih sustava. To se u posljednjemu domovinskom ratu, srećom, nije ponovilo, što je i razumljivo, jer se u otpor napadaču nisu uplele različite ideologije. Svima je bilo jasno da se radi o borbi za opstanak u sasvim novim okolnostima pa je čvrsto zajedništvo urodilo stvarnim oslobođenjem i učvršćenjem demokratskog poretka.

Nižući imena stradalih navodimo najprije žrtve domovinskoga rata 1990.-1995., jer te su rane najsvježije i zahvalnost prema njima najživlja. Prva dvojica dali su svoje mlade živote u izravnoj borbi braneći domovinu, a treći je kao hrvatski vojnik stradao u prometnoj nesreći.

Zatim navodimo imena poginulih tijekom II. svjetskog rata i neposredno



*Spomen-križ u čast Kučičanima poginulim
za domovinu svečano
otkriven 20. srpnja 1997.*

(idejni projekt akademika Kuzme Kovačića)

poslije njegova završetka s osnovnim podacima do kojih je moguće doći.

U skladu sa starom mudrom o žrtvama je raznih ratova ispravno govoriti samo dobro, a nikako jedne paušalno proglašavati zločincima a druge herojima. Stoga se u ovoj verziji popisa, za razliku od prve objavljene 1995., ne navode ni nazivi vojničkih postrojbi u kojima su pojedini stradalnici bili. Svi su bili uvučeni u vrtlog nikad zamršenijih općih i napose ratnih prilika na svjetskoj i domaćoj razini, još živi postali su i ne htijući žrtvama totalitarnih sustava koji su osvajali zemlje i porobljavali narode sporazumno (Pakt Ribbentrop-Molotov, službeno Pakt o nenapadanju i prijatelj-

stvu između Njemačke i Saveza Sovjetskih socijalističkih Republika), a potom u međusobnom ratnom sukobu. Ogromna većina pripadnika postrojbi NDH-a (ustaše i domobrani) i partizanskih nisu bili idejno opredijeljeni ni za nacizam-fašizam ni za komunizam. Ogorčeni jedni i drugi na prilike kakve su vladale za kraljevske diktature u Staroj Jugoslaviji, tražeći u novonastalim okolnostima moguću izlaz pod zaštitom jednoga ili drugoga totalitarnog sustava bili su uvjereni da se bore za slobodu svoga naroda, za pravo i pravdu. Oni koji su (i kad su) spoznali da su umreži jedne od tih opasnih ideologija nisu više imali mogućnost slobodnog izbora. Naivno su se nadali demokratskom raspletu po završetku rata. Međutim, slobodu i demokratski razvoj postigli su samo narodi zapadnoga dijela porobljene Europe, a oni na njezinu istoku, među kojima i Hrvati, i te kako su osjetili i dugo osjećali što zapravo znači komunistički pojam demokracije, odnosno „uživali“ su predugo u raznim nijansama te varijante totalitarne teorije i prakse.

U istinitom se demokratskom ozračju imena svih žrtava spominju s ljudskim poštovanjem, za vjernike i religioznim, jer svi su davno bili na Božjem sudu, jedinom potpuno istinitom i pravednom. Sve ih prepuštamo Božjemu milosrđu i za njih se molimo. Osobita je dužnost vratiti dostojanstvo onima koji su nakon svršetka rata bez prethodne primjene ikakva sudskog postupka masovno pobijeni.

1. ŽRTVE DOMOVINSKOGA RATA

1. **TOMASOVIĆ Franjo** pok. Vlade, r. 4. listopada 1960. Poginuo na južnomu bojištu 4. studenoga 1991. (114/3 HV).

2. **SOVULJ Slavko** Stipin, r. 7. veljače 1966. Poginuo na zadarskomu bojištu 12. svibnja 1992. (HOS, HV).

3. **ŠUŠIĆ Nediljko** pok. Pere, r. 17. rujna 1967. Kao hrvatski vojnik poginuo u prometnoj nesreći 10. lipnja 1995.

Među njih ubrajamo i Nedjeljka **SOVULJA** Jozina (r. 23. rujna 1953.), koji je zbog političkoga djelovanja za Hrvatsku od 1971. bio zatvaran u Americi. Tijekom domovinskog rata vratio se u domovinu. Njegovu se preranu smrt (umro 31. kolovoza 1995.) može smatrati posljedicom raznih stradanja.

2. ŽRTVE DRUGOGA SVJETSKOG RATA I PORAĆA

1. **BARTULOVIĆ Stipe** Jerkin, r. 23. srpnja 1921. Pogubljen u okolici Maribora poslije 8. svibnja 1945.

2. **BOŠNJAK Pave** Stipin, r. 17. siječnja 1921. Pogubljen poslije 8. svibnja 1945.

3. **ČAGALJ Nediljko** Antin, r. 8. travnja 1923., Poginuo u Bisku nepoznatoga datuma.

4. **JURIČIĆ Ante** Markov, r. 2. travnja 1886., civilna žrtva. Poginuo 21. veljače 1944. u Voćinu.

5. **JURIČIĆ Mile** Antina, r. 29. rujna 1922. Mjesto i vrijeme pogibije nepoznato.

6. **JURIČIĆ Ivan** Matin, r. 1. listopada 1906. Poginuo 14. veljače 1945.

7. **KOVAČIĆ Josip** Jerkin, r. 12. ožujka 1895., civilna žrtva. Ubijen 22. kolovoza 1944.

8. **KOVAČIĆ Jure** Nikolin, r. 12. kolovoza 1922. Poginuo 11. ožujka 1944. u Srinjinama.

9. **LUETIĆ don Marko**, župnik, r. u Župi Biokovskoj 1. studenoga 1895. Župničku službu u Kučićima započeo g. 1931. U početku rata, zbog prijetnji, napustio Dalmaciju. Stradao u Zagrebu uoči Božića 1944.

10. **MARUNČIĆ Josip** Stipanov, r. 7. 4. 1922. Mjesto i vrijeme pogibije nepoznato.

11. **MARUNČIĆ Petar** Lukin, r. 30. 10. 1905., civilna žrtva. Stradao na Aržanu 15. studenoga 1943.

12. **PEJKOVIĆ-TOMASOVIĆ Stipe** Stipanov, r. 27. prosinca 1919. Pogubljen poslije 8. svibnja 1945.

13. **PERVAN Nediljko** Franin, r. 7. 8. 1926. Pogubljen poslije 8. svibnja 1945.

14. **PERVAN Mirko** Grgin, r. 14. 4. 1910. Poginuo na Aržanu 18. listopada 1944.

15. **PERVAN Petar** Franin, r. 19. travnja 1919. Pogubljen poslije 8. svibnja 1945.

16. **RABOTEG Drago** Marijanov, r. 12. 9. 1920. Poginuo 24. travnja 1945.

17. **RABOTEG Nediljko** Markov, r. 24. 2. 1924. Poginuo 28. siječnja 1945.

18. **RADIĆ Vinko** Antin, r. 3. travnja 1923. Pogubljen poslije 8. svibnja 1945.

19. **SOVULJ Ante** Jozin, r. 7. kolovoza 1907. Pogubljen poslije 8. svibnja 1945.

20. **SOVULJ Anđelko** Mijin, r. 18. travnja 1922. Pogubljen 28. kolovoza 1945.

21. **SOVULJ Grgo** Božin, r. 2. ožujka 1925. Mjesto i vrijeme pogibije nepoznato.
22. **SOVULJ Marin** Jozin, r. 8. 12. 1924. Poginuo vjerojatno već početkom ožujka 1943. na Neretvi.
23. **SOVULJ Stipe** Ivanov, r. 2. studenoga 1920. Poginuo 23. srpnja 1943.
24. **SOVULJ RUŽICA** Mijina, r. 1. 1. 1925. Pogubljena 28. kolovoza 1945.
25. **SRDANOVIĆ Ivan** Matin, r. r. 5. 5. 1902.) Živio je i radio u Osijeku. Uhićen i odveden g. 1947., nakon čega mu se izgubio svaki trag.
26. **SRDANOVIĆ Nikola Ivan** Jozin, r. 30. studenoga 1912. Poginuo 1. siječnja 1942. na Kordunu.
27. **SRDANOVIĆ Nikola** Ivanov (Ikušov), r. 8. srpnja 1901. Pogubljen poslije 8. svibnja 1945.
28. **SRDANOVIĆ Mate** Josipov (Saja), r. 30. 1. 1898. Ubijen 1944.
29. **SRDANOVIĆ Kate** žena Stipina, r. 19. siječnja 1891., civilna žrtva. Pogubljena negdje na Mosoru ljeti 1943.
30. **SRDANOVIĆ Stipe** Stipin (Čovo), r. 20. veljače 1924. Ubijen 6. rujna 1944.
31. **STANIĆ don Ivan**, r. u Omišu 3. ožujka 1897., župnik Svinišća i poslužitelj župe Kučiće, civilna žrtva. Pogubljen na području Gornjega Sitnog u Mosorom 26. svibnja 1943.
32. **ŠARAC Ljubo** Ilijin, r. 1. studenoga 1913. Poginuo 1. lipnja 1943. u Bosanskoj Krupi.
33. **ŠUŠIĆ Rozarijo** Nikolin, r. 4. siječnja 1925. Pogubljen poslije 8. svibnja 1945.
34. **ŠUŠIĆ Stipe** Nikolin, r. 4. rujna 1922., civilna žrtva. Ubijen 4. rujna 1922. na Pavića mostu.
35. **TOMASOVIĆ Ante** Križanov, r. 2. siječnja 1925. Poginuo vjerojatno već početkom ožujka 1943. na Neretvi.
36. **TOMASOVIĆ Ante** Miškov, r. 6. travnja 1909. Poginuo 30. prosinca 1944.
37. **TOMASOVIĆ Ante** Petrov, r. 20. svibnja 1924. Poginuo 14. travnja 1944.
38. **TOMASOVIĆ Ante** Antin, r. 10. ožujka 1915. Mjesto i vrijeme pogibije nepoznato.
39. **TOMASOVIĆ Brne** Filipov, r. 8. rujna 1911. Mjesto i vrijeme pogibije nepoznato.
40. **TOMASOVIĆ Dušan** Miškov, r. 20. siječnja 1923. Poginuo na Pagu 5. travnja 1945.
41. **TOMASOVIĆ Filip** Tomišin, r. 30. kolovoza 1908. Mjesto i vrijeme pogibije nepoznato.
42. **TOMASOVIĆ Gabro** Tomin, r. 7. kolovoza 1915. Poginuo u Kučićima 24. siječnja 1943.
43. **TOMASOVIĆ Nediljko** Antin, r. 30. travnja 1921. Poginuo 6. rujna 1944.
44. **TOMASOVIĆ Marinko** Miškov, r. 29. kolovoza 1911. Poginuo 12. travnja 1944. u Podravskoj Slatini.
45. **TOMASOVIĆ Josip** Ivanov, r. 2. 9. 1917. Mjesto i vrijeme pogibije nepoznato.
46. **TOMASOVIĆ Lovre Marinko** Ivanov, r. 20. 11. 1911. Mjesto i vrijeme pogibije nepoznato.
47. **TOMASOVIĆ Jure** Jerkin, r. 29. svibnja 1914. Mjesto i vrijeme pogibije nepoznato.
48. **TOMASOVIĆ Ljubo** Tomišin, r. 10. rujna 1919. Mjesto i vrijeme pogibije nepoznato.

49. **TOMASOVIĆ Rade** Filipov, r. 10. 4. 1913., civilna žrtva. Poginuo na Pavića mostu 3. prosinca 1942.

50. **TOMASOVIĆ Srećko** Vickov, r. 20. ožujka 1924. Poginuo nepoznatoga datuma 1944. u Ilirskoj Bistrici.

51. **TOMASOVIĆ Vjekoslav** Vinko Ivanov (Zanin), r. 10. kolovoza 1919. Pogubljen poslije 8. svibnja 1945.

52. **TOPIĆ Ante** Mijin, r. 10. lipnja 1879., civilna žrtva. Ubijen na Zadvarju 5. svibnja 1944.

53. **TOPIĆ Grgo** Markov, r. 2. siječnja 1923. Pogubljen poslije 8. svibnja 1945.

54. **TOPIĆ Ivan** Antin, r. 7. listopada 1922. Pogubljen poslije 8. svibnja 1945.

55. **TOPIĆ Jakov** Petrov (Perin), r. 29. studenoga 1910. Pogubljen poslije 8. svibnja 1945.

56. **TOPIĆ Marko** Mijin, r. 23. travnja 1915. Mjesto i vrijeme pogibije nepoznato.

57. **TOPIĆ Miro** Antin (Čulin), r. 18. svibnja 1926. Poginuo 20. listopada 1944.

58. **TOPIĆ Matija** Stipina, r. 12. ožujka 1921. Pogubljena poslije 8. svibnja 1945.

59. **TOPIĆ Mladen** Filipov, r. 7. kolovoza 1922. Pogubljen poslije 8. svibnja 1945.

60. **VUKASOVIĆ Anđelko** Antin (Dešin), r. 10. srpnja 1925. Pogubljen poslije 8. svibnja 1945.

61. **VUKASOVIĆ Ante** Jakovljević, r. 20. prosinca 1913., željezničar. Ubijen u Virovitici 4. listopada 1944.

62. **VUKASOVIĆ Ivan** Matin, r. 26. veljače 1923. Poginuo kod Knina nepoznatoga datuma.

62. **VUKASOVIĆ Ljubo** Antin (Dešin), r. 28. ožujka 1920. Pogubljen poslije 8. svibnja 1945.

63. **VUKASOVIĆ Mirko** Mijin (Miškov), r. 16. travnja 1921. Pogubljen poslije 8. svibnja 1945.

64. **VUKASOVIĆ Srećko** Stipin, r. 1. svibnja 1915. Pogubljen poslije 8. svibnja 1945.

65. **VUKASOVIĆ Stipe** Jerkin, r. 1. listopada 1904. u Kučićima. Živio je u Zemunu, gdje je kao istaknutiji Hrvat više godina poslije rata ubijen.

Njima bi se moglo pribrojiti: i Berislava KOVAČIĆa Ivanova, koji je rođen u Omišu 14. 5. 1917., ali mu je otac bio iz Kučića. Pogubljen je poslije 8. svibnja 1945.

4. OSMOROCA KUČIĆANA LAŽNO UNESENA U POPIS ŽRTAVA LOGORA JASENOVAC NAVODNO AMERIČKOGA ISTRAŽIVAČKOG INSTITUTA

Niz ozbiljnih i hrabrih istraživača povijesnih vrela o Jasenovačkom logoru upozorava već godinama na potrebu OBJEKTIVNE ZNANSTVENE REVIZIJE dosadašnjih popisa žrtava Jasenovačkoga logora iz II. svjetskoga rata. Zašto kažemo hrabrih? Stoga što je i u demokratskoj Hrvatskoj nekim našim suvremenicima, pojedincima i skupinama medijski i politički vrlo moćnima, još uvijek neprihvatljivo znanstveno preispitivanje podataka tobože definitivno utvrđenih u doba totalitarnoga komunističkog sustava.

Nevjerojatno je da među njima ima i nekoliko povjesničara koji se nikad nisu znanstveno-istraživački bavili pitanjima povezana s tim logorom, a suprotno najosnovnijim zahtjevima povijesne znanosti odlučno se protive takozvanoj reviziji podataka i tvrdnji, iako sasvim dvojbenih, čak očito neistinitih, iznošenih u doba komunističkoga jednoulmlja, razdoblja lažne propagande i političke represije. Jedino što većina njih dopušta jest sniženje broja žrtava toga logora od nekoć zaokruživanog na više od milijun, pa na više stotina tisuća, koji je u kasnije doba komunističke vladavine, nakon objavljivanja knjiga Vladimira Žerjavića *Gubici stanovništva Jugoslavije u II. svjetskom ratu* (Zagreb 1989.) i *Bogoljuba Kočovića Žrtve Drugog svjetskog rata u Jugoslaviji* (2 izdanja: London 1985. i Sarajevo 1990.), ipak sveden na brojku zaokruženu na oko osamdeset tisuća. U taj broj koji je s polazišta novootkrivenih dokumenata također vrlo dvojben ne dopuštaju sumnjati, a ni u tezu postavljenju u komunističko doba da je to bio logor za likvidaciju, a ne prihvatni i radni logor (dakako i takav strašan kao i svaki drugi logor, nacistički, sovjetski, jugoslavenski i bilo čiji).

Pri tom ne smatraju potrebnim znanstveno osporiti autentičnost mnoštva novopronađenih dokumenata nego ponavljaju otrcanu političku frazu prema kojoj bi u tom slučaju „revizija povijesti“ bila nedopustiva. Zaboravljaju da se takvo stajalište apsolutno protivi suvremenom pojmu znanosti. Znanosti u pravom smislu te riječi nema i ne može biti bez neprestanih novih istraživanja na bilo kojem znanstvenom području, pogotovo na području povijesnih zna-

nosti, i bez stalne revizije dosadašnjih dostignuća u skladu s rezultatima novih istraživanja.

Poimenični popis Javne ustanove Spomen područje Jasenovac u više je navrata mijenjan. Ta ustanova u novije vrijeme ne taji činjenicu da je i taj koji je sada na internetskim stranicama privremen i nepotpun. O tom svjedoči napomena: „Obiteljima i prijateljima jasenovačkih stradalnika iskreno se ispričavamo za moguće pogreške ili propuste u Poimeničnom popisu žrtava KL Jasenovac, jer nisu učinjene namjerno.“ Međutim, noviji istraživači se često žale da njezina uprava na konkretna argumentirana upozorenja na netočnosti u njemu ne reagira kako bi trebalo.

Posebno je pitanje navodnoga znanstveno-istraživačkog instituta registriranog u Sjedinjenim američkim državama, u New-Yorku, pod nazivom „Jasenovac Research Institute“ i njegove „Victim List“. Nije naznačeno tko mu je osnivač ni tko zapravo iza njega stoji, tko ga financira. Znanstveni karakter te ustanove više je nego dvojben. Na mnoštvo imena lažnih žrtava navedenih u njegovu popisu mnogi su odavno upozoravali. Oni koji vode tu navodno istraživaču ustanovu na prigovore su reagirali samo otežavanjem internetskog pretraživanja njihova popisa do te mjere da je ono gotovo onemogućeno, a nipošto uklanjanjem očito lažnih podataka. Nije teško pogoditi zašto.

O lažiranju podataka dovoljno govori činjenica da su u tom popisu žrtve četničkoga pokolja izvršenog u Gatima i okolnim poljičkim selima, žrtve savezničkog bombardiranja Kaštel-Sućurca,

PREZIME	OSOBNO IME	OČEVO IME	R.MJESTO
BOŠNJAK	PAVE	STIPE	KUČIĆE
ČAGALJ	NEĐELJKO	ANTE	KUČIĆE
JURIČIĆ	MILA	ANTE	KUČIĆE
JURIČIĆ	IVAN	MATE	KUČIĆE
KOVAČIĆ	JURE	NIKOLA	KUČIĆE
KOVAČIĆ	JOSIP	JERKO	KUČIĆE
MARUNČIĆ	JOZO	STIPE	KUČIĆE
MARUNČIĆ	PETAR	LUKA	KUČIĆE

Ni jedan od tu navedenih nije ni bio ni stradao u Jasenovcu.

njemačkoga pokolja u sinjskom kraju, stotina osoba iz raznih mjesta koje su daleko od Jasenovca na razne načine stradale od raznih vojski uključujući i partizansku navedene kao žrtve ustaškoga logora Jasenovac.

Primjerice prema stanju toga popisa kakvo je bilo 20. listopada ove 2020. godine takvih je lažnih žrtava iz sela Košuta kod Trilja čak 78. Tu su i osmorica Kučićana (Prije dvadesetak godina bilo ih je navedeno dvostruko više, ako me možda sjećanje na pretraživanje izvršeno tada, kad je nalaženje traženih podataka bilo vrlo jednostavno, ne vara). Sada se na upis imena rodnoga mjesta žrtava „Kučiće“ ili kojega drugog našeg mjesta u pretraživač toga instituta pojavi „0“, što bi značilo da nema nijednoga. Upornom tražitelju, ako baš hoće provjeriti, je li taj negativni odgovor točan, preostaje čitanje stotina tisuća prezime- na i drugih s njim povezanih podataka, što bi, naravno, bilo jedva moguće, pa od toga pokušaja mora odustati. Među-

tim, jedan je mladi internetski stručnjak 20. listopada 2020. na molbu potpisano- ga ipak uspio kraćim putem doći do stranice na kojoj je kao rodno mjesto navodno jasenovačkih žrtava navedeno „Kučiće“. Pronašao je tako lažne podatke što su u gornjoj tablici.

Posmrtni su ostaci dvojice Kovačića, kojima je je bilo poznato mjesto stradanja i ukopa, nakon završetka rata ekshumirani pa ukopani u našem groblju uz uobičajene pogrebne obrede koje je predvodio župnik don Rade Terzić. Tih se sprovoda kao sudionik, iako tada dječak od sedam ili osam godina, potpisani vrlo dobro sjeća.

Bošnjak Pave Stipin je kao domobran pogubljen poslije 8. svibnja 1945., Čagalj Nediljko poginuo u Bisku, Marunčić Petar stradao kao civilna žrtva na Aržanu 15. studenoga 1943., Mjesto pogibije Juričića Ivana, Juričić Mile i Marunčića Josipa (Joze) nije poznato, ali zasigurno to nije bio Jasenovac.

Priredio don Slavko Kovačić

PRILOG

SVEČANI SPOMEN PALIH I NESTALIH TIJEKOM II. SVJETSKOG RATA, PORAĆA I DOMOVINSKOG RATA

(Tekst Joze Srdanovića preuzet iz prvoga broja ZRO, str. 34-36)

Komemorativni skup kojim je obilježena 50. obljetnica bleiburške tragedije i stradanja nedužnih na križnomu putu, a bio je posvećen svim poginulima i nestalima tijekom II. svjetskog rata i tijekom domovinskog rata održan je 11. lipnja 1995. godine ispred župske crkve Tijela i Krvi Kristove u Kučićima.

Svetu misu zadušnicu predvodio je prof. dr. Josip Delić uz koncelebraciju don Rade Terzića, don Slavka Kovačića, don Mate Stanića, don Mladena Vukosovića, fra Luke Tomaševića i našega župnika don Ivana Ujevića

“Poginuli mladići, vaši susjedi i znanici, vjerovali su u bolje sutra, voljeli svoje ognjište, rodnu grudu. Na njihovoj krvi, stradanju i patnji gradi se čvrsta, stabilna hrvatska država”, kazao je u propovijedi prof. Delić.

Nakon bogoslužja komemoracija je nastavljena prigodnim programom te završena polaganjem vijenaca, paljenjem svijeća i odavanjem počasti svim poginulim u obrani rodne grude.

U ime organizatora, Društva ratnih veterana “Hrvatski domobran”, nazočnima se obratio domaći član Ljubo Tomašević pok. Joze prikazavši organizirano djelovanje obrambenih rojeva, postrojbi i udružbi za vrijeme prošloga svjetskog

rata na prostoru Kučića i okolnih sela.

Nazočnima su se još obratili Ante-Ćićo Pupačić, zapovjednik 2. bojne 156. brigade HV-a i Jerolim Tomasović. Skup su pozdravili Dragan Miloš, predsjednik Općinskoga ogranka DRV “Hrvatski domobran”, Stjepan Butković, izaslanik Središnjice spomenute udruge iz Zagreba i gradonačelnik Omiša Milan Roščić.

Potpredsjednik Sabora RH dr. Žarko Domljan u svom govoru prikazao je put stvaranja naše slobodne i neovisne hrvatske države i sadašnje zadatke njezina razvoja, njezine fizičke i duhovne obnove. Pozvao je da se onima koji su za slobodu, sreću, prosperitet naše lijepe Domovine, bezbrižan život naše djece, mladosti i svih ljudi dali najdragocjenije što su imali, svoje živote, odužimo barem najskromnijim što možemo učiniti, da nikada ne iziđu iz našega sjećanja.

Mnoštvo nazočnih pokazalo je svojim dostojanstvenim držanjem svoje osjećanje i ljubav za sve poginule i stradale, želeći da se nikada ne ponove stradanja koje smo doživljavali tijekom posljednjih 5-6 desetljeća.

U ime domaćina te svečanosti najtoplije se zahvaljujemo svima koji su nam pomogli u organiziranju i koji su sudjelovali. Hvala svećenicima za preneseni Božji mir u naše duše, dr. Žarku Domlja-

nu za riječi ohrabrenja i vjere u konačnu slobodu i svjetliju budućnost, svim uzvanicima na upućenim pozdravima i željama. Hvala sponzoru Anti Topiću za svu materijalnu i drugu pomoć, našim braniteljima i redarstvenicima za sigurnost i mir. Hvala našoj divnoj mladosti na izvanredno kvalitetno izvedenom prigodnom programu.

Hvala majkama i očevima za najveći dar jer su odgojili i darovali živote svoje

djece za našu Domovinu. Iste misli zahvale čitale su se s lica svih nazočnih - i njima hvala.

Želja nam je ista - da nas Gospodin blagoslovi i udruži te da nas nitko nikada ne razdvaja, da nam podari čvrstinu i jedinstvo u svim našim nastojanjima za dobrobit našega mjesta i naše Domovine.

Josip Srdanović

DAROVATELJI ZA ŽUPNI LIST

Stipe Topić Ilijin iz Toronta (Kanada) za župni list darovao je 100 kanadskih dolara (CAD).

TABLIČNI PREGLEDI STANJA PUČANSTVA U OMIŠU I NA OMIŠKOM PODRUČJU IZ GODINE 1767.

U gradu Omišu i njegovom predgrađu (Borak i Dubrava-Ptice): plemićkih obitelji, građanskih obitelji, pučkih obitelji, kuća, ljudi za oružje od 16. do 60 godina, zanatlija, biskupijskih svećenika, bogoslova, đaka u glagoljaškom sjemeništu izvan grada, redovničkih svećenika, redovničkih đaka, trećoredica-picokara, staraca iznad 60 godina, dječaka, žena, djevojčica, svih ukupno, pušaka, kubura, raznih vrsta mačeva i sablji, mlinica za žito, mlinica za ulje, konja od sedla, tovarnih životinja, volova za oranje, sitnih životinja, posebnih livada, malih čamaca i gajeta.

Sela omiškoga područja: broj obitelji, kuća, ljudi za oružje od 16. do 60 godina, zanatlija, biskupijskih svećenika, redovničkih svećenika, staraca iznad 60 godina, dječaka, žena, djevojčica, katolika, pravoslavnih, pušaka, kubura, raznih vrsta mačeva i sablji, mlinica za žito, mlinica za ulje, livada, brodice, konja od sedla, tovarnih životinja, volova za oranje, sitne stoke

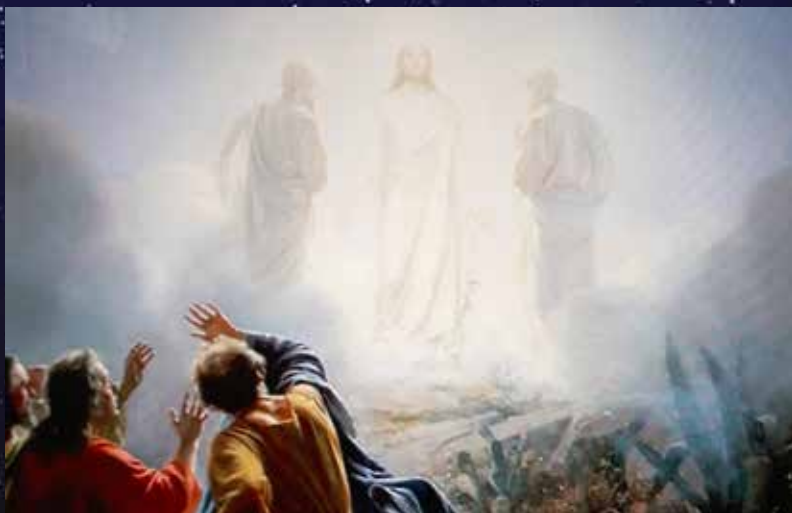
(Državni arhiv Split, Obiteljski arhiv Garagnin-Fanfogna, signatura 349.b.)

Slava Bogu na visini! Mir ljudima!

ശ്ലീഹമാർ പ്രാർത്ഥന ക്കുമാർ! സമാധാനം!



I utjelovio se ... K svojima dođe ...



I opet će doći u slavi ...

